

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Introducció.

Tràfic de persones: els nous esclaus

“Si la delinqüència creua fronteres, l'acció de la llei també ho ha de fer”. Amb aquestes paraules l'aleshores secretari general de Nacions Unides, Kofi Annan, justificava al prefaci de la Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional (setembre del 2003) la necessitat d'una acció internacional combinada i multilateral per acabar amb el que s'ha considerat una de les formes més dures de violació dels drets humans: el tràfic de persones.

Segons el Departament d'Estat dels Estats Units, entre 600.000 i 800.000 persones creuen cada any fronteres d'arreu del món, víctimes de les xarxes, organitzacions i dels criminals del tràfic d'éssers humans, els quals obtenen beneficis milionaris amb aquesta activitat. Les víctimes, el 80% de les quals són dones o nenes i més de la meitat menors d'edat, són explotades per al comerç sexual o el treball forçat en les seves múltiples formes. Estem parlant de l'esclavitud del segle XXI.

Durant anys gran part de la societat civil occidental ha viscut d'esquena a la realitat d'una situació que semblava estar circumscrita entorn de països pobres: l'explotació laboral, infantil o no, la prostitució de menors, etc. no creuaven fronteres, aparentment. Però la globalització de l'economia i de les tecnologies ha estat utilitzada pels traficants amb gran èxit, ha facilitat part de la seva feina i ha millorat la seva eficàcia delictiva. De cop els informatius occidentals parlen de víctimes del tràfic d'éssers humans al nostre país, a les nostres ciutats. I no com a fets aïllats sinó com a elements immersos i cohesionats dins de xarxes complexes amb extensions a països llunyans. L'increment i la proximitat d'aquestes noves formes d'explotació posen en alerta una societat que creia tenir superada la perversió de l'esclavitud.

Entre els passos que cal emprendre, segons s'extreu dels diferents convenis i protocols, en destaquem tres: d'una banda la necessitat de definir conceptes i conèixer quin és l'estat de la qüestió. Amb aquesta finalitat es recullen dades i informacions d'arreu del món i s'homogeneïtzen per tal que puguin ser emprades en la lluita contra el tràfic de persones. Malgrat les dificultats en l'obtenció de dades –per la naturalesa delictiva de l'activitat i la diversitat de criteris– es dediquen veritables esforços per descriure la situació, deduir tendències i visualitzar-les numèricament i gràficament. El fet que molts països siguin alhora països d'origen, trànsit i destí del tràfic de persones dificulta encara més una aproximació rigorosa a un fenomen ja per si mateix obscur.

Un segon pas que cal realitzar simultàniament amb els altres, és l'aprofundiment en els mecanismes de cooperació regional i internacional dirigits a lluitar contra les xarxes i els responsables del tràfic de persones. La dimensió transnacional d'aquest delictes el converteix, a més a més, en un element de risc per a la seguretat i inviolabilitat de les fronteres dels estats.

Finalment, cal tractar les víctimes del tràfic d'éssers humans com el que realment són: víctimes d'un engany, d'una coerció, en definitiva d'un delictes i, en conseqüència, susceptibles de ser assistides per les diferents institucions governamentals amb l'objectiu que puguin recuperar els drets que els han estat manllevats.

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Tràfic de persones: esclaus al segleXXI.

El retorn dels negrers i els traficants de blanques.

Gemma Pinyol

Tràfic de persones: esclaus al segle XXI

El retorn dels negrers i els traficants de blanques

Gemma Pinyol Coordinadora del Programa Migracions, Fundació CIDOB

Durant segles, al llarg dels 960 quilòmetres del riu Cuanza, al nord d'Angola, transcorria la ruta de traficants d'esclaus més important de la història. Des de l'interior d'Àfrica, els pròspers negociants d'esclaus transportaven la seva *mercaderia* humana fins al port de Luanda, punt neuràlgic del tràfic d'esclaus. D'allí, sortien els vaixells "negrers" que durant segles van transportar esclaus cap a les plantacions de canya de sucre i cotó del continent americà. Fins a la seva abolició a principi del segle XIX, l'exportació i comerç transatlàntic d'esclaus va constituir una de les principals activitats econòmiques de moltes colònies africanes.

Al segle XIX, el comerç d'esclaus va deixar-se de considerar una activitat comercial lícita, i van aparèixer nombrosos tractats i declaracions que es plantejaven la seva abolició. Malgrat això, els elevats beneficis que generava aquesta activitat expliquen per què aquesta no va deixar de funcionar –amb xifres molt menors i de manera il·legal– malgrat les prohibicions. A principi del segle XX, i sota els auspicis de la Societat de Nacions, es va signar la Convenció sobre l'esclavitud, que l'Assemblea General de Nacions Unides va fer seva el 1953. Quatre anys abans, el 1949, l'Assemblea General ja havia aprovat el Conveni per a la repressió del tràfic de persones i de l'explotació de la prostitució aliena.

La segona meitat del segle XX s'iniciava, doncs, amb tot un entramat jurídic internacional dirigit a criminalitzar el comerç de persones amb fins d'explotació laboral i/o sexual. En l'imaginari col·lectiu, les referències al comerç d'esclaus han quedat vinculades al tràfic intercontinental que es va viure en les èpoques colonials, quan homes i dones de procedència majoritàriament africana, tot i que també asiàtica, eren conduïts i forçats a treballar a les metròpolis i al continent americà. Tot i així, la certesa

que, encara avui, el tràfic de persones és una activitat lucrativa, malgrat ser il·legal, que afecta desenes de milers de persones, permet afirmar que, al segle XXI, encara existeixen esclaus.

Per aquest motiu, l'any 2000, Nacions Unides va organitzar a Palerm una conferència política per firmar la Convenció contra la delinqüència organitzada transnacional (també coneguda com la Convenció de Palerm) i els seus tres protocols. D'aquests, un era per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens, i un segon per sancionar el tràfic il·lícit de migrants per terra, mar i aire. El protocol per lluitar contra el tràfic de persones va entrar en vigor el mes de desembre de 2003.

De tràfics i contrabans: complexitats i confusions terminològiques

Malgrat el consens general que considera el tràfic de persones com a delicte, el cert és que, fins ben recentment, no hi havia acord a l'hora de definir què s'entenia per tràfic de persones. Tràfic de persones, contraban, comerç d'éssers humans, tràfic de blanques, comerç d'esclaus i un llarg etcètera de termes han servit durant molt de temps per parlar d'aquesta activitat il·legal. Una profusió que ha generat enormes confusions i ha generat respostes polítiques ben diverses.

En un intent d'acabar amb la confusió semàntica i aportar certa coherència terminològica, la Convenció de Palerm va establir unes definicions consensuades sobre el tràfic de persones i altres termes afins. Així, la convenció distingeix clarament entre el contraban de migrants i el tràfic de persones. En anglès, la distinció entre ambdós conceptes queda

ben clara: d'una banda, *smuggling* fa referència a les activitats destinades a facilitar l'entrada irregular de migrants en un país de destí; de l'altra, *trafficking* fa referència al tràfic de persones. En català, s'ha optat per denominar "contraban" a la primera de les accepcions, tot i que és habitual parlar de tràfic d'immigrants, mentre que s'ha mantingut "tràfic" per fer referència a la segona accepció.

Segons la Convenció de Palerm, el contraban de persones és la consecució, directa o indirecta, de beneficis materials o financers a través de l'entrada il·legal de persones a un país del qual no són ni nacionals ni residents legals. Per la seva banda, el tràfic de persones és el reclutament, transport i/o recepció de persones mitjançant l'ús de la força o altres formes de coerció, de frau o d'abús de poder amb el propòsit d'explotació. L'explotació inclou, com a mínim, l'explotació de la prostitució aliena o d'altres formes d'explotació sexual, el treball forçat, l'esclavitud o pràctiques similars i l'extracció d'òrgans.

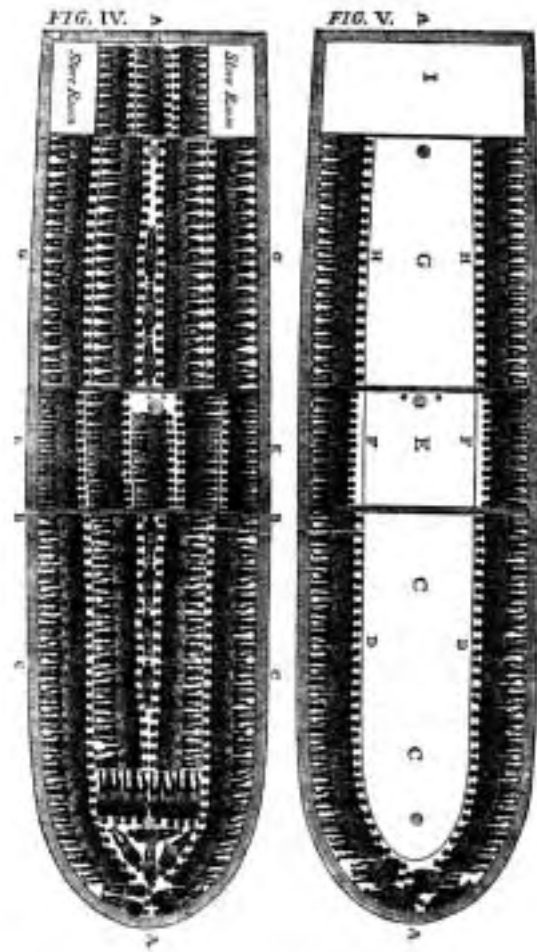
El consentiment, l'explotació i la transnacionalitat distingeixen clarament ambdós conceptes. En el cas del contraban, i malgrat els riscos que pugui suposar el pas irregular de fronteres, els migrants han consentit a participar-hi. Evidentment, les persones poden ser víctimes d'abusos o estafes per part dels responsables de les xarxes d'entrada il·legal¹, però la decisió d'emprendre el viatge ha estat presa de manera voluntària. En el cas de les persones traficades, en canvi, el consentiment no existeix o, si s'ha donat en un primer moment, ha estat aconseguit mitjançant enganys o mesures coercitives.

En segon lloc, ambdós conceptes es distingeixen per raó de l'explotació. El contraban de migrants acaba en el moment que la persona arriba al punt de destí, mentre que per a les persones traficades l'arribada al país de destí és només l'inici de l'explotació. A diferència de les xarxes de contraban, per a les quals el viatge és la part essencial del negoci, per a les xarxes de tràfic de persones, el viatge només és un pas necessari per arribar a un destí final, on realment podran treure beneficis de la persona traficada.

Finalment, el tràfic de persones no és, per definició, una activitat transnacional. A diferència del tràfic d'esclaus, que en bona mesura es caracteritzava per tenir una dimensió transnacional –i en el moment de major auge, intercontinental–, el tràfic de persones pot donar-se en l'àmbit nacional. En canvi, el contraban de migrants només s'entén des d'una perspectiva transnacional. Per definició, aquesta activitat suposa el pas irregular d'una frontera internacional.

Entendre que es tracta de dues activitats diferents és important, especialment a l'hora de gestionar polítiques per respondre-hi. Així, mentre que les persones migrants que han accedit irregularment a un territori poden ser repatriades amb certa rapidesa segons les legislacions nacionals, les persones traficades són víctimes a les quals cal proporcionar especial atenció. Segons la Convenció de Palerm i el seu protocol sobre el tràfic de persones, els països han d'intentar, atenent a la seva legislació, proporcionar ajuda i suport a les víctimes i facilitar, en la mesura del possible, que siguin indemnitzades.

Malgrat les diferències, però, cal assenyalar que ambdues activitats tenen importants punts de convergència. En aquest sentit, és evident que les debilitats i disfuncions (com la corrupció) en el control de les fronteres al llarg de les rutes de tràfic (és a dir, en països d'origen, destí o trànsit) o l'existència de mercats informals de mà d'obra afavoreixen la pervivència tant de les xarxes de contraban de migrants com de tràfic de persones.

Font: Martin, Phyllis M. i O'Meara, Patrick (eds.) *Africa*, 3a edició. Indiana University Press and James Currey, 1995

El tràfic de persones és el reclutament, transport i/o recepció de persones mitjançant l'ús de la força o altres formes de coerció, de frau o d'abús de poder amb el propòsit d'explotació

Escenaris i dimensions d'un delictes *invisible*

Per la seva naturalesa, és molt complicat conèixer l'amplitud, les característiques i els escenaris del tràfic de persones. Un dels problemes principals amb què es troben els governs, les organitzacions internacionals i la societat civil en la lluita contra aquesta activitat il·legal és, precisament, la dificultat de conèixer amb exactitud les autèntiques dimensions d'aquest fenomen.

Malgrat la seva invisibilitat, però, el tràfic de persones és un *negoci* molt rendible. Segons Nacions Unides, el tràfic de persones és la tercera activitat il·legal més lucrativa de les que existeixen, només superada pel tràfic d'armes i drogues. Amb l'afegit tràgic que, en el cas de les persones traficades, l'índex de revenda (o el que és el mateix, les probabilitats que tornin a ser víctimes dels traficants) és molt superior al dels altres dos tràfics. Tot i les dificultats evidents de donar les xifres reals i exactes d'una activitat il·legal, s'estima que el volum econòmic del tràfic de persones està al voltant dels 12.000 milions de dòlars a l'any.

El nombre de persones traficades és, també, una dada absolutament impossible de precisar. Les estimacions de les diferents organitzacions que treballen amb relació a aquests temes mostren un considerable ball de xifres, en el qual també participen les fonts governamentals. El fet que, en molts països, les xifres sobre persones traficades se sumin a les de les persones que han intentat entrar irregularment en el territori, dificulta encara més la tasca de mesurar el fenomen. Més complicat encara és valorar el volum del tràfic quan aquest no creua cap frontera internacional.

A l'edició 2006 de l'informe anual que elabora el Departament d'Estat dels Estats Units sobre el tràfic de persones, s'estima que entre 600.000 i 800.000 persones són traficades cada any a través de fronteres internacionals (l'organització Human Rights Watch dona una xifra similar, amb una estimació de 800.000 a 900.000 persones traficades anualment). D'aquestes, el 70% són dones i un 50% menors. Segons dades de Nacions Unides, la majoria de les víctimes del tràfic de persones són dones i noies joves, seguides de menors d'ambdós sexes. El 87% d'aquestes persones són explotades sexualment, i el 28% han estat traficades per fer treballs forçats. És oportú afegir que els debats oberts en diversos països sobre les possibilitats de legalitzar la prostitució no acostumen a tenir en compte la dimensió i repercussió transnacional d'aquesta activitat. La feminització de les víctimes del tràfic és un element distintiu amb relació als anterior patrons del tràfic de persones, en els quals la variable de gènere presentava una menor incidència. La prostitució i el treball domèstic o en empreses manufactureres són els principals destins de les víctimes femenines del tràfic.

L'abril de 2006, l'Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delictes (UNODC) va elaborar un informe basat en el protocol de Nacions Unides per lluitar contra el tràfic de persones. L'objectiu era pal·liar la falta d'informació i coneixe-

Segons dades de Nacions Unides, la majoria de les víctimes del tràfic de persones són dones i noies joves, seguides de menors d'ambdós sexes. El 87% d'aquestes persones són explotades sexualment, i el 28% han estat traficades per fer treballs forçats

ment sobre aquest tràfic, i dibuixar-ne un mapa global. L'informe pretenia convèncer els governs sobre la necessitat de seguir i perseguir amb més determinació aquest tràfic i, alhora, conscienciar l'opinió pública de la tragèdia que hi ha darrere d'aquest negoci il·legal. Finalment, l'informe incorporava tres grans blocs de recomanacions que es centraven en reduir la demanda (tant en l'explotació laboral com sexual), lluitar contra els criminals i les xarxes criminals que es beneficien d'aquest tràfic, i protegir les víctimes del tràfic.

El tràfic de persones s'ha tornat més visible en la mesura que ha esdevingut una activitat transnacional. En l'informe de 2006, Nacions Unides va obtenir dades relacionades amb el tràfic de persones que afectaven 127 països d'origen i 137 països de trànsit o destí. Tot i la complexitat inherent, l'informe constitueix una aproximació a la geografia d'aquest tràfic. Com en segles anteriors, Àfrica continua sent un dels principals territoris d'origen del tràfic de persones, tot i que també ho és de destí. Bona part de les persones traficades a l'Àfrica són dirigides a l'Europa Occidental i, en l'àmbit regional, a l'Àfrica Occidental. Un exemple paradigmàtic és el cas de Nigèria, el país més populós d'Àfrica i alhora un dels principals països de destí, trànsit i origen del tràfic de persones al continent. Moltes persones són traficades des de les àrees rurals cap a les zones urbanes, on són obligades a treballar en el servei domèstic, la mendicitat organitzada o l'explotació sexual. De Nigèria surten rutes de tràfic de persones dirigides a la República Centreafricana, Sudan, Aràbia Saudita o la UE, i es trafica amb dones i nens des de Benín, Níger i el Txad, entre d'altres.

El continent asiàtic és també origen i destí de les rutes del tràfic de persones. A la Xina i als països del Sud-est Asiàtic, el tràfic de persones és especialment actiu. Tailàndia

pot servir com a exemple paradigmàtic de país, alhora origen i destí del tràfic de persones. Un volum considerable de dones tailandeses són víctimes traficades cap al Japó, Bahrain, Austràlia, Singapur, els Estats Units i la UE per ser explotades sexualment, mentre que treballadors procedents de Myanmar, Cambodja i Laos són traficats cap a Tailàndia per ser explotats en la construcció o la indústria del peix. També és notable el tràfic intern de persones, especialment de dones i noies del nord del país, que pertanyen a minories ètniques i no sempre disposen de l'estatus de nacionals. El fet que el Sud-est Asiàtic sigui conegut com a destinació de turisme sexual, explica en bona mesura els nombrosos fluxos de dones, noies i nenes traficades per a l'explotació sexual.

A diferència d'altres escenaris, on molts països comparteixen la condició d'origen i destí del tràfic de persones, això no succeeix en el cas europeu. L'origen de les xarxes del tràfic es concentra principalment al sud-est d'Europa, on la lluita contra aquest tràfic és una prioritat en l'agenda de moltes organitzacions internacionals. Albània, Bulgària i Romania, i en menor mesura Letònia i Polònia, són països d'origen, i també de destí, d'aquests tràfics. L'Europa Occidental, per la seva banda, és bàsicament una regió de destí, on convergeixen rutes de tràfic procedents d'altres parts d'Europa, però també d'Àfrica, d'Amèrica Llatina i Àsia. Els països de l'antiga Unió Soviètica, per la seva banda, tenen un escenari complex: Bielarús, Moldàvia, Federació Russa i Ucraïna són països importants per al tràfic de persones que, principalment, es dirigeix cap als Estats Units i l'Europa Occidental. El mateix succeeix, per bé que en menor mesura, amb països com Armènia, Geòrgia, Kazakhstan i Uzbekistan.

A l'igual que la UE, Amèrica del Nord és bàsicament una regió de destí de les persones traficades, que en aquest cas procedeixen principalment d'Àsia i d'Amèrica Llatina i el Carib. Brasil, Colòmbia, Guatemala, Mèxic i República Dominicana són els principals països de destí en l'escenari intern llatinoamericà. Finalment, els països del Golf Pèrsic, Austràlia i Nova Zelanda són bàsicament regions de destinació de rutes de tràfic de persones procedents, majoritàriament, del Sud-est Asiàtic.

Respostes globals a un tràfic transnacional

Fins fa relativament poc temps, el tràfic de persones no estava en la llista de prioritats de la majoria de governs i, malgrat les veus d'alerta d'alguns organismes internacionals i organitzacions de caràcter humanitari, aquest era un negoci que creixia en la clandestinitat.

L'atenció sobre el tràfic de persones ha anat adquirint major importància en els últims anys, en la mesura que creixien els debats al voltant de les polítiques migratòries. La detecció, en el pas (irregular) de fronteres, de víctimes del tràfic de persones, ha suposat el revifament del tema, que s'ha

instal·lat, ara sí, en la llista de prioritats de les agendes polítiques i socials de molts països europeus. Si durant la dècada dels noranta el tràfic de persones era poc més que una activitat encabida en el paquet de la immigració irregular, l'any 2000 va marcar un punt d'inflexió. La Convenció de Palerm i el Protocol per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones van suposar una nova concepció del tràfic, distingint-lo del fenomen de la immigració irregular i establint mecanismes de resposta diferents, tant en la lluita contra les xarxes criminals organitzades com en l'atenció a les víctimes. En la mesura que es posava èmfasi en l'aspecte criminal d'aquesta activitat i s'assenyalava la seva dimensió transnacional, el tràfic de persones es concebia, a la fi, com un risc per a la seguretat econòmica, política i social dels individus, però també dels estats.

A banda de les aproximacions relacionades amb la seva dimensió criminal, el tràfic de persones també es pot contemplar des d'una perspectiva econòmica i de drets humans. La coexistència de múltiples perspectives en parlar de tràfic de persones és especialment interessant a l'hora de plantejar respostes polítiques per acabar amb aquesta activitat. En l'informe de la UNODC de 2006, les recomanacions per lluitar contra el tràfic de persones es basen en tres "p": prevenció, processament i protecció. La prevenció inclou millorar la cooperació en la protecció de fronteres i mesures de sensibilització per prevenir i combatre el tràfic de persones, però també exigeix als governs que treballin per millorar les condicions de vida de les persones més vulnerables al tràfic, a través de l'eliminació de la pobresa i de la falta d'igualtat d'oportunitats, entre d'altres. La falta d'accessos als serveis socials i als mecanismes de protecció de l'Estat converteixen moltes persones en objectius fàcils per a les xarxes de traficants. El fet de millorar les condicions de vida de les persones i garantir-ne els drets és també una manera de lluitar contra el tràfic de persones, i, com en el cas de la immigració irregular, lluitar contra l'existència de mercats de treball irregulars també és una mesura preventiva.

El processament, per la seva banda, suposa garantir que es respectin les normes i la legislació vigent, per exemple, en el pas de fronteres, i que es castigui la seva vulneració. L'existència de penes adequades al delictes, les mesures per evitar que les víctimes tornin a ser traficades i la possibilitat que aquestes siguin compensades són altres iniciatives que cal tenir en compte. El processament també significa garantir que les normes legals existents distingeixen perfectament el tràfic de persones de formes diverses d'immigració irregular. Finalment, la protecció va dirigida principalment a reintegrar socialment les víctimes del tràfic, prestant atenció tant a la seva recuperació física i psicològica com material. És aconsellable facilitar la diligència en el retorn voluntari, però, sobretot, protecció implica que les víctimes traficades no siguin retornades com a immigrants irregulars sinó que, en consideració a la seva condició de víctimes, se'ls garanteixi un tracte diferenciat. Com en el cas dels refugiats, les víctimes del tràfic requereixen un estudi particular i una atenció especialitzada.

És essencial superar la confusió terminològica que s'ha assenyalat entre tràfic de persones i contraban de migrants. La manca de claredat i debilitat de les respostes governamentals en els països d'origen, però també en els de trànsit i destí, és un element clarament perjudicial en la lluita contra el tràfic de persones. En la recerca de fórmules noves per respondre a un problema antic, Nacions Unides, la UE i alguns països a nivell particular han promogut respostes que, principalment, emfatitzen la importància de la cooperació regional i internacional per lluitar contra el tràfic de persones. Malgrat que encara s'ha de recórrer un llarg camí en la recerca de respostes multidimensionals i conjuntes al tràfic de persones, el cert és que s'ha avançat de manera determinant en la concepció d'aquest com un fenomen criminal global.

Les cares del tràfic de persones són múltiples i pocs els països que en són immunes. Les víctimes del tràfic són forçades a prostituir-se o a treballar en condicions d'explotació en mines, granges o fàbriques d'arreu del món. La servitud domèstica també és un dels altres destins de, majoritàriament, dones i noies traficades. I al continent africà, molts dels menors traficats són forçats a convertir-se en soldats. El tràfic significa disposar de mà d'obra gratuïta, explotada, sense drets i sotmesa als dissenys dels nous "negrers". L'esclavisme retorna, al segle XXI, sota la màscara dels traficants de persones. ●

Referències bibliogràfiques

FLYNN, Don. *Human Trafficking and Forced Labour: What perspectives to Challenge Exploitation?* PICUM Policy Brief, 2007.

GALLAGHER, Anne. "Recent Legal Developments in the Field of Human Trafficking: A Critical Review of the 2005 European Convention and Related Instruments". *European Journal of Migration and Law* 8: 163-189 (2006).

LACZKO, Frank i GOZDZIAK, Elzbieta (ed.). "Data and Research on Human Trafficking". *International Migration* 43 (1-2): 5-363 (2005).

OFFICE OF THE UNDER SECRETARY FOR GLOBAL AFFAIRS. *Trafficking in Persons Report: 2006*. U.S. Department of State, 2006.

SALT, John. "Trafficking and Human Smuggling: A European Perspective". *International Migration* 38 (3 Special issue 1): 31-56 (2000).

UNODC. *Trafficking in Persons: Global Patterns*. UNODC, 2006.

Nota

1. I no és una possibilitat remota, sinó bastant habitual. Com es constata a les costes i arxipèlags espanyols, els responsables del contraban de persones abandonen, en moltes ocasions, els ocupants de les embarcacions que intenten accedir de manera irregular al territori espanyol. Normalment, els responsables de l'activitat han rebut els diners per avançat, fet que incrementa la despreocupació pel periple dels transportats. Exemples similars se succeeixen a altres punts del planeta, com és el cas de la frontera entre Estats Units i Mèxic, on els *espaldas mojadas* són abandonats a la seva sort quan els *coyotes* (traficants) detecten les patrulles frontereres.

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Tràfic de persones: l'Àfrica Subsahariana.
Escenaris del tràfic: l'efecte de la pobresa.
Aderanti Adepoju

Tràfic de persones: l'Àfrica Subsahariana

Escenaris del tràfic: l'efecte de la pobresa

Aderanti Adepaju Centre per al Desenvolupament dels Recursos Humans,
Lagos (Nigèria)

L'Àfrica Subsahariana és una regió amb una gran varietat de configuracions migratòries, incloent-hi moviments transfronterers, migracions de treballadors contractats, treball itinerant i migració de professionals qualificats. A aquesta llista cal afegir-hi el tràfic d'éssers humans. A diferència de les configuracions migratòries en curs, que són majoritàriament masculines i que en molts casos estan confinades a la regió, el tràfic d'éssers humans té lloc a l'interior de la regió, de dins cap enfora i de fora cap endins; implica intermediaris, especialment bandes d'estafadors i criminals; i viola els drets humans de les víctimes. Els darrers anys, el tràfic de dones i nens en forma de treballadors comercials sexuals o com a empleats domèstics explotats ha assolit unes proporcions alarmants.

Recentment, hem estat testimonis d'un increment gradual en el contraban de migrants i en el tràfic d'éssers humans a l'interior, cap a Àfrica i des d'Àfrica, així com també arreu del món. El mapa del tràfic d'éssers humans i del contraban és complicat, i té diversos orígens dins i fora de la regió. Fins ara s'han identificat tres grans tipus de tràfic a la regió: tràfic de nens destinats principalment al treball agrícola i al treball domèstic a l'interior i a països estrangers; tràfic de dones i de persones joves per a l'explotació sexual, principalment fora de la regió; i tràfic de dones procedents de l'exterior de la regió per a la indústria sexual de Sud-àfrica (OIM, 2003).

El tràfic es produeix en diferents nivells, incloent-hi l'explotació de la mà d'obra i del treball domèstic, i l'explotació de dones i noies a dins, a fora i en direcció als països de la regió.

Regionalització del tràfic de persones

Àfrica Occidental. A l'Àfrica Occidental, els principals països d'origen, trànsit i destinació del tràfic de dones i nens són Ghana, Nigèria i Senegal. El tràfic de nens i adolescents des de les àrees rurals a les capitals, especialment des de Malí, Benín, Burkina Faso, Togo i Ghana cap a les granges comercials de Côte d'Ivoire, i des de i a través de Nigèria cap a Gabon ha crescut aquests darrers anys. Els nens amb què es trafica són reclutats mitjançant xarxes d'agents i són enviats a fer d'empleats domèstics, a treballar en el sector informal de l'economia submergida o en plantacions. Els pares sovint es veuen forçats per la pobresa i la ignorància a lliurar els seus fills, confiant que amb els seus salaris podran millorar una mica la deteriorada situació econòmica de la família. D'acord amb les estimacions de la UNICEF –tot i ser força discutibles– més de 200.000 nens són objecte de tràfic anualment a l'Àfrica Central i Occidental (UNICEF, 2003), encara que hi ha moltes àrees grises entre el treball infantil, l'abús de menors, la migració i el tràfic de nens.

Segons diversos informes, el tràfic de noies està creixent de manera desenfrenada en l'anomenat "Triangle de la Vergonya", la frontera entre Níger, el Txad i Nigèria. Centenars de noies de l'Estat d'Edo, a Nigèria, s'acaben venent a la indústria del sexe a Itàlia. Moltes dones de països en guerra com Libèria i Sierra Leone s'estan prostituint a Malí, de la mateixa manera que les dones locals són objecte de tràfic i enviades a Burkina Faso, Côte d'Ivoire i França. Malí també fa de país de trànsit per al tràfic de dones des dels països anglòfons cap a diversos països de la UE on l'explotació del treball sexual ha arrelat.

Les dones i els nens objecte d'aquest tràfic transcontinental són enviats a Europa (Itàlia, Alemanya, Espanya, França, Suècia, el Regne Unit, Països Baixos) amb finalitats de sexe comercial

Àfrica de l'Est. A l'Àfrica de l'Est, les dones i les noies joves segrestades a les zones en conflicte són obligades a convertir-se en esclaves sexuals al servei dels capitosts rebels o dels rics del Sudan i dels estats del Golf. A Kenya, el tràfic de noies cap a Europa es realitza a través d'organitzacions mafioses dirigides per homes de negocis japonesos; el tràfic de noies procedents de l'Índia i de l'Àsia Meridional cap a Kenya serveix essencialment per proveir la indústria del sexe local. Kenya també serveix com a ruta de trànsit per al tràfic de dones etiòps cap a Europa, el Líban i els estats del Golf.

Àfrica del Sud. A l'Àfrica del Sud, el tràfic de dones i de nens destinats a l'explotació sexual és un problema cada cop més greu, especialment a Lesotho, Moçambic, Malawi, Sud-àfrica i Zàmbia. Sud-àfrica és el punt de destinació de moltes activitats de tràfic regional i extraregional. Mitjançant la xarxa de refugiats residents a Sud-àfrica, moltes dones de Tailàndia, Xina i Europa de l'Est són víctimes del tràfic d'éssers humans. Es calcula que cada any, a Sud-àfrica, més de mil dones d'entre 25 i 30 anys són objecte de tràfic des de llocs com Bangkok, Hong Kong, Kuala Lumpur i Singapur.

Tràfic transcontinental

Els capitosts de les bandes de traficants i dels grups mafiosos contracten intermediaris en els països d'origen perquè contactin amb els emigrants potencials, organitzin el transport i, de vegades, acompanyin els emigrants i garanteixin la seva arribada o per forçar-los a complir els terminis de l'acord establert entre els contrabandistes i les seves víctimes. El tràfic d'éssers humans es dona quan un emigrant es troba il·lícitament compromès (perquè ha estat reclutat, segrestat, venut, etc.) i/o es trasllada a l'interior d'una nació o més enllà de les seves fronteres internacionals, i uns intermediaris (els traficants), durant qualsevol part d'aquest procés, obtenen un profit econòmic o de qualsevol altra mena mitjançant l'engany, la coerció i/o altres formes d'explotació, en unes condicions que són una violació dels drets humans fonamentals dels migrants.

Les dones i els nens objecte d'aquest tràfic d'éssers humans són enviats a Europa (Itàlia, Alemanya, Espanya, França, Suècia, el Regne Unit, Països Baixos) amb finalitats de sexe comercial. De la mateixa forma els nens són traslladats per al treball domèstic, l'explotació sexual i la pornografia. La informació disponible sobre el tràfic de dones des de l'Estat d'Edo, Nigèria, fins a Itàlia, indica que aquesta mena de tràfic comporta quatre processos basats en el model de grup o individual: la fase de planificació, el viatge al país de destinació, l'estada i el viatge de tornada. El model de grup engloba les anomenades *italios* –dones joves– i els seus patrocinadors i amfitrions en el país de destinació. Abans de la partença es porten a terme una sèrie de rituals que impliquen els pares, les *italios* i els patrocinadors per tal de *consolidar* el pacte que han fet entre ells, per protegir-los en cas de ser detinguts i per guanyar-se els favors dels seus patrons. Els pares implicats en l'inici dels acords contractuals proporcionen una part o la totalitat dels fons necessaris per al viatge i de vegades també queden endeutats amb els patrocinadors. Les organitzacions mafioses que controlen el tràfic obtenen la documentació i els visats que necessiten les dones per viatjar i les posen en contacte amb els bordells de l'estranger. Les dones que són objecte d'aquest tràfic es veuen aleshores obligades a treballar de prostitutes durant molts anys per poder pagar les sumes enormes que els exigeixen els traficants (Adepoju, 2005).

Les organitzacions de traficants utilitzen l'engany sota forma d'ofertes de treball en hotels i restaurants per tal d'atraure les adolescents que no sospiten res, i portar-les des de Malawi i Zàmbia, a través de Johannesburg, fins a Alemanya, Bèlgica o Itàlia, on són reclutades per fer de prostitutes. Abans de la sortida s'acompleixen uns rituals per acovardir les víctimes i evitar d'aquesta manera que intentin escapar-se (OIM, 2003). Turistes d'Alemanya, Països Baixos i el Regne Unit atrauen amb regals o diners en metàl·lic adolescents d'ambdós sexes, que viuen en els llocs turístics, i els obliguen a realitzar actes pornogràfics amb ells. Els pares de les víctimes són enganyats amb regals i amb subterfugis com la promesa que els seus fills rebran educació i una feina a l'estranger. Els nens, que confiats segueixen els turistes a Europa, acaben com a esclaus sexuals en mans dels traficants o són distribuïts entre les xarxes pedòfiles.

Per tal de fer front a les mesures més estrictes dels controls de la immigració i a la major impermeabilització de les barreres per a l'entrada legal d'immigrants en una Europa que s'ha convertit en una mena de plaça fortificada, les organitzacions de traficants també se les han enginyat i fan servir uns itineraris complicats per traslladar les seves víctimes a través de molts països d'Europa de l'Est fins a la seva destinació final.

El sentiment d'un futur ombrívol a la regió ha afavorit l'aparició d'unes condicions ambientals en les quals ha pogut florir el tràfic d'éssers humans

Les causes fonamentals del tràfic d'éssers humans

Diversos factors, entre els quals podem citar una pobresa cada cop més gran, unes condicions de vida cada cop pitjors, una manca persistent de llocs de treball, conflictes, tota mena de privacions i penúries, i el sentiment d'un futur ombrívol a la regió han afavorit l'aparició d'unes condicions ambientals en les quals ha pogut florir el tràfic d'éssers humans.

© Faces of Change/Joel Grimes
Departament d'Estat dels Estats Units

El tràfic de nens, els maltractaments a menors i la situació d'abandonament a l'Àfrica Subsahariana tenen la seva arrel principalment en el deteriorament de la situació econòmica. L'agreuement de la pobresa a les zones rurals força moltes famílies pobres a donar els seus fills als traficants, amb l'excusa de proporcionar-los l'oportunitat d'aconseguir un bon treball i de viure una vida millor (Dottridge, 2002). La manca d'accés a l'educació, la desocupació, la desintegració familiar com a conseqüència de l'elevat índex de mortalitat o de divorci, i la desatenció en què es troben els nens orfes a causa de la sida fan que els més joves siguin molt vulnerables als traficants. El virus de la sida (VIH) pot ser per si mateix causa i conseqüència del tràfic d'éssers humans. A l'Àfrica del Sud, per exemple, l'errònia percepció que tenir relacions sexuals amb una adolescent disminueix el risc de contraure el VIH ha augmentat la demanda de treballadores sexuals joves, i grups d'estafadors sense escrúpols s'estan enriquint gràcies a aquesta situació amb el tràfic d'adolescents en aquell país.

Els conflictes i la desestructuració familiar deixen molts infants –especialment les adolescents– i moltes dones, indefensos davant els traficants. Els perllongats conflictes a Sierra Leone, Uganda i Libèria han provocat que moltes dones, víctimes de la guerra civil, estiguin exposades a les bandes de traficants i a tota mena d'estafadors que s'aprofiten de la seva situació de necessitat extrema per explotar-les i enganyar-les amb la promesa d'oferir-los educació, un matrimoni o un treball remunerat.

A mesura que la desocupació va augmentant i que les condicions econòmiques i sociopolítiques es van deteriorant, molts joves desesperats s'arrisquen perillosament per intentar arribar als països rics amb la col·laboració dels traficants i de falses agències que els enlluernen amb una il·lusòria terra de promissió. Aquest desenvolupament traumàtic reflecteix la profunditat del deteriorament de les economies i la situació de pobresa de l'Àfrica Subsahariana (OIT, 2003).

Un fenomen alimentat per la demanda

El tràfic de nens a l'Àfrica Subsahariana és un fenomen alimentat per la demanda –l'existència d'un mercat internacional de treball infantil i de comerç sexual infantil– juntament amb una oferta abundant de nens de famílies pobres. El tràfic de nens també ha crescut com a conseqüència d'una xarxa cada cop més gran d'intermediaris, de l'absència d'un marc legal clar, de l'escassetat d'una policia entrenada per investigar casos de tràfic, de la ignorància i la complicitat dels pares, de la corrupció dels funcionaris i policies de les duanes, i d'unes fronteres obertes que fan que els moviments transnacionals siguin realment intractables. Les xarxes de tràfic de nens són secretes, informals i impregnades d'elements rituals i sectaris.

Algunes dones desesperades cauen en mans dels traficants i es veuen obligades a oferir serveis sexuals en un prostíbul o a treballar com a criades domèstiques. Les dones pobres que volen emigrar als països rics potser estan buscant simple-

L'absència de qualsevol mena de marc judicial limita els intents, per part dels organismes encarregats de fer complir la llei, de perseguir i castigar els responsables de delictes relacionats amb el tràfic de persones i els seus còmplices

ment millors oportunitats laborals per poder ajudar les seves famílies. Però durant aquest procés acaben com a preses dels traficants d'éssers humans. L'engany és l'estratègia més habitual que fan servir per aconseguir dones i noies, i aquest engany pren la forma d'ofertes d'una millor educació, un matrimoni o un treball remunerat. Les persones que són objecte d'aquesta mena de tràfic han de demanar uns préstecs enormes per aconseguir els seus bitllets, els visats i l'allotjament, i quan arriben a destinació es troben que totes les promeses eren falses i veuen impotents com els prenen el passaport per evitar que s'escapin. Moltes d'elles es queden abandonades i indefenses.

La lluita contra el tràfic, treball en paral·lel

Mesures polítiques. Una àmplia cobertura informativa per part dels mitjans de comunicació de diversos incidents de tràfic d'éssers humans i de repatriació de persones afectades per aquesta mena de tràfic; històries de les terribles experiències viscudes a l'estranger per les víctimes d'aquest tràfic; la defensa intensiva per part d'ONG locals i internacionals; i molts treballs monogràfics sobre els abusos contra els drets humans i els perills que passen les persones objecte de tràfic durant el trànsit i quan arriben a destinació, han obligat molts dirigents polítics a acceptar que el tràfic d'éssers humans a la regió ha assolit les dimensions d'una crisi.

El mes de desembre de 2001, els ministres d'Afers Exteriors dels països de la Comunitat Econòmica dels Estats d'Àfrica Occidental (ECOWAS) es van reunir a Dakar per fer una declaració política i per elaborar un pla d'acció contra el tràfic d'éssers humans a l'Àfrica Occidental. El pla d'acció insta els països de l'ECOWAS a prendre mesures urgents en contra del tràfic de persones; a ratificar i implementar íntegrament una sèrie d'instruments internacionals decisius per tal de reforçar les lleis en contra del tràfic d'éssers humans; i a protegir les víctimes del tràfic, especialment les dones i els nens. El pla propugna l'establiment d'unitats policiaques especials per combatre el tràfic de persones; l'entrenament dels cossos policíacs i dels agents de duanes i d'immigració, dels advocats i dels jutges en la prevenció del tràfic i en la persecució dels traficants; la protecció dels drets de les víctimes i la protecció de les mateixes víctimes enfront dels traficants (Sita, 2003). Cal que aquestes recomanacions, que són globals i que tenen una visió de futur, siguin implementades de manera immediata.

A començament de 2002, a Libreville, els representants dels països de l'Àfrica Central i Occidental van acordar establir una plataforma d'acció per promulgar lleis per protegir els treballadors infantils; per millorar el sistema de custòdia dels nens víctimes del tràfic; per reforçar la cooperació entre els governs; i per establir centres de trànsit i de recepció per als nens repatriats. El setembre de 2002, una reunió d'experts Àfrica-Europa sobre tràfic d'éssers humans, patrocinada pels governs de Suècia i Itàlia, va tractar temes relacionats amb la prevenció i la lluita contra el tràfic, i la consciencia-

ció sobre aquest problema; la protecció i l'assistència a les víctimes; l'establiment d'un marc legislatiu i de mesures per a l'aplicació de les lleis; i la cooperació i la coordinació dins i entre els estats i les regions. Itàlia i altres països de destinació de les víctimes africanes del tràfic d'éssers humans –Espanya, Països Baixos, el Regne Unit– estan posant en pràctica una sèrie de plans.

Reforçament de les polítiques i de la capacitat.

Molts països tenen dificultats per controlar i prevenir el contraban d'éssers humans, en part perquè no disposen d'unes polítiques eficaces dissenyades per combatre aquesta mena de tràfic. A més a més, tampoc no tenen la capacitat de respondre adequadament al tràfic d'éssers humans, i les seves legislacions nacionals no tenen regulacions pensades per tractar aquest problema.

Una millor informació sobre el tràfic. De manera semblant a la immigració il·legal, el tràfic d'éssers humans s'ha convertit en un afer molt organitzat i enormement complex. Tanmateix, les dades bàsiques són extraordinàriament pobres i el nostre coneixement del tràfic d'éssers humans a l'interior i a l'exterior de la regió és incomplet. La dotzena aproximada d'estudis que s'han portat a terme en països de l'Àfrica Subsahariana, centrats en el treball infantil i en el tràfic de nens i de dones, són estudis a petita escala que cobreixen àrees considerades com camps de reclutament per a nens i dones amb els quals es pot traficar. Per aquesta raó, hi ha una necessitat urgent de millorar la recollida de dades per poder entendre i detectar quines són les tendències principals en el fenomen del tràfic. Cal estimular la recerca cooperativa i la informació compartida entre els països d'origen, trànsit i destinació sobre nombres i nacionalitats de les persones objecte de tràfic, de les rutes que segueixen els traficants i dels mètodes d'interdicció.

Reforçament del marc legal. L'absència de qualsevol mena de marc judicial limita els intents, per part dels organismes encarregats de fer complir la llei, de perseguir i castigar els autors de delictes relacionats amb el tràfic de persones i els seus còmplices. La manca d'una legislació antitràfic apropiada o la feblesa de les mesures encaminades a fer complir la llei han de ser abordades mitjançant un reforçament de les lleis i del marc polític que facin possible emprendre una acció efectiva contra el tràfic d'éssers humans destinats a l'explotació laboral o sexual. És molt important que els governs implementin íntegrament les recomanacions per combatre el tràfic de nens i dones, com també el tràfic i el contraban de migrants, i que estableixin el marc legal per processar i castigar els responsables del tràfic, i el que és més important, per a la protecció i la rehabilitació de les seves víctimes. A Sud-àfrica, per exemple, les dones objecte de tràfic, majoritàriament prostitutes detingudes per les forces de seguretat, són simplement deportades cap als seus països d'origen com a immigrants il·legals per manca d'instruments legals que permetin criminalitzar el tràfic d'éssers humans, i el mateix passa a altres llocs de l'Àfrica Subsahariana.

Consciència pública. La UNICEF, per exemple, assenyala que aproximadament la meitat dels països de l'Àfrica Subsahariana reconeixen el tràfic d'éssers humans com un problema, i el tràfic de nens es percep normalment com més greu que el tràfic de dones (UNICEF, 2003). A l'Àfrica Occidental i Central, més del 70% dels països identifiquen el tràfic d'éssers humans com un problema, en comparació del 33% dels països de l'Àfrica de l'Est i del Sud.

L'opinió pública en general no és prou conscient del tràfic d'éssers humans en tots els seus aspectes, no sap fins a quin punt els grups criminals organitzats estan involucrats en el tràfic d'éssers humans, ni coneix bé la sort de les víctimes del tràfic. Els pares o els tutors dels nens objecte de tràfic viuen sota unes falses il·lusions i no són conscients de la severa explotació a què són sovint sotmesos els seus fills i tutelats.

Conclusió

La naturalesa explotadora del tractament que reben les víctimes del tràfic d'éssers humans sovint el fa equiparable a noves formes d'esclavatge i, per tant, la lluita contra el tràfic de dones i de nens requereix la cooperació de totes les parts involucrades. Els dirigents polítics presten cada cop més atenció als problemes relacionats amb el tràfic d'éssers humans i diversos països estan adoptant plans d'acció a escala nacional, bilateral i multilateral per tal de posar fre a aquesta maliciosa forma de tràfic de persones. Però encara hi ha molta feina a fer per poder canviar les lleis nacionals i poder arrestar, processar i castigar els responsables del tràfic d'éssers humans, protegir els drets de les persones que en són víctimes i rehabilitar-les davant de la societat. ●

Referències bibliogràfiques

- ADEPOJU**, Aderanti. "Review of research data on trafficking in sub-Saharan Africa". *International Migration* 43 (1 & 2) (2005).
- DOTTRIDGE**, Mike. "Trafficking in Children in West and Central Africa". *Gender and Development* 10 (1): 38-49 (2002).
- OIM**. *The Trafficking of Women and Children in the Southern African Region, Presentation of Research Findings*. Pretòria: OIM, 2003.
- OIT**. *Trafficking in Human Beings: New Approaches to Combating the Problem: Special Action Programme to Combat Forced Labour*. Ginebra: OIT, 2003.
- SITA**, N. Masamba. *Trafficking in women and children: Situation and some trends in African Countries*. UNAFRI, 2003.
- UNICEF**. *Trafficking in human beings especially women and children in Africa*. Florència: UNICEF Innocenti Research Centre, 2003.

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Tràfic de persones: l'Europa de l'Est, la UE i l'antiga URSS.
Escenaris del tràfic: coordinació i cooperació subregionals.
Eva Biaudet

Tràfic de persones: l'Europa de l'Est, la UE i l'antiga URSS

Escenaris del tràfic: coordinació i cooperació subregionals

Eva Biaudet Representant especial i coordinadora del combat contra el tràfic d'éssers humans de l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE)

El Pla d'Acció de l'OSCE

El tràfic d'éssers humans és un dels temes més urgents i complexos a la regió de l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) i més enllà. Els 56 estats que participen en l'OSCE són països d'origen, trànsit o destinació –o una combinació d'algunes d'aquestes tres coses– d'aquesta mena de tràfic. El tràfic d'éssers humans comporta violacions dels drets humans i afebleix l'Estat de Dret. Entre les causes principals d'aquest fenomen hi ha la desigualtat i la discriminació, les privacions econòmiques i la marginalització dels grups vulnerables de la societat. Aquest delictes està estretament relacionat amb la migració regular i irregular de mà d'obra. Combatre el tràfic de persones és una part integral de l'aplicació de la llei i de la lluita contra el crim. Dins del concepte de seguretat integral, el tràfic d'éssers humans inclou les tres dimensions de l'OSCE, la polític-militar, l'econòmica i la humana, i per aquesta raó requereix una aproximació decidida i multifacètica.

L'OSCE té una capacitat institucional ben desenvolupada, i un historial d'eficàcia comprovada pel que fa a proporcionar assistència efectiva als estats participants en la implementació dels seus compromisos antitràfic d'éssers humans. Aquestes accions concretes inclouen l'establiment d'uns mecanismes de derivació nacionals efectius i inclús, la millora en la identificació de les víctimes i la garantia que se'ls proporciona ajut i protecció.

L'OSCE proporciona una assistència integral als seus estats participants amb la implementació del pla d'acció per combatre el tràfic (2003), que continua essent el document clau de l'OSCE en el tractament del tràfic humà en els tres escenaris regionals esbossats en aquest article: el sud-est d'Europa, la UE i l'antiga URSS. El pla d'acció conté recomanacions de llarg abast per als estats participants sobre quina és la millor manera i quins els millors mitjans per implementar els diversos compromisos antitràfic d'éssers humans, i esbossa també les tasques precises que han de dur a terme els organismes de l'OSCE per ajudar els estats participants en aquest esforç.

El Pla d'Acció fou adoptat per consens, la qual cosa significa que tots els estats participants de l'OSCE, inclosos els de la UE, el sud-est d'Europa i l'antiga URSS, van acceptar les seves recomanacions. També cal destacar que és impossible establir pautes comunes del tràfic d'éssers humans en aquestes tres àrees, a causa de la naturalesa canviant d'aquesta mena de tràfic, no només en cada regió en particular, sinó també en cada Estat individual. Per aquesta raó, abordem el tema subratllant els reptes als quals ha de fer front cadascuna de les regions.

El sud-est d'Europa

Els països de la regió del sud-est d'Europa són Albània, Bòsnia i Hercegovina, Bulgària, Croàcia, Macedònia, Moldàvia, Montenegro, Romania i Sèrbia, inclosa Kosovo.

Cap a final dels anys noranta, el problema del tràfic d'éssers humans –en particular amb el propòsit de l'explotació sexual– havia arribat a un punt crític després del conflicte dels Balcans. El col·lapse de l'Estat de Dret i la implicació de les empreses criminals organitzades en la compra i venda d'éssers humans van quedar sense resposta i aquestes empreses operaven amb impunitat. En general es pot dir que quan les institucions i les estructures governamentals són febles, el crim organitzat intervé per omplir-ne el buit.

El sud-est europeu és un dels eixos regionals centrals del tràfic d'éssers humans, però, com a part dels seus esforços per combatre aquesta mena de tràfic, tots els països de la regió han adoptat plans d'acció que tenen en el seu punt de mira aquest crim horrible.

Segons el *Segon Informe Anual* de l'Organització Internacional per a les Migracions (OIM) sobre les víctimes del tràfic humà a la regió del sud-est d'Europa (2005), Albània, Romania, Moldàvia, Bulgària i Kosovo van ser identificats com a països d'origen del tràfic de persones. Al voltant del 90% de les víctimes que van rebre assistència entre el 2000 i el 2004 eren d'aquests països. L'informe destaca que, entre el 2003 i el 2004, també hi va haver persones que van ser objecte de tràfic des de països tradicionalment de trànsit i destinació, com Bòsnia i Hercegovina, Croàcia, Macedònia, Montenegro i Sèrbia. L'informe *Tràfic de persones: pautes globals* elaborat el 2005 per l'Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (UNODC), es refereix a la regió del sud-est d'Europa com una subregió d'origen del tràfic humà. Entre els països amb uns nivells d'origen *molt alts* d'aquesta mena de tràfic, l'informe cita també Albània, Bulgària i Romania, però considera Moldàvia com un país amb un nivell d'origen *alt* i un nivell de trànsit *molt alt*. La pressió actual sobre la migració procedent de Moldàvia s'entén fàcilment si tenim en compte que durant els quatre primers mesos del present any s'han produït més de 530.000 sol·licituds de visat a Romania, segons les autoritats.

En aquest punt convé fer una sèrie de precisions sobre les xifres citades en aquests informes. De manera semblant al que fan altres informes, el *Segon Informe* de l'OIM recalca el fet que els valors citats es refereixen exclusivament a les víctimes que han rebut ajuda. S'estima que el nombre total de víctimes del tràfic de persones a la regió del sud-est d'Europa és molt més gran que el nombre de víctimes que reben ajut. Dit d'una altra manera, és important observar que es creu que el nombre real de casos de tràfic humà és deu vegades superior al nombre de casos consignats en els informes.

L'informe de la UNODC subratlla que en alguns països hi ha casos de tràfic en el mercat laboral que són consignats com a exemples de migració il·legal, i això quan són consignats. Això implica que en els resultats apareix un percentatge més alt de víctimes d'explotació sexual, ja que sovint les víctimes del tràfic de persones que són explotades amb propòsits laborals no són consignades. Així mateix, a un nivell institucional, el nombre oficial de víctimes depèn de la qualitat i de la disponibilitat d'estructures nacionals per a la

identificació, derivació, assistència i repatriació de les víctimes. De manera semblant al que passa amb altres tipus de delictes, disposem de més dades dels països desenvolupats que de les nacions en desenvolupament. Les organitzacions que se centren en Amèrica del Nord i Europa constitueixen el 40% de les institucions que són la font de la majoria de les bases de dades. A més a més, les rutes usades pels traficants varien molt amb l'adopció de cada nova contraestratègia, de manera que el crim organitzat sempre sembla anar un pas per endavant.

Actualment no podem afirmar que ens n'haguem sortit a l'hora d'establir el nombre real de víctimes del tràfic de persones en cap regió del món. Les organitzacions internacionals i altres actors es basen exclusivament en les estimacions. Amb la finalitat de contribuir a fer front a aquest problema, el maig del 2007 l'OSCE va organitzar una conferència a Viena que va reunir els principals responsables encarregats de recollir aquesta mena d'informació en els seus països respectius. La conferència va ser la primera de la seva classe en abordar el problema d'identificar l'abast del tràfic d'éssers humans. Va examinar les tasques de recollida i anàlisi de la informació, el paper dels mecanismes d'elaboració dels informes, com també els reptes a escala nacional que comporta el tràfic d'éssers humans. En les meves observacions inicials, vaig recalcar que “cal que els països converteixin els compromisos contrets fa deu anys en accions concretes, i que estableixin mecanismes informatius que els permetin identificar l'abast del tràfic d'éssers humans a l'interior de les seves fronteres”. El secretari general de l'OSCE, Marc Perrin de Brichambaut, també va destacar que cap de les organitzacions internacionals implicades podia afirmar que disposés de dades exhaustives i acurades sobre el tràfic de persones. “Els mateixos països poden aportar encara menys coses pel que fa a l'elaboració d'un retrat de conjunt de l'extensió del delicte a l'interior de les seves fronteres. El tràfic d'éssers humans pot destruir les nostres societats des de dins”, va dir.

“Cal que els països converteixin els compromisos contrets fa deu anys en accions concretes, i que estableixin mecanismes informatius que els permetin identificar l'abast del tràfic d'éssers humans a l'interior de les seves fronteres”

El combat contra el tràfic d'éssers humans al sud-est d'Europa

El factor més significatiu al sud-est d'Europa és que la implementació de contramesures necessita accelerar-se en molts dels països. La implicació activa de les organitzacions internacionals comporta el risc de provocar la desviació de la responsabilitat governamental, en particular si tenim en compte que alguns països tenen una feble cooperació amb les ONG. Altres qüestions que s'han identificat són el nombre limitat de recursos assignats i la coordinació insuficient entre totes les parts governamentals interessades. Quan es parla de protecció, l'assistència a les víctimes ha d'incloure alguna cosa més que les simples cures d'emergència.

Un primer pas cap a la protecció de les víctimes és garantir-los permisos de residència temporals. Hi ha proves clares que la legalització de l'estatus de persona objecte de tràfic anima les víctimes a cooperar amb les autoritats que investiguen aquests fets i/o a testificar. En canvi, la repatriació immediata de les víctimes redueix les probabilitats d'obtenir la informació necessària per poder perseguir judicialment el crim organitzat. Un permís de residència temporal contribueix a donar una millor assistència a les víctimes, que, altrament, no s'atreveixen a demanar ajuda en un centre de refugiats o a la policia, per por de ser deportades. També contribueix a preparar unes mesures de reintegració millors i a prevenir la repetició del tràfic de les víctimes, que sovint són localitzades de nou i amenaçades pels traficants.

Malauradament, el tràfic d'éssers humans és considerat sovint més com un tema de migració il·legal que no pas com una violació greu dels drets humans. La persecució judicial dels traficants continua essent la baula més feble de la cadena: només una petita fracció dels detinguts per la policia arriben a ser efectivament jutjats i processats. I fins i tot quan els traficants són trobats culpables, reben condemnes de presó generalment molt més baixes del mínim de set anys establert per la llei. Una millor capacitació dels organismes encarregats de fer complir la llei, i una aplicació més efectiva del sistema de protecció dels testimonis reforçarien l'èxit en la persecució judicial dels criminals més perillosos.

La Unió Europea

A la UE, el tràfic d'éssers humans ha estat al centre de l'agenda política en el camp de la justícia i dels assumptes interiors des del 1996, any en què la Comissió va llançar la seva primera Comunicació¹ sobre el tema. Des d'aleshores, un seguit d'iniciatives polítiques, actes legislatius i plans de finançament han abordat la qüestió, entre d'altres la declaració ministerial de l'Haia de 1997 relativa a les directrius europees sobre les mesures efectives per a la prevenció i el combat contra el tràfic de dones amb propòsits d'explotació sexual².

Les decisions de la UE en el camp de la legislació contra el tràfic de persones han tendit a aproximar les lleis penals dels Estats Membres³, a permetre la residència temporal de les víctimes del tràfic que cooperin amb les autoritats⁴, i a combatre l'explotació sexual dels nens i la pornografia infantil⁵.

La majoria dels Estats Membres de la UE ja han aprovat legislació penal que compleix els requisits de la decisió marc del 19 de juliol de 2002. A part d'això, diversos Estats Membres (el darrer signatari ha estat Irlanda) han signat la Convenció de 2005 del Consell d'Europa sobre l'acció contra el tràfic d'éssers humans. Aquests són els instruments que contribueixen a combatre el tràfic i eleven el nivell dels criteris d'assistència i de les mesures de protecció de les víctimes, que no es limiten només a les víctimes que cooperen, sinó que també estipulen la presa de decisions rellevants basant-se en *raons humanitàries*.

No obstant això, tot i que ja estan en marxa un seguit de declaracions polítiques i d'instruments legalment vinculants, sovint no són prou efectius o encara no han estat plenament implementats. Això requereix que els compromisos polítics contrets els darrers anys es converteixin en accions. A més a més, calen un seguit de mesures addicionals. Al mateix temps, el context en què s'haurien d'emprendre futures accions en l'àmbit de la UE presenta una sèrie de perspectives interessants.

Qüestions recents relatives a l'ampliació de la UE

El procés d'ampliació de la UE ha estat seguit amb atenció pel que fa al tràfic d'éssers humans. El 2003 la Interpol ja advertia que amb l'ampliació de la UE hi hauria un increment del tràfic de persones .

El maig de 2004, la primera onada de l'ampliació va comportar l'entrada a la UE de deu països del centre i de l'est d'Europa. El 2007 s'hi van afegir dos països més. Però fins i tot avui el caràcter incomplet de les xifres sobre l'origen de les víctimes no confirma (encara) un increment a causa dels nous Estats Membres de la UE. Al contrari, els darrers informes de la UE⁶ sobre l'adscripció dels nous membres semblen positius. Els informes destaquen que la coalició contra el crim organitzat i el terrorisme és ara més forta i, en conseqüència, cal esperar una eficiència més gran en la lluita contra el tràfic d'éssers humans.

Això no obstant, tots els països de la UE estan afectats pel tràfic d'éssers humans. Alguns dels nous Estats Membres es veuen afectats com a països de destinació, trànsit o, en una mesura considerable, com a països d'origen. En anys recents, la sensibilitat de la UE envers aquest problema i el seu compromís a prendre mesures contra el tràfic de persones han canviat a causa de l'impacte específic que el tràfic d'éssers humans ha tingut sobre els nous Estats Membres.

Els efectes de la globalització i la desregulació creixent de la força de treball tenen un fort impacte en la vulnerabilitat dels treballadors emigrants no qualificats. Molts sectors prèviament for-

malitzats, com el de la construcció, l'agricultura o el transport, s'estan tornant cada cop menys formalitzats. Determinats sectors s'estan tornant informals mitjançant l'ús de contractistes o sub-contractistes, i el seu nivell de protecció està decreixent. En tots aquests escenaris, l'organització dels treballadors i la imposició del compliment dels criteris laborals esdevenen cada cop més difícils. Quan la mà d'obra és barata, prescindible i explotable, els treballadors són més vulnerables a esdevenir objectes de tràfic.

Hi ha proves clares que la legalització de l'estatus de persona objecte de tràfic anima les víctimes a cooperar amb les autoritats que investiguen aquests fets i/o a testificar

Franco Frattini, vicepresident de la Comissió Europea i responsable de l'Àrea de Llibertat, Seguretat i Justícia va declarar el maig de 2007 que a la UE “molt sovint observem l'existència de condicions laborals similars a l'esclavitud. Els treballadors són explotats, estan infrapagats i no tenen accés als drets socials, a l'educació, etc. Viuen en condicions molt pobres i desesperades en el territori de la UE. Ja no podem tolerar més temps aquesta situació. (...) Hi ha un nivell massa baix de control. Només el 2,8% de les empreses europees són controlades cada any. I això significa que en la pràctica no hi ha cap mena de control”⁷. Al mateix temps, és evident que la UE necessita una important injecció de migració en les properes dècades. La demografia demostra que els nous Estats Membres, a causa de la pobra estructura de les seves poblacions, no en poden ser una font duradora. Per tant, la solució d'obrir la UE a la migració sembla inqüestionable.

L'antiga URSS

Han passat 16 anys des del col·lapse de la Unió Soviètica. Tanmateix, existeixen molt poques probabilitats de poder descriure cap patró pel que fa a l'antiga URSS, a causa de la situació fluctuant pel que fa al tràfic de persones i altres delictes relacionats, la intensitat de les respostes contra el tràfic, les diferències en la velocitat amb què es desenvolupen les polítiques antitràfic a les noves repúbliques independents, i al nivell relativament baix de sofisticació en les formes com s'aborda aquesta mena de delictes.

L'antiga entitat estatal està actualment dividida entre els països de la regió del Bàltic de la UE (Letònia, Lituània i Estònia), Europa de l'Est (Moldàvia, Bielarús i Ucraïna), el Caucas del Sud (Geòrgia, Armènia i Azerbaidjan) i l'Àsia Central (Kazakhstan, Kirguizistan, Tadjikistan, Turkmenistan i Uzbekistan). La Federació Russa, la més gran entre el països de la Comunitat d'Estats Independents (CEI) pel que fa a població i a superfície, tampoc no pot considerar-se com una regió que s'ajusti a un patró únic, ja que el país té una part europea, els Urals, la Sibèria i l'Extrem Orient, i tots aquests territoris tenen les seves pròpies peculiaritats. Cadascuna de les regions de la CEI té les seves rutes particulars de destinació per a les víctimes del tràfic de persones, ciutats de destinació dins del país, aspectes específics del tràfic intern, etc.

Els nous grups subregionals de països no poden ser considerats *purament* com a països d'origen, destinació o trànsit. La majoria combinen aquests tres elements, però en alguns hi predominen les dades sobre origen i trànsit (Bielarús, Moldàvia, Ucraïna). Els experts creuen que la Federació Russa s'ha tornat molt més un país de destinació per a les víctimes del tràfic d'éssers humans pel que fa a l'explotació laboral que no pas un país d'origen, però cap dels països ha desenvolupat unes bases de dades fiables que puguin confirmar o denegar aquestes suposicions.

El tràfic intern des de les àrees més remotes a les grans ciutats (per satisfer la demanda substancial de mà d'obra barata i socialment desprotegida, i d'explotació sexual) és, segons sembla, en fase ascendent, si bé aquesta forma de tràfic rarament és identificada i reconeguda com a tal.

El tràfic de nens s'ha convertit en una de les qüestions més apressants, i la pornografia infantil també, amb un dèficit evident en els mecanismes d'intercepció i una manca igualment evident de les institucions de suport adequades, els recursos i les estratègies per poder fer front a la vulnerabilitat dels nens.

La immensa majoria de països de la CEI i de les Repúbliques Bàltiques han desenvolupat les seves respostes antitràfic d'acord amb els requeriments del Protocol de Palerm⁸, i han criminalitzat el tràfic de persones i adoptat legislacions específiques pel que fa a aquesta qüestió. Ucraïna va esdevenir, el 1998, el primer Estat que va incloure el tràfic de persones en el seu Codi Penal. Actualment, la majoria de països tenen plans d'acció nacionals o programes i estructures de coordinació. Per poder avaluar la seva eficiència, creiem que cal establir un mecanisme de supervisió nacional que proporcioni les bases per poder analitzar d'una manera millor i més sistemàtica les noves pautes i tendències.

Els mecanismes nacionals de derivació⁹ donen suport a la identificació apropiada i l'assistència adequada a les víctimes del tràfic de persones. Significa una associació institucionalitzada entre l'aplicació de la llei i la societat civil, que ha estat reconeguda com a eficient. Malauradament, les ONG no disposen d'un finançament estatal, tot i ser els proveïdors principals de serveis a les víctimes del tràfic. La manca de

recursos, el baix nivell de conscienciació dels organismes encarregats de fer complir la llei i de la judicatura en les àrees més remotes, l'alta vulnerabilitat de la població i els enormes fluxos migratoris són alguns dels obstacles que s'oposen a l'aplicació dels instruments existents.

La incapacitat de distingir el tràfic d'éssers humans del contraban de treballadors emigrants porta a tota una cadena d'errors en la resolució dels casos criminals i en el tractament de les víctimes (que són percebudes com a *emigrants il·legals*, detingudes i sumàriament deportades), i a la impunitat de les xarxes criminals. Tot plegat significa un fracàs general en la prossecució d'una aproximació global i basada en els drets humans del combat contra el tràfic d'éssers humans.

El programa de cooperació de la CEI

Els països de la CEI han romàs massa irregulars pel que fa a la coordinació interna i a la consecució d'una cooperació eficient entre ells mateixos. No obstant això, hi ha exemples d'una cooperació positiva amb la Interpol i amb moltes repúbliques de la CEI, la UE i altres regions. Al mateix temps, la manca de consistència en la legislació nacional constitueix un repte per a la cooperació entre els organismes encarregats de fer complir la llei fins i tot dins d'una mateixa subregió.

Un intent de superar aquestes irregularitats es va fer en l'àmbit dels caps d'Estat de la CEI que van signar el Programa de cooperació de la CEI per combatre el tràfic d'éssers humans, en la Cimera de la CEI celebrada a Minsk el 2006. Aquest programa és el primer document global en el seu àmbit, i preveu l'harmonització de la legislació nacional, la millora de la cooperació entre i a l'interior dels països de la CEI, garanties per part de l'Estat per a la protecció de les víctimes del tràfic de persones, etc. La seva implementació constitueix igualment un repte, ja que requereix una forta voluntat política i un compromís total per part de les institucions estatals rellevants, així com un finançament estatal dels programes contra el tràfic d'éssers humans. ●

Notes

- 1 COM (96) 567 final.
- 2 Conferència ministerial sota la presidència de la UE, l'Haia, 24-26 d'abril de 1997.
- 3 Decisió marc del 19 de juliol de 2002.
- 4 Directriu del 29 d'abril de 2004.
- 5 Decisió marc del 22 de desembre de 2003.
- 6 ec.europa.eu/enlargement/5th_enlargement/index_en.htm#facts_figures
- 7 Declaracions fetes en roda de premsa. Brusel·les, 16 de maig de 2007.
- 8 Protocol per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens, que complementa la Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional.
- 9 Nota de l'ed.: Els mecanismes nacionals de derivació (MND) constitueixen un conjunt de mesures pràctiques, aplicables pels estats membres, per lluitar contra el tràfic de persones i donar suport a les seves víctimes.

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Tràfic de persones: el Sud-est Asiàtic.

Escenaris del tràfic: més enllà de la indústria del sexe.

Lance Bonneau

Tràfic de persones: el Sud-est Asiàtic

Escenaris del tràfic: més enllà de la indústria del sexe

Lance Bonneau Senior Programme Development Officer,
Oficina Regional de l'Organització Internacional per a les Migracions
(OIM), Bangkok

El Sud-est Asiàtic és considerat sovint com un *planter* del tràfic d'éssers humans, i certament, pel que fa a la magnitud, l'abast i l'envergadura dels escenaris del tràfic d'éssers humans existents a la regió, la descripció és adequada. Tanmateix, malgrat el caràcter dubtós d'aquesta distinció, la regió és també una de les més dinàmiques i progressistes pel que fa al fet de definir una resposta davant d'aquest problema.

Tot i que no disposem d'estadístiques definitives sobre el nombre de víctimes, a causa en part de la naturalesa clandestina del delictes i la manca d'una metodologia coherent per a la recollida de dades, es calcula que el nombre de persones objecte de tràfic a l'interior i a l'exterior de la regió arriba ben bé a desenes, o fins i tot potser a centenars de milers d'individus, i la gamma d'abusos relacionats amb el tràfic d'éssers humans comprèn tot l'espectre de la definició que en dóna el Protocol de les Nacions Unides sobre el tràfic d'éssers humans¹. La regió en conjunt pot considerar-se com una regió d'origen, de trànsit i de destinació, i molts dels funcionaris d'alguns països, particularment Tailàndia i Cambodja, es refereixen als seus països simultàniament com a països d'origen, de trànsit i de destinació. El tràfic d'éssers humans afecta principalment dones i nens, però cada cop es té coneixement de més casos que apunten a l'existència d'un tràfic d'homes destinats a cobrir llocs de treball, particularment a les indústries pesqueres.

El fenomen del tràfic d'éssers humans certament no és nou a la regió, i indubtablement els abusos i l'explotació relacionats amb aquesta mena de tràfic a la regió del Sud-est Asiàtic són molt anteriors a la gran atenció que s'ha prestat al tema a finals del segle XX i en el període immediatament posterior a

la ratificació de la Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional i del seus protocols addicionals. Tanmateix, si bé durant la dècada dels noranta l'atenció relativa al tràfic d'éssers humans a la regió es va centrar sobretot en el tràfic de ciutadans del Sud-est Asiàtic per obligar-los a prostituir-se, com fou el cas sovint citat de les dones tailandeses objecte de tràfic i destinades al Japó o a diversos països occidentals, en anys recents hem assistit a una ampliació del focus d'atenció cap a una visió del tràfic d'éssers humans que inclou el tràfic interior i altres formes d'explotació. Igualment, amb el canvi dels paradigmes socioeconòmics a la regió, hem assistit a un augment evident del tràfic d'éssers humans a l'interior de la regió, paral·lelament als fluxos de migració² irregulars i als canvis produïts en els models de migració laboral, que es caracteritzen per un increment notable en la migració intraregional (OIM, 2005).

Precondicions per a l'explotació

Així doncs, què és el que fa del Sud-est Asiàtic un *planter* del tràfic d'éssers humans? En molts sentits, el Sud-est Asiàtic representa un microcosmos de la indústria global del tràfic d'éssers humans i dels factors predominants que estableixen les precondicions perquè aquesta mena de tràfic pugui florir. La regió, tot i ser geogràficament petita, té una diversitat i una disparitat socioeconòmica importants tant a escala intraregional com a l'interior de les fronteres nacionals. Hi ha una sèrie d'esquerdes en el desenvolupament molt significatives entre els centres urbans i les comunitats rurals, una manca d'opor-

tunitats en llocs propers, un augment general de la necessitat de mà d'obra sense qualificar o poc qualificada en les economies més fortes de la regió, i un nombre molt significatiu de persones que es traslladen, o que tenen la voluntat de traslladar-se, per buscar oportunitats d'ocupació, moltes de les quals no tenen la documentació legal per poder viatjar.

Aquestes condicions es complementen amb l'existència d'unes fronteres relativament poroses entre països veïns, una facilitat generalment més gran per viatjar entre països que no comparteixen fronteres contigües, una manca de marcs legals i d'opcions per a una migració i un intercanvi segurs, i una plètor d'agents, intermediaris i tota mena d'individus sense escrúpols disposats a *facilitar* serveis als aspirants a migrant.

La situació es complica encara més perquè l'oferta de treballadors potencials supera la demanda d'oportunitats d'ocupació disponibles, tant en el sector formal com en l'informal. La competència que genera aquest desajustament crea un entorn operatiu molt lucratiu per als intermediaris, que atrauen fàcilment els individus amb promeses d'oportunitats d'aconseguir treball, i per als empresaris explotadors, que tracten de minimitzar els beneficis dels treballadors per reduir costos i augmentar el seu marge de beneficis. Finalment, hi ha els mateixos migrants, que, motivats per la promesa d'un futur millor per a ells i per a les seves famílies, mai no pensen que poden ser presa dels traficants, tant si són conscients de l'existència d'aquest perill potencial com si no.

La barreja de tots aquests factors conspira per perpetuar el comerç d'éssers humans a la regió, reforçant una indústria global que les Nacions Unides calculen que supera de molt els 10.000 milions de dòlars en valor de mercat.

Escenaris del tràfic d'éssers humans al Sud-est Asiàtic

Tres són els escenaris predominants del tràfic d'éssers humans al Sud-est Asiàtic: el tràfic per a l'explotació de mà d'obra, el tràfic per a la servitud sexual i el tràfic per a la servitud domèstica –un subconjunt de l'explotació de mà d'obra, però que es diferencia pel seu aïllament i per la seva manca de models reguladors. Dins d'aquestes tres àmplies categories, la naturalesa del delictes varia molt, particularment en el cas de l'explotació de la mà d'obra, com també varien molt el grau i els mètodes dels abusos que es cometien. Hi ha un tràfic domèstic, un tràfic transfronterer, un tràfic a l'interior de la regió del Sud-est Asiàtic i un tràfic d'ultramar amb destinació a l'Extrem Orient, a l'Orient Mitjà i a les *tradicionals* destinacions occidentals.

La situació de Tailàndia els darrers cinc anys il·lustra clarament la complexitat de l'entorn on es produeix el tràfic a la regió. Des del 2002, l'Oficina Tailandesa contra el Tràfic de Dones i Nens (BATWC), que depèn del Ministeri de Desenvolupament Humà i de Seguretat Humana i que té la funció de proporcionar serveis de protecció, que inclou refugi i rescat de les víctimes del tràfic, tant de les tailandeses com

de les estrangeres, va facilitar protecció i assistència a 1.726 persones que han estat objecte de tràfic a Tailàndia des de l'exterior; mentre que, en el mateix període, el BATWC va proporcionar ajuts per a la repatriació i la reintegració de 890 persones (dones tailandeses i nens i nenes d'uns trenta països) objecte de tràfic, o considerades *vulnerables* en aquest sentit. Curiosament, el 58% de les persones que van rebre assistència foren retornades des de països asiàtics –fet que contrasta fortament amb la idea que el tràfic d'éssers humans des d'Àsia té bàsicament destinacions occidentals. La diversitat econòmica entre els trenta països de destinació també és molt marcada, amb dones tailandeses que han estat objecte de tràfic cap a països amb unes economies comparativament més fortes i també cap a països amb economies més febles, com Timor Oriental, d'on, entre el 2003 i el 2004, van ser retornades 16 dones tailandeses.

Entre les persones que són objecte de tràfic cap a Tailàndia, el percentatge més gran d'individus prové dels països veïns més immediats (36% de Cambodja, 32% de Laos i 30% de Myanmar), però també s'ha prestat assistència a víctimes procedents de països molt més llunyans, com la Xina, Vietnam, Bangladesh i Uzbekistan, i persones de nacionalitat no determinada. Diverses dones colombianes sotmeses a tràfic cap a Tailàndia també han rebut assistència mitjançant el programa global de retorn i reintegració de l'OIM. Més recentment, l'OIM també ha proporcionat assistència a famílies d'homes tailandesos que han estat objecte de tràfic com a treballadors cap als Estats Units.

Formes d'exploació

Si bé la majoria de tailandesos que són objecte de tràfic cap a l'exterior ho són per motius d'exploació sexual, dades recollides pel BATWC el darrer any relatives a les 419 dones i nens estrangers víctimes del tràfic que han estat retornats als seus països d'origen, indiquen que el 30% havien estat explotats mitjançant el treball a fàbriques en condicions de semiesclavatge, el 28% foren obligats a practicar la prostitució, el 17% havien treballat com a empleats domèstics, i un altre 25% havien estat en situacions de treball forçós entre les quals hi havia la construcció, el treball en restaurants, els mercats de carrer (venedors de flors i garlandes) i la mendicitat forçosa.

Aquesta dinàmica no és única de Tailàndia. Les estadístiques de l'OIM corresponents al 2006 i relatives al projecte de lluita contra el tràfic d'éssers humans a Indonèsia il·lustra l'existència d'abusos en el tràfic d'éssers humans d'una envergadura similar (vegeu taula adjunta).

Tot i que no es reflecteixen necessàriament les xifres totals del tràfic d'indonesis a l'estranger, ni els de la regió en el seu conjunt, les dades mostren, tanmateix, l'ampli espectre d'abusos soferts per aquelles persones que van rebre assistència de l'OIM mitjançant el seu programa d'ajut a les víctimes, només en el període d'un any, el comprès entre el març de 2005 i l'abril de 2006.

Laos, Vietnam, Cambodja, Myanmar i les Filipines també han patit en gran manera l'impacte del tràfic d'éssers humans, tant amb els països veïns transfronterers com amb destinacions d'ultramar. Myanmar, que durant molt de temps ha estat un

país d'origen per al tràfic de persones cap a Tailàndia, ha vist, en anys recents, com el tràfic dels seus ciutadans s'estenia més enllà de Tailàndia, fins a Malàisia al sud, així com fins a la Xina al nord, on el tràfic destinat als matrimonis forçosos i a la prostitució s'ha convertit en un assumpte molt preocupant.

Tràfic de persones a Indonèsia, 2006

Tipus d'exploació	Nombre de persones
Treball domèstic	534
Prostitució forçosa	175
Treballadors de plantació	73
Exploació en trànsit	60
Hostesses	48
Treball en fàbriques	36
Feines de neteja	28
Mainaderes	17
Jornalers	16
Cambres	9
Construcció	9
Venda de nens	5
Altres	11
Total	1.022

Font: Organització Internacional per a les Migracions (OIM)

L'oficina de Myanmar de l'ONG internacional World Vision posa en relleu aquesta situació mitjançant les paraules d'una dona jove de Myanmar, la Txo-txo (nom figurat):

Durant l'última dècada hi ha hagut un cos creixent de pràctiques orientades a l'acció l'objectiu de les quals ha estat millorar, a escala nacional i intergovernamental, els esforços per abordar el tema del tràfic d'éssers humans, tant pel que fa a combatre'l legalment com pel que fa a assistir-ne les víctimes

© AP/WWP
Departament d'Estat dels Estats Units

“La Txo-txo estava malalta i deprimida pels rumors que corrien pel veïnatge i també per la seva vida sense esperança. Però no en feia responsables aquests rumors, perquè la seva jove vida estava plena de coses que els atreïen. Quan tenia quinze anys, la Txo-txo va ser venuda per un dels seus parents propers, i enviada a la Xina. Allà fou venuda a un xinès de 35 anys de la província d'Ah Kwe, que la va convertir en la seva dona. Es va haver d'estar a la Xina més d'un any abans no va ser rescatada per la policia xinesa el 10 de maig de 2005. Va poder tornar a Myanmar el 3 d'agost de 2005 amb l'ajut dels dos governs. Estava feliç d'haver tornat a casa, però quan va saber que era portadora del virus de la sida, va comprendre que els dies de foscor no s'havien acabat”.

Gràcies a les atencions i al consell de World Vision, la Txo-txo participa en un programa d'instrucció vocacional organitzat per aquesta ONG destinat a nens i joves d'alt risc i a aquells que viuen amb el VIH. “Estic contenta d'haver pogut tornar a casa; altrament m'hagués convertit en una mare sense cap més futur que lluitar dia a dia per la supervivència en una terra estrangera”³.

Vietnam es veu igualment afectat pel tràfic dels seus ciutadans cap a la Xina i altres destinacions a l'interior de la subregió del Gran Mekong⁴, així com a altres països del Sud-est Asiàtic. I Filipines, que durant molt de temps ha estat un dels principals països exportadors de mà d'obra i un defensor global dels drets dels immigrants, continua patint el tràfic de les seves dones destinades a la prostitució mitjançant matrimonis i grups d'estafadors del món de “l'entreteniment”, amb destinacions a l'Àsia Oriental, al Sud-est Asiàtic, i més enllà.

Si aquests són els principals països d'origen al Sud-est Asiàtic, les tres economies més fortes de la regió, Brunei Darussalam, Malàisia i Singapur, es troben a l'extrem oposat com a principals països de destinació a l'interior del Sud-est Asiàtic; amb Tailàndia, la quarta economia més forta de la regió, situada a la perillosa cruïlla que representa el fet de ser simultàniament país d'origen, de trànsit i de destinació.

El tràfic d'homes

Tot i que s'estan fent esforços considerables a la regió per tal d'abordar el problema de les dones i els nens que són objecte de tràfic, la majoria de respostes legals i polítiques se centren en les dones i els nens com a víctimes, i molts governs s'estan quedant molt endarrerits en les seves respostes al tràfic de què són objecte els homes. No obstant això, s'està produint un reconeixement cada cop més gran que també els homes són víctimes d'aquest delictes –particularment en les indústries pesquera i de la construcció.

Ja fa temps que diverses ONG i altres activistes estan denunciant que hi ha homes que són esclavitzats en vaixells de pesca durant mesos i que treballen moltes hores sense rebre cap paga, o amb una paga molt minsa, i sense cap mena de consideració pels seus drets humans més bàsics. Un article

publicat el 14 de maig de 2007 al diari de Tailàndia en llengua anglesa *The Nation*, i titulat “El suplici de l’esclavatge masculí” explica les troballes recollides a l’informe de la Comissió Nacional dels Drets Humans que ha estat investigant diverses històries d’aquestes víctimes *oblidades*.

La comissió informa que el mes de juliol de 2003, sis vaixells d’arrossegament amb una tripulació de cent persones van salpar des de la província tailandesa de Samut Sakhon per anar a pescar a aigües territorials indonèsies. Les tripulacions estaven formades principalment per treballadors estrangers, alguns d’ells de només 16 anys. Els vaixells van retornar a Tailàndia el mes de juliol de 2006, però 38 membres de les tripulacions no ho van poder fer perquè havien mort mentre treballaven. Dos d’ells havien estat enterrats en una de les moltíssimes illes d’Indonèsia, i la resta havien estat llançats al mar sense cap cerimònia; un dels membres de la tripulació havia mort també poc després del seu retorn.

Altres membres de la tripulació estaven greument malalts, demacrats, amb trastorns emocionals i sense poder veure, sentir o caminar bé. D’acord amb un informe mèdic de l’hospital on van ser ingressats, molts dels homes tenien greus deficiències vitamíniques perquè havien estat molts mesos seguits sense menjar i beure adequadament, alimentant-se només de peix. Segons l’informe, cap d’ells havia estat remunerat, i quan van demanar compensació, els seus *patrons* van declarar que no els coneixien i van al·legar que la contractació de les tripulacions era responsabilitat dels capitans dels vaixells de pesca. Els propietaris dels vaixells es negaven a pagar fins que els homes demostrassin que anaven a bord. Les coses encara es van complicar més perquè els homes havien estat enregistrats amb noms tailandesos, quan de fet tots ells eren emigrants birmans, mons i karen⁵.

Aquest informe reflecteix un seguit d’entrevistes realitzades per una missió de l’OIM a Cambodja, que el mes de març de 2007 va fer tornar 16 pescadors cambodjans d’un camp d’internament a les illes d’Andaman i Nicobar d’administració índia mitjançant un Programa de l’OIM d’Assistència Humanitària als immigrants.

Diversos membres d’aquell grup havien estat retinguts durant gairebé tres anys per pescar il·legalment en aigües índies després d’una odissea d’enganys que va començar amb les promeses d’una feina ben pagada a la indústria de la construcció, per a la qual un intermediari havia cobrat una tarifa inicial de reclutament de 3.000 THB (85 dòlars), per acabar essent venuts al capità d’un vaixell de pesca per 5.000 THB (150 dòlars). Després de treballar més de sis mesos en una feina duríssima al mar, amb unes jornades llarguíssimes i amb molt poc temps de descans, els homes havien guanyat de mitjana uns 2.000 THB (57 dòlars) *en total* –molt lluny dels temptadors 4.500 THB (128 dòlars) mensuals que els havien promès. Al final, les seves esperances d’un futur millor per a les seves famílies es van quedar reduïdes a tres anys de misèries, patiments i pèrdua de la seva llibertat.

Què s’està fent? Respostes innovadores

Malgrat els reptes enormes a què ha de fer front la regió, hi ha signes positius de progrés. Durant l’última dècada hi ha hagut un cos creixent de pràctiques *orientades a l’acció* l’objectiu de les quals ha estat millorar, a escala nacional i intergovernamental, els esforços per abordar el tema del tràfic d’éssers humans, tant pel que fa a combatre’l legalment com pel que fa a assistir-ne les víctimes.

La majoria de països de la regió han aprovat polítiques i promulgat lleis pensant específicament en el tràfic humà que han conduït a la redacció de plans nacionals d’acció per tal de combatre el tràfic d’éssers humans. Cambodja, Indonèsia, Filipines, Tailàndia i Vietnam han establert plans nacionals d’acció que proporcionen un marc per a una coordinació multiministerial que permetrà abordar aspectes clau de la resposta al problema del tràfic d’éssers humans –desenvolupament de polítiques, prevenció, accions judicials i protecció. Myanmar i Laos també estan finalitzant els esborranys dels seus plans respectius. El 10 de maig de 2007, el Govern de Malàisia –una important destinació del tràfic d’éssers humans al Sud-est Asiàtic– va aprovar un projecte de llei contra el tràfic d’éssers humans que feia molt de temps que s’esperava, que acosta molt el país a l’acompliment de les seves obligacions internacionals i que podria posar els fonaments per a l’eventual desenvolupament d’un pla nacional d’acció de caràcter global.

La regió també ha estat l’origen d’iniciatives innovadores encaminades a millorar la cooperació bilateral i multilateral sobre el tràfic d’éssers humans. El maig de 2003, els governs de Tailàndia i Cambodja van signar un memoràndum d’acord sobre “cooperació bilateral per eliminar el tràfic de nens i de dones i per assistir les víctimes del tràfic d’éssers humans”. El memoràndum, que en el seu moment va ser considerat com el primer del món en el seu gènere, es veu reforçat per un pla d’acció que reclama cooperació en una sèrie de temes relatius al compliment de la llei, a l’acció judicial i a la protecció.

Altres memoràndums similars han estat signats entre Tailàndia i Laos, i entre Cambodja i Vietnam; Tailàndia i Vietnam estan planejant signar-ne un altre a final de 2007. També hi ha discussions en curs per establir acords de cooperació bilaterals entre Indonèsia i Malàisia, i entre Tailàndia i Vietnam. En l’àmbit subregional, els sis països de la subregió del Gran Mekong van signar un memoràndum d’acord l’octubre de 2004 (el COMMIT, sigles en anglès de la Iniciativa ministerial coordinada del Mekong contra el tràfic d’éssers humans) que estableix un marc global per a la cooperació en el tractament del tema del tràfic d’éssers humans entre els països. S’ha desenvolupat un pla d’acció subregional per tal d’implementar el memoràndum, que reclama actuacions en l’àmbit nacional, bilateral i subregional, incloent-hi la celebració anual de reunions de funcionaris d’alt rang per tal d’avaluar el progrés i guiar la posada en pràctica del memoràndum. Aquestes iniciatives es veuen reforçades per uns instruments més amplis, a escala de l’Associació de Nacions del Sud-est Asiàtic (ASEAN), concretament la Declaració de l’ASEAN

contra el tràfic de persones, particularment de dones i nens (29 de novembre de 2004) i la Declaració de l'ASEAN sobre la protecció i la promoció dels drets dels treballadors estrangers (13 de gener de 2007).

També s'ha concentrat molt l'atenció en la promoció de la cooperació en el camp laboral dins de la regió per tal de satisfer la dinàmica imperant en l'oferta i la demanda de mà d'obra –una acció considerada per moltes agències internacionals com una mesura de *prevenció* clau per reduir la vulnerabilitat al tràfic d'éssers humans. Diversos països de la regió tenen memoràndums d'acord sobre intercanvi laboral, i Indonèsia, Malàisia, Filipines, Tailàndia i Vietnam participen activament en les consultes ministerials sobre el treball contractual i l'ocupació a l'estranger (Procés Colombo). El Procés Colombo mira de promoure la cooperació interestatal sobre intercanvi laboral a l'interior de la regió asiàtica, per tal d'incloure-hi la protecció i la provisió de serveis als treballadors estrangers vulnerables.

Queda, però, molt de camí per recórrer abans de tenir èxit en aquesta lluita contra *l'esclavitud moderna*. Si bé aquestes mesures, totes soles, no poden resoldre el problema, sí que poden contribuir a un esforç regional global i concertat per tal d'omplir progressivament els buits legislatius, polítics i operatius que actualment estan essent explotats molt profitosament per tota mena d'intermediaris, traficants i patrons abusius. Amb aquest objectiu, les precondicions que actualment apunten el mercat lucratiu del comerç d'éssers humans seran sistemàticament reduïdes, i d'aquesta manera augmentaran els riscos operatius per als traficants i, com a conseqüència, es reduirà la rendibilitat d'aquesta activitat criminal. I aquí, potser, rau la clau per a l'eliminació del tràfic d'éssers humans.

La consecució d'aquest objectiu, però, depèn en el fons del compromís sostingut dels governs, les agències i els ciutadans involucrats per convertir les paraules en accions. ●

Notes

- 1 Protocol per prevenir, reprimir i sancionar del tràfic de persones, especialment dones i nens (2000).
- 2 El Glossari de la Migració de l'OIM defineix la migració irregular com a un "moviment que té lloc al marge de les normes reguladores dels països emissors, de trànsit i receptors". No hi ha una definició clara i acceptada universalment de la migració irregular. Des de la perspectiva dels països de destinació, és l'entrada, l'estada o el treball il·legal en un país, entenent per això el fet que l'emigrant no disposa de l'autorització necessària o dels documents requerits, d'acord amb les regulacions sobre la immigració, per entrar, residir o treballar en un país determinat. Des de la perspectiva del país emissor, la irregularitat es produeix, per exemple, en aquells casos en què una persona travessa les fronteres internacionals sense un passaport vàlid o no compleix els requisits administratius per deixar el país. Hi ha, de totes maneres, una tendència a restringir l'ús del terme "migració il·legal" als casos de contraban de treballadors i de tràfic de persones".
- 3 "Entrant en una terra d'esperança", treball monogràfic de World Vision Myanmar.
- 4 La subregió del Gran Mekong engloba els països següents: Xina, Cambodja, Laos, Myanmar, Tailàndia i Vietnam.
- 5 Adaptat d'"El suplici de l'esclavatge masculí", de Subhatra Bhumiprabhas, *The Nation*, 14 de maig de 2007.

Referències bibliogràfiques

- DERKS**, Annuska. "Combating Trafficking in South-East Asia: A Review of Policy and Programme Responses". *IOM's Migration Research Series*, 2. Ginebra, 2000.
- HUGUET**, Jerrold; **PANPUING**, Sureeporn. *International Migration in Thailand*. Bangkok: Oficina Regional de l'OIM a Bangkok, 2005.
- OIM**. "World Migration – Costs and Benefits of International Migration". *IOM World Migration Report Series*. Volum 3 (2005).
- VV.AA.** *When They Were Sold – Trafficking of Women and Girls in 15 Provinces of Indonesia*. ICMC Indonèsia i Solidarity Center (ACILS): Jakarta, 2006.

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Tràfic de persones: les Amèriques.

Escenaris del tràfic: estimacions i tendències d'explotació.

Fernando García-Robles

Tràfic de persones: les Amèriques

Escenaris del tràfic: estimacions i tendències d'explotació¹

Fernando García-Robles Coordinador de la Secció contra el Tràfic de Persones,
Departament de Seguretat Pública,
Organització dels Estats Americans (OEA)

Efectes duals de la globalització

Veiem diàriament com la globalització està incidint sobre les societats dels països de les Amèriques de maneres diferents. La globalització promou el lliure comerç internacional, el moviment de capitals a curt termini, la inversió estrangera directa, els fenòmens migratoris, el desenvolupament de les tecnologies de la comunicació instantània i el seu efecte cultural.

Desafortunadament, també fomenta l'abandonament de nens i nenes, la incorporació precoç a llocs de treball precaris per part d'adolescents i joves, l'augment de dones com a caps de família, la inserció en edat primerenca de nens i nenes a activitats generadores d'ingressos, l'alta mobilitat migratòria i la fragilitat en els llocs de treball com també l'escassetat d'aquests.

Aquests factors han impulsat una part important de les nostres societats a sortir del seu entorn per cercar ingressos fixos i una major estabilitat laboral, en allò que s'ha anomenat la feminització de la migració, exposant dones, nens i nenes de l'Hemisferi Occidental a esdevenir víctimes del tràfic de persones.

El tràfic d'éssers humans a les Amèriques implica tres categories de països: països d'origen, destí i trànsit. Molts països de la regió tenen un paper doble o triple, en què les organitzacions criminals, amics, i fins i tot membres de la família, identifiquen i recluten víctimes potencials, la majoria de les quals es troben en una situació de vulnerabilitat. Les víctimes són reclutades amb l'engany i la promesa d'un futur brillant. En vista d'aquestes condicions, moltes de les víctimes aspiren a assolir una millor condició per a elles i la seva família; en la

majoria dels casos aquest és un factor rellevant per tal que les víctimes siguin sotmeses a aquest procés d'explotació, ja sigui sexual i/o laboral, o pitjor encara, a l'extracció d'òrgans, al turisme sexual, al reclutament de menors en conflictes armats i altres formes d'explotació.

Tràfic de persones: un crim sense xifres exactes

A causa de la seva naturalesa clandestina, el tràfic de persones com a crim no va acompanyat d'estadístiques exactes, ja que es pot confondre amb casos de migració irregular i algunes de les informacions que és possible obtenir provenen de la detenció de traficants i migrants a les fronteres. Una de les raons de la manca d'estadístiques fiables dels agents de reclutament és que moltes vegades s'utilitzen contractes de treball que semblen autèntics, o documents de viatge que es van obtenir per mitjans dubtosos amb l'ajuda de funcionaris corruptes.

A causa de l'element d'engany, a les Amèriques les víctimes no saben que han caigut en mans de traficants fins que és massa tard. A més, una vegada en el lloc o país de destí, tots els documents d'identificació són confiscats per tal que les víctimes no expliquin la seva greu situació a les autoritats per por a ser deportades o empresonades. Les víctimes tampoc no estan disposades a explicar els seus casos per por a la venjança que es pugui generar en contra de les seves famílies, com també la vergonya i deshonor davant de parents i comunitats d'origen.

A Amèrica Llatina i el Carib les xifres de víctimes del tràfic han augmentat i és possible identificar que no existeix solament explotació sexual i/o laboral sinó que també existeix explotació a través del turisme sexual, de menors reclutats a les forces armades, del servei domèstic, etc.

A l'informe sobre tràfic de persones de 2006, l'Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (UNODC) va declarar que cap país del món està lliure del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual i treball forçat. Al segle XXI, aquest forma d'esclavitud existeix a 127 països d'origen, 98 de trànsit i 137 de destí, molts dels quals desconeixen que són part d'una immensa xarxa de rutes mundials.

La manca de xifres exactes fa difícil establir la quantitat de víctimes del tràfic que són enganyades, coaccionades, venudes o sotmeses a situacions d'explotació de les quals no poden escapar. Algunes fonts com el Departament d'Estat dels Estats Units estimen que entre 600.000 i 800.000 víctimes del tràfic creuen cada any les fronteres internacionals. D'aquestes, el 80% són dones i nenes, i el 50% persones menors d'edat que esdevenen mercaderies d'una indústria mundial que mou milers de milions de dòlars, dominada per màfies molt ben organitzades i que operen amb impunitat.

Estimacions del tràfic de persones a l'Hemisferi Occidental

A l'Hemisferi Occidental, els traficants traslladen dones, homes, nens i nenes procedents d'Amèrica del Sud, Amèrica Central i el Carib cap a Estats Units, Canadà, Japó i Europa. Així mateix, cada dia és més evident el tràfic de ciutadans asiàtics per a l'explotació sexual i laboral a les Amèriques.

Els darrers anys, el nou comerç d'esclavitud moderna va créixer en magnitud i en gravetat. L'augment de la quantitat de

© Kay Chernush
Departament d'Estat dels Estats Units

casos de tràfic de persones i la seva expansió a zones que no estan tan afectades, coincideix amb l'increment de les dificultats econòmiques –en especial dels països en desenvolupament o amb economies en transició–, els enormes obstacles a la migració legal i l'existència de greus conflictes socials i armats.

Malgrat la limitació per tenir xifres exactes de casos de tràfic, existeixen estudis i informes oficials i no oficials d'estimacions que volen donar a conèixer la gravetat del problema. A Amèrica Llatina i el Carib les xifres de víctimes del tràfic han augmentat durant aquests anys i és possible identificar que a més d'explotació sexual i laboral també existeix explotació a través del turisme sexual, de menors reclutats a les forces armades, del servei domèstic, etc.

Segons les dades recopilades a *Trafficking in Persons in the Americas: a Review of Available Information*, document no publicat de l'Organització dels Estats Americans (OEA), se sap que el fenomen del tràfic de persones a l'Hemisferi Occidental transcendeix l'explotació sexual i laboral. De les xifres que es coneixen, en parlar de països d'origen, al voltant de 25.000 menors bolivians van entrar entre l'any 2000 i el 2006 a Perú, Xile, Argentina i Espanya. D'altra banda, les dades proporcionades per l'*Scottish Daily Record*, l'octubre de 2000, indica que 75.000 dones brasileres van ser víctimes del tràfic de persones a Europa a través de Portugal el mateix any. Les dades de Colòmbia, la República Dominicana i Haití revelen que 35.000 dones són traficades fora de Colòmbia cada any, 50.000 dones dominicanes treballen en la prostitució a Europa i de 2.500 a 3.000 menors són víctimes del tràfic d'Haití a la República Dominicana anualment.

En l'àmbit hemisfèric, les estimacions presentades s'agreugen considerablement si es té en compte un fenomen al qual poques vegades se li ha donat la importància que es mereix però que va prenent més vigència en els fòrums de discussió hemisfèric: el tràfic de ciutadans asiàtics

Pel que fa a aquells països considerats de trànsit, una gran majoria de països de les Amèriques s'inclou dins d'aquesta categoria; no obstant això, sobresurten els països d'Amèrica Central i d'alguns estats del Carib. Al Canadà entre 1.500 a 2.000 persones són traficades anualment amb destinació als Estats Units. Per la seva part, a Colòmbia, cada setmana al voltant de 20 a 50 dones de la regió andina són víctimes del tràfic mentre els seus documents són processats per continuar el viatge cap a països del nord, Japó i/o Europa. L'any 2004, per exemple, 533 colombianes foren arrestades al Japó amb acusacions de prostitució.

A l'Hemisferi Occidental, molts dels països que es consideren països d'origen i trànsit, també ho són de destí. Aquest és, per exemple, el cas de Guatemala i Mèxic, on al voltant de 1.200 menors salvadorenques es troben involucrades en prostitució i 2.500 menors d'Amèrica Central i el Carib són explotades sexualment a la ciutat de Tapachula, al sud de Mèxic. A Argentina, durant els anys noranta, al voltant de 5.000 dones dominicanes es van convertir en víctimes de l'explotació sexual.

Formes d'explotació a l'Hemisferi Occidental

L'explotació sexual d'adults i menors es caracteritza pels valors elevats de les seves estimacions. A la regió del Con Sud, les xifres indiquen que 3.500 menors de 18 anys són víctimes d'explotació sexual. A l'Estat brasiler de Paraná, 100.000 menors entre els 13 i 16 anys són part de la prostitució de menors. A

Xile, Costa Rica i Equador, 10.000, 3.000 i 5.200 menors estan involucrats en prostitució, respectivament. D'altra banda, a Hondures, Nicaragua, Paraguai, Guatemala i Mèxic, la quantitat de persones explotades sexualment van des de les 1.019, 1.200, 3.500, fins a les 15.000 i 16.000, respectivament.

Pel que fa a l'explotació laboral de menors, el Departament de Treball dels Estats Units estima que el 6,3% de menors a Belize, el 26,4% a Bolívia, el 6,8% a Brasil, el 10,4% a Colòmbia, el 5,9% a Costa Rica, el 7,1% a El Salvador, el 6,3% a Guatemala, el 27% a Guyana, el 21,8% a Haití, el 9,2% a Hondures, el 9,9% a Jamaica, el 3,6% a Panamà, el 7,9% a Paraguai, l'1,7% al Perú, i el 9,9% a Veneçuela són casos d'explotació laboral de menors d'entre 5 i 15 anys.

Paral·lelament, a l'Hemisferi Occidental, s'enregistren altres formes d'explotació. Pel que fa al turisme sexual, Bolívia rep un 43% de nacionals brasilers i un 9% de nacionals argentins que viatgen a aquest país per fer turisme sexual. A Costa Rica, l'any 2003 el 62% de menors explotats ho van ser per estrangers. Pel que fa a l'explotació de menors a les forces armades regulars o irregulars, el percentatge de menors de 18 anys reclutats a Bolívia és del 40%, i el 50% són menors de 16 anys. A Paraguai, el 80% de reclutats són menors d'edat i de 6.000 a 11.000 menors són reclutats a les forces armades irregulars de Colòmbia.

Respecte a l'explotació per al servei domèstic, l'institut de recerca dels drets humans *Protection Project* estima que entre les edats de 6 a 18 anys, 559.000 són treballadors al servei domèstic al Brasil, 567.000 a Colòmbia, 21.500 a El Salvador i 100.000 al Perú.

Tot i que les dades anteriors són únicament una estimació, tant de víctimes reals com de víctimes potencials del tràfic de persones, és important esmentar que les xifres esmentades fan al·lusió a nacionals de l'hemisferi Occidental. Les rutes del tràfic de dones, homes, adolescents, nens i nenes per a l'exploració sexual i laboral canvien i han de ser analitzades com a espais d'interconnexió del crim organitzat. En aquestes rutes, les relacions de poder són construïdes a partir d'un ordre que involucra no solament persones connectades a xarxes criminals, sinó que també pot comptar amb la participació de diversos actors institucionals. Les rutes es construeixen estratègicament des de ciutats pròximes a carreteres, ports i aeroports. Poden ser legals o clandestines i tenir fàcil accés i mobilitat, partint del criteri que l'objecte del tràfic són persones. Les estimacions presentades s'agregen considerablement si es té en compte un fenomen al qual poques vegades se li ha donat la importància que es mereix però que va prenent més vigència en els fòrums de discussió hemisfèric: el tràfic de ciutadans asiàtics.

Indocumentats asiàtics a l'hemisferi Occidental: potencials víctimes del tràfic de persones?

Han passat més de 150 anys des que immigrants xinesos van començar a arribar a les Amèriques de forma consistent; això no obstant, els darrers anys les autoritats europees i de l'hemisferi Occidental han descobert noves onades clandestines de migració procedents de la Xina, Índia, Bangladesh, Corea, Vietnam, Tailàndia, etc., fent ús de diferents rutes interamericanes per quedar-se en alguns països d'Amèrica Central, Amèrica del Sud i del Carib o bé com a punts de trànsit per passar als Estats Units i Europa. Els immigrants indo-

cumentats xinesos són considerats amb freqüència candidats per a treballs mal pagats i, per tant, en situacions d'exploració laboral. A l'hemisferi Occidental molts dels immigrants xinesos acaben treballant en condicions infrahumanes a les cuines, *maquiladoras*, restaurants, llocs de construcció, i són moltes vegades víctimes de pagaments elevats per tal de ser transportats a països econòmicament desenvolupats.

En països de destí com Estats Units i Canadà, d'acord amb estimacions del Departament d'Estat dels Estats Units, l'any 2000, al voltant de 12.000 immigrants xinesos van entrar il·legalment en aquest país. Per la seva part, l'Organització Internacional per a les Migracions (OIM), estima que entre els anys 1995 i 2005, 15.000 immigrants indocumentats procedents de la Xina van entrar al Canadà.

Pel que fa a Amèrica del Sud, Amèrica Central i el Carib, d'acord amb la investigació de l'OEI *An Assessment on the Exploitation of Chinese Migrants in the Western Hemisphere: A Modern Form of Trafficking in Persons* les xifres presentades, tot i que no són oficials, indiquen l'alt índex de nacionals xinesos que estan entrant a l'hemisferi Occidental a través del Surinam, les Antilles Holandeses i Paraguai. Les xifres indiquen que durant els anys noranta, a Bolívia i Panamà, van entrar 4.000 immigrants indocumentats xinesos amb destí als Estats Units. A Argentina, la Gendarmeria Nacional va informar que l'any 2004, 700 ciutadans xinesos van ser detinguts al nord del país. A Uruguai, es van trobar 15 nacionals xinesos en residències privades en condicions de malnutrició a la ciutat de Solymar. A les Bahames, 10 xinesos indocumentats van ser arrestats l'any 2003 sota la sospita d'intentar entrar als Estats Units sense documentació. L'any 2002, a Panamà, quatre equatorians van ser acusats de transportar clandestinament 15 ciutadans xinesos. El maig de 2003, l'Institut Nacional de Migración de Mèxic va detenir 14 xinesos immigrants indocumentats a Cancun, procedents de

Veneçuela. El desembre del mateix any, un grup d'immigrants xinesos va ser arrestat a Hondures sota la presumpta premissa d'haver utilitzat alguns dels 1.500 passaports hondurenys que havien estat robats el 2001. Així mateix, el juliol de 2004, es van trobar 10 immigrants indocumentats xinesos a la República Dominicana: havien estat transportats clandestinament des d'Haití amb la intenció de dur-los a Puerto Rico per anar després als Estats Units. El març de 2005, 13 persones d'origen asiàtic van ser deportades de Nicaragua després d'haver entrat al país de forma il·legal amb passaports falsos de Filipines i Indonèsia. L'agost de 2005, el Govern de Guatemala va decidir negar l'entrada a 15 nacionals xinesos procedents de Veneçuela amb passaports britànics falsos. Un mes després, un representant del Ministeri de l'Interior de Guatemala va assenyalar que uns 150 nacionals xinesos arribaven al país cada setmana per dirigir-se després als Estats Units.

Organització contra el tràfic d'éssers humans

El tràfic d'éssers humans a l'hemisferi Occidental no és un fenomen nou però per entendre'l cal analitzar-lo des del context polític, socioeconòmic i cultural que caracteritza els països de la regió.

Per tal de combatre'l, nombroses organitzacions de la societat civil, juntament amb un sistema ampli d'organitzacions internacionals, treballen contínuament amb els països de les Amèriques, en major o menor mesura, per identificar polítiques públiques, programes, activitats i marcs jurídics que, a més de prevenir víctimes potencials de tràfic, tenen com a objectiu el processament dels traficants i la protecció de les víctimes.

Tot i que en l'àmbit hemisfèric no tots els països han firmat, ratificat i adherit el Protocol de Palerm per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens, a la reunió d'autoritats nacionals en matèria de tràfic de persones, celebrada el 2006 a Veneçuela, els països de les Amèriques van reconèixer l'existència d'aquest problema i es van comprometre a combatre-la amb la participació de tots els sectors de la societat. ●

Nota

1 El contingut d'aquest article és producte de les observacions de l'autor i en cap moment representa la postura oficial de la Secretaria General de l'Organització dels Estats Americans (OEA) i els seus estats membres.

Referències bibliogràfiques

- N. de l'ed.: El format d'aquesta publicació no ens permet mostrar totes les fonts d'informació ofertes per l'autor respecte de cada dada indicada a l'article. Per això, hem optat per simplificar aquesta relació de fonts, oferint només les més generals, moltes de les quals són, al mateix temps, punts de convergència d'articles, autors, notes de premsa i dades d'origen diferent.
- Banc Mundial: www.worldbank.org/data/wdi
 - End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking in Children for sexual purposes (ECPAT): www.ecpat.net
 - Human Rights Watch: www.hrw.org
 - Instituto Interamericano del Niño, la Niña y Adolescentes (IIN): www.iin.oea.org
 - Organització dels Estats Americans (OEA): www.oas.org
 - Organització Internacional del Treball (OIT): www.ilo.org
 - Organització Internacional per a les Migracions (OIM): www.iom.int
 - Robert Winslow, "Crime and Society: A Comparative Criminology Tour of the World": www-rohan.sdsu.edu/faculty/rwinslow
 - The Protection Project: www.protectionproject.org
 - U.S. Department of Labor, Bureau of International Labor Affairs, *The Department of Labor's 2004 Findings on the Worst Forms of Child Labor*, 2005.
 - U.S. Department of State, *Trafficking In Persons Report, 2006*: www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2006
 - UNICEF: www.childinfo.org
 - United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Trafficking in Persons: Global Patterns*, April 2006: www.unodc.org/unodc/trafficking_persons_report_2006-04.html

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Tràfic de persones: Catalunya.
Escenaris del tràfic: el país d'arribada.
Josep Maria Cañadell Vives

Tràfic de persones: Catalunya

Escenaris del tràfic: el país d'arribada

Josep Maria Cañadell Vives Cap de la Unitat Central d'Anàlisi Estratègica de l'Àrea Central d'Anàlisi de la Criminalitat, Divisió d'Investigació Criminal, Comissaria General d'Investigació Criminal, Policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra

El tràfic d'éssers humans és un fenomen criminal que té greus conseqüències per a la seguretat pública, el benestar i els drets humans. És un negoci milionari de mercadeig de persones que són mobilitzades d'un lloc a un altre i que contribueix a l'existència de xarxes de delinqüència organitzada.

El fenomen s'ha incrementat considerablement els darrers temps. Aquest ràpid creixement s'ha d'entendre en el context de la globalització, de la facilitat de comunicacions, de l'augment de les migracions, de les facilitats de transport, etc.; hi podem trobar multitud de raons, però no hem de deixar de banda un desig bàsic de tot ésser humà: trobar una vida millor tant per a ell com per a la seva família.

El tràfic d'éssers humans a Catalunya és una realitat en què hi ha implicats grups de delinqüència organitzada de baix i d'alt nivell. El territori català és una porta d'accés a l'Estat espanyol utilitzada per grups criminals de tràfic que arriben principalment de la resta d'Europa. Les seves activitats comencen a sortir de l'anonimat. Tant és així que Catalunya està patint algunes de les conseqüències del salt qualitatiu de la delinqüència organitzada: increment de violència, especialització delictiva, sofisticació en l'ús de les tecnologies i de l'armament. Durant els darrers anys, s'han detectat activitats de tràfic de persones a la major part del territori català.

La tasca de la policia és combatre els grans actors d'aquest fenomen: les xarxes organitzades que trafiquen amb dones, treballadors i menors. Però el tràfic d'éssers humans és una activitat delictiva complexa i per aquesta raó seria erroni abordar-lo únicament des de la perspectiva policíaca. El vessant policíac és un element més que cal integrar a la resta de factors que afecten el fenomen i que s'han de tenir en compte per comprendre la magnitud del problema.

A la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra (PG-ME), com a policia integral desplegada a Catalunya¹, li correspon, entre d'altres tasques, les funcions de policia judicial i d'investigació criminal incloent-hi les diverses formes de crim organitzat.

Per afrontar els reptes de la delinqüència, el Cos de Mossos d'Esquadra (CME) s'estructura en tres comissaries generals a les quals els correspon la direcció estratègica policíaca. La problemàtica que representen les xarxes i els delictes relacionats amb el tràfic de persones requereix la participació de la Comissaria General Territorial (CGT), que s'encarrega de la investigació i persecució de la criminalitat ordinària i de la Comissaria General d'Investigació Criminal (CGIC), que assumeix la investigació i persecució de les activitats criminals de caràcter organitzat.

Iniciatives en l'àmbit del tràfic de persones

El CME, per delegació del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació, a través de la CGIC i la CGT, ha dut a terme diverses iniciatives encaminades a la lluita contra el tràfic de persones.

Donant compliment a la Llei 4/2003 de 7 d'abril, d'ordenació del sistema de seguretat pública de Catalunya, el Govern va aprovar el Pla general de seguretat de Catalunya². En aquest pla es proposen objectius adreçats a la persecució d'activitats criminals de caràcter organitzat i de lluita contra el tràfic de persones i atorga una participació executiva a la Direcció General de Policia i per extensió a la PG-ME.

L'any 2006, es va endegar el Pla d'actuació de la PG-ME per al control de xarxes de tràfic d'éssers humans i explotació sexual amb la intenció de donar una atenció específica al

fenomen. El pla conté mesures preventives i operatives d'inspecció d'establiments i xarxes viàries on se sospita que s'exerceix la prostitució. S'incideix amb el control de transports de viatgers per carretera procedents de països de l'Europa de l'Est i s'augmenta la col·laboració amb el Cos Nacional de Policia en matèria d'estrangeria. D'altra banda, es procedeix a l'anàlisi operativa i estratègica de possibles xarxes de delinqüència organitzada i dels delictes perifèrics associats als grups organitzats.

Legislació i tràfic d'éssers humans

Els darrers anys no hi ha hagut grans canvis en la definició del tràfic d'éssers humans tant nacionalment com internacionalment. La més consolidada és la continguda en els instruments oferts per les Nacions Unides, com ara la Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional³, i els protocols associats que incumbeixen directament aquest fenomen.

El delicte de tràfic de persones no existeix en l'ordenament jurídic espanyol. No hi ha un tipus penal que contempli en conjunt totes les conductes delictives associades⁴, és a dir, el conjunt d'activitats il·legals que poden incloure un o diversos delictes contra les persones. S'ha de fer l'esforç de trobar els tipus penals i fins i tot vèncer algunes confusions de conceptes i d'aplicabilitat. Tot i així, no significa que tots els casos en què es cometi alguna il·legalitat penal esdevingui tràfic de persones.

Les penes tipificades al Codi Penal espanyol per al tràfic de persones són sensiblement inferiors a les establertes per altres tràfics, com ara el d'armes o el de drogues. Aquest fet ha comportat que algunes organitzacions dedicades amb anterioritat al tràfic d'estupefaents hagin canviat d'activitat criminal.

Actualment, el ventall d'eines jurídiques no és suficient. S'han de saber reconèixer els senyals i els indicis per poder identificar amb claredat els casos de tràfic de persones. Per aquest motiu, cal aplicar altres tècniques d'identificació específiques per detectar els casos susceptibles d'emascarar el tràfic a les denúncies, a les declaracions de les víctimes i a les investigacions.

Malgrat tot, moltes investigacions depenen de la voluntat de la víctima de cooperar amb la policia ja que les seves declaracions poden arribar a ser la prova principal de càrrec.

Estadística policíaca a Catalunya

La policia per si mateixa no pot documentar el fenomen del tràfic d'éssers humans en la seva totalitat; només coneix els casos que investiga i aquest coneixement arriba majoritàriament mitjançant la denúncia de les víctimes. És per aquest motiu que hi ha molts casos d'explotació dels quals no es té coneixement, i que provoquen una taxa de xifra negra molt elevada.

L'any 2006 consten en territori de desplegament de la PG-ME 363.096 fets delictius que van donar lloc a 32.123 detencions per delictes i faltes. Dels delictes relacionats amb el tràfic de persones, 215 corresponen a delictes contra la llibertat sexual i 201 contra els drets dels treballadors i contra els dels treballadors estrangers. Aquestes tipologies delictives representen un percentatge insignificant del total de delictes.

Les tipologies delictives del tràfic de persones a Catalunya

Més enllà de les xifres quantitatives de cadascun dels delictes concrets, la policia també recull la informació qualitativa que es desprèn de les investigacions referents als delictes relatius a la immigració il·legal, l'explotació laboral, l'explotació sexual i l'explotació de menors que se sustenten en xarxes de delinqüència organitzada⁵ relacionades amb el tràfic de persones.

Normalment el fenomen està connectat amb altres tipologies delictives com ara la falsificació de documentació, el blanqueig de diners i l'extorsió. El tràfic de persones només s'entén si es considera com una sèrie de delictes connexos en lloc d'un delicte únic: és un procés delictiu, no un acte delictiu.

La immigració il·legal. La facilitació de la immigració il·legal és una activitat delictiva que es realitza amb el consentiment de la víctima que vol accedir de forma irregular al país de destinació. És una de les primeres fases del procés de tràfic d'éssers humans ja que en molts casos desemboca en una fase posterior d'explotació sexual o laboral.

La ruta més important d'arribada d'immigrants a Espanya és la que travessa la frontera francesa per via terrestre, principalment pels passos de La Jonquera a Catalunya i d'Hendaia al País Basc. El segon flux més important d'entrada d'immigrants a Espanya és l'aeroport de Barajas (Madrid) seguit pel d'El Prat (Barcelona).

Cal aplicar tècniques d'identificació específiques per detectar els casos susceptibles d'emascarar el tràfic de persones a les denúncies, a les declaracions de les víctimes i a les investigacions

Per entrar a la UE s'han detectat grups criminals que utilitzen tercers països per introduir les seves víctimes. D'aquesta manera dissimulen l'origen d'un país d'especial atenció per part de les autoritats duaneres. En la majoria d'ocasions, les mateixes xarxes faciliten a les víctimes la documentació falsificada requerida i tot tipus d'assessorament per eludir els controls policíacs.

La incorporació de nous membres a la UE planteja un nou repte, ja que països fins ara emissors com Romania i Bulgària gaudeixen de la lliure circulació de la qual s'aprofiten els traficants. El resultat immediat ha estat la despenalització de molts casos que afectaven traficants d'aquestes nacionalitats.

Els requisits legals continuen essent escassos i el control de visats encara és poc efectiu. La frontera entre Catalunya i França es pot creuar il·legalment amb documentació falsa, ja sigui amb vehicles particulars, autocars, tren, per camins de muntanya poc freqüentats o fins i tot per mar amb petites embarcacions. El flux terrestre d'immigració clandestina no es percep solament a les poblacions frontereres, sinó que també es veuen autocars, furgonetes o vehicles particulars amb immigrants irregulars a les poblacions de les rodalies com ara Camprodon (Ripollès), Tàpis, Darnius o La Vajol (Alt Empordà). Ocasionalment també se n'han detectat a Les (Vall d'Aran).

Els autocars que porten immigrants en situació irregular provinents de l'Europa de l'Est i que ho fan a través de La Jonquera presenten coincidències: no porten distintius, tenen els vidres foscos i plaques estrangeres sovint brutes per dificultar-ne la lectura. Poden anar acompanyats per turismes que comproven si hi ha controls policíacs i donen l'alerta, amb l'antelació suficient perquè l'autobús pugui fer mitja volta, abans d'arribar al control i tornar cap a França.

S'han detectat casos a Catalunya de segrestos a les víctimes de la immigració irregular realitzats pel mateix grup criminal que els havia facilitat el trasllat, per reclamar més diners a la família de la víctima en el seu país d'origen a canvi de l'alliberament. Al llarg del segrest el grup criminal pot utilitzar la víctima com a petit traficant d'estupefaents sempre sota un rigorós control que fins i tot pot incloure episodis de fortes pallisses.

L'any 2006, el CME va investigar el cas d'un menor procedent del Marroc, segrestat mentre viatjava d'Algesires cap al Baix Empordà, amagat als baixos d'un camió. Un familiar del menor va denunciar els fets i va exposar que uns desconeguts li reclamaven 2.500 euros a canvi de l'alliberament.

L'explotació sexual. Quan parlem de tràfic de persones a Catalunya, hem d'esmentar necessàriament la prostitució ja que és el sector que acull la majoria de casos de tràfic i també els més greus pel nivell de violència i grau de coaccions al qual han arribat els grups criminals. Del total de delictes detectats pel CME l'any 2006, destaca l'actuació sobre 31 casos de prostitució exercida sota pressió de possibles grups de delinqüència organitzada.

S'han detectat casos a Catalunya de segrestos a les víctimes de la immigració irregular realitzats pel mateix grup criminal que els havia facilitat el trasllat, per reclamar més diners a la família de la víctima en el seu país d'origen a canvi de l'alliberament

Des de l'any 2004 fins al present, els grups criminals més actius han estat els provinents dels països de l'Europa de l'Est. El seu assentament ha estat més ràpid i complex que els grups d'altres nacionalitats. Aquest fet ha comportat un augment dels conflictes per defensa d'un territori, amb un ús de violèn-

Operació Cas Zarina

Font: Comissaria General d'Investigació Criminal, Divisió d'Investigació Criminal, PG-ME

cia i de sofisticació en les seves actuacions. En definitiva, han passat de ser grups petits i d'associació esporàdica, que veien l'explotació sexual únicament com un mitjà per guanyar diners, a convertir-se en grups autosuficients amb estructures complexes que interaccionen entre si, que intenten consolidar-se i expandir-se, i que tracten el delicte des d'una perspectiva empresarial.

Els grups més nombrosos a Catalunya continuen essent clarament els formats per membres de nacionalitat romanesa i albanesa. S'hi troben grups amb una estructura molt simple, basada en lligams familiars, amb pocs integrants, i d'altres grups amb estructures complexes i de gran mobilitat internacional. La divisió de tasques en aquestes organitzacions és fonamental per mantenir les activitats il·legals del grup: existeix la figura del captador en el país d'origen, el passador o encarregat de traslladar la víctima i els controladors al país de destí.

Cada vegada hi ha més captadors al país d'origen que actuen per compte propi. Els mètodes de captació han canviat, els anuncis a diaris que s'utilitzaven tres anys enrere han desaparegut. Ara la captació es fa pel boca orel·la, i els captadors busquen noies del seu entorn més proper per guanyar-se l'amistat de la família. Encara que les víctimes procedeixen de tots els àmbits socials, hi ha un focus important que prové de les zones rurals.

El *modus operandi* d'aquests grups criminals habitualment segueix les mateixes pautes: un membre que viu al país d'origen busca i capta víctimes joves per oferir-los una hipotètica

feina a Catalunya en el sector de l'hostaleria o en el del servei domèstic. En altres casos la noia sap que es dedicarà a la prostitució, tot i que desconeix amb què es trobarà. Un cop a Espanya el grup controla i coacciona les seves víctimes, s'aprofita que no parlen l'idioma, els comissa els passaports, les amenaça a elles i als seus familiars i, si cal, les forcen mitjançant agressions físiques i violacions. També hi ha dones que un cop han eixugat el seu deute amb el grup, passen de ser víctimes de la prostitució a formar part de l'engranatge del delicte, col·laboren amb el grup que les va captar i, habitualment, s'encarreguen de controlar les nouvingudes. Malgrat tot, cada vegada hi ha més casos en què es detecta una relació més laboral que sexual.

El CME va constatar durant l'any 2006 que les nacionalitats més freqüents de dones immigrants víctimes de la prostitució a Catalunya eren les provinents de països de l'Europa de l'Est i d'Amèrica Llatina seguides per les de l'Àfrica Subsahariana; i que aproximadament un 40% es trobava en situació administrativa irregular. Un element que cal destacar els darrers anys és l'aflorament de la prostitució xinesa a Barcelona. Aquesta activitat, ja fa temps detectada, estava reservada en un primer moment a clients de la mateixa nacionalitat. Actualment l'oferta és dirigida a tot tipus de clientela.

S'ha detectat que víctimes d'explotació sexual procedents de països de l'Europa de l'Est i de l'Àfrica Subsahariana han passat per Madrid i posteriorment les han desplaçades cap a Catalunya amb vehicles particulars o llogats, ja siguin turismes, microbuses o furgonetes. En altres casos, han arribat amb avió directa-

Fets coneguts l'any 2006 a Catalunya relatius al tràfic d'éssers humans

Delictes contra la llibertat sexual

Coacció a la prostitució.....	43
Corrupció de menors/incapaces	34
Pornografia de menors	78
Prostitució (lucre per explotació).....	59
Delicte contra la llibertat sexual genèric	1

Delictes contra els drets dels treballadors

Delictes contra els drets dels treballadors	173
---	-----

Delictes contra els drets dels treballadors estrangers

Delictes de tràfic il·legal/immigració clandestina ...	12
Tràfic il·legal/immigració clandestina amb finalitat sexual.....	13
Contra els drets dels treballadors estrangers.....	3

Font: Divisió Sistemes d'Informació Policial, Àrea d'Elaboració de Dades Policials, PG-ME.

ment des del seu país d'origen o amb vaixell pel Mediterrani, des d'Albània o Grècia fins a Itàlia, i des d'aquest país fins a Catalunya per via terrestre, aèria o marítima. La ruta més freqüentada és la que té origen a Romania o Bulgària i amb vehicle particular travessen Hongria, Àustria i Alemanya fins a França. Creuen la frontera de La Jonquera amb visats de turista o documentació falsa, tot i que també poden utilitzar altres passos fronterers dels Pirineus amb poca vigilància.

Els mapes de l'explotació sexual dels darrers tres anys coincideixen amb les zones on hi ha més oferta, i per tant més demanda, d'oci sexual. Destaquen, per nombre d'actuacions policiaques, les comarques del Segrià, Alt Empordà i Barcelonès.

L'explotació laboral. Els casos coneguts per delictes contra els drets dels treballadors pel CME han augmentat els darrers tres anys. De les investigacions dutes a terme durant l'any 2006, una desena podrien ser susceptibles d'encobrir activitats de delinqüència organitzada, la majoria protagonitzades per delinqüents de la mateixa nacionalitat que les seves víctimes. Les víctimes acostumen a treballar en el camp de la construcció, l'agricultura, en petits establiments, locutoris, restauració, etc.; activitats d'aparença legal, però il·legal respecte a les seves condicions de treball: absència de contractes o incompliment en el cas que existeixin, defraudació en el sistema de seguretat social, contractació d'immigrants en situació irregular, etc.

Els grups criminals d'origen romanès es relacionen amb els sectors de la construcció i l'agricultura i els grups d'origen xinès amb el sector tèxtil, ja que acostumen a explotar compatriotes en activitats laborals clandestines, com ara els tallers tèxtils de confecció, com també la venda de CD i DVD. Respecte dels delictes contra els drets dels treballadors, enguany han augmentat els detinguts de nacionalitat espanyola amb relació als delinqüents marroquins i xinesos.

S'han registrat casos d'usurpació de l'estat civil mitjançant l'intercanvi de documentació entre víctimes d'origen xinès, aprofitant-se de similituds físiques, per tal de treballar en empreses legals. En el sector agrícola hi ha hagut un lleu augment de casos d'explotació protagonitzats per suposats pagesos i empresaris que contracten il·legalment persones immigrades itinerants amb sous irrisoris. Així mateix, s'ha tingut constància d'algun empresari amb contactes amb grups criminals dedicats al tràfic de persones.

Els casos d'explotació laboral a Catalunya s'han localitzat a l'àrea metropolitana de Barcelona, les seves rodalies immediates i al Pla de Lleida. La manca de denúncies de les víctimes, el desconeixement de les lleis que els emparen i molt sovint de l'idioma, dificulta la localització dels grups criminals dedicats a aquestes activitats. El fet que en aquesta tipologia delictiva no es coaccioni la víctima amb violència, afavoreix el baix índex de denúncies. Les víctimes perceben l'explotació que pateixen com a part del negoci comercial del grup que li ha finançat el viatge fins a Catalunya. A més, contràriament a allò que passa amb la prostitució, no hi ha engany

Els grups més nombrosos a Catalunya continuen essent clarament els formats per membres de nacionalitat romanesa i albanesa. S'hi troben grups amb una estructura molt simple, basada en lligams familiars, amb pocs integrants, i d'altres grups amb estructures complexes i de gran mobilitat internacional

quant a l'activitat que desenvoluparan al país de destí, i el procés d'explotació es porta a terme de manera acceptada. Per aquest motiu, aquesta modalitat de tràfic es converteix en una de les més complexes i difícils d'explorar.

L'explotació de menors. Amb relació a la selecció dels delictes de tràfic d'éssers humans vinculats amb l'explotació de menors, ja sigui sexual o laboral, a Catalunya durant el 2006 es van realitzar set investigacions d'entitat. El perfil criminal correspon a grups que trafiquen amb dones adultes i que esporàdicament poden incloure víctimes menors d'edat.

Predomina l'explotació de compatriotes, sobretot de nenes romaneses obligades a exercir la prostitució per pagar un deute al grup que les ha portades a l'Estat espanyol, tal com passa amb les dones adultes de la mateixa nacionalitat. La majoria dels casos investigats no estan relacionats amb grups de delinqüència organitzada, però sí amb clans d'origen romanès i famílies d'origen marroquí. En molts casos es juga amb l'aparença física i el límit de l'edat de les menors. Per arribar a oferir aquest servei es prenen moltes mesures de seguretat i els explotadors les traslladen contínuament.

Les víctimes menors d'origen romanès acostumen a entrar a Catalunya per les mateixes rutes i utilitzar els mateixos sistemes que les seves compatriotes adultes. No obstant això, també s'han detectat bastants casos en què les menors surten del seu país pel pas fronterer d'Arad, previ pagament de 200 euros als funcionaris de duanes per part dels traficants.

L'origen de les víctimes comença a diversificar-se i també s'han detectat alguns casos de noies xineses i subsaharianes. L'any 2005 es va localitzar per primera vegada una menor xinesa de 12 anys treballant en un taller il·legal de confecció tèxtil. L'any 2006 es va descobrir una menor de 16 anys que exercia de prostituta en un pis particular regentat per xinesos. En un altre cas, la víctima va arribar a Espanya des de Guinea amb avió, per l'aeroport de Barajas, i després amb autobús fins a Barcelona, on l'esperaven alguns familiars implicats en els fets. La distribució de casos d'explotació sexual de menors, tal com passava en anys anteriors, continua essent un reflex de les mateixes activitats de víctimes adultes. El nucli més important de casos coneguts es troba al Barcelonès on hi ha una gran oferta d'oci sexual i grans possibilitats d'anonimat.

El delicte de pornografia infantil també ha de ser entès com a tràfic de persones. La cooperació policíaca nacional i internacional és requisit imprescindible per lluitar contra aquest tipus de delicte. Aquesta tipologia no s'associa a xarxes de delinqüència organitzada, ja que es duu a terme bàsicament per delinqüents individuals agrupats per afinitats. El 2006 es van realitzar a Catalunya una dotzena d'actuacions que descobrien connexions delictives comunes a diferents províncies i països. També es va conèixer un cas d'elaboració de material. La majoria de casos investigats, tant a les macrooperacions com en les investigacions d'usuaris aïllats es basen en l'intercanvi d'imatges o vídeos obtinguts de la xarxa d'Internet.

Conclusió

Tots els organismes internacionals de cooperació policíaca alerten de l'augment dels casos registrats de tràfic d'éssers humans. S'ignora si aquest augment és fruit d'un increment real del tràfic o bé respon a una major efectivitat en la seva persecució per part dels respectius governs i policies. De moment podem afirmar que mentre persisteixin les precàries condicions de vida en els països d'origen de les víctimes i els grups criminals obtinguin més beneficis amb menys risc respecte dels altres tràfics, com ara el de drogues i el d'armes, les activitats de tràfic de persones aniran en augment tant a Catalunya com a escala internacional. ●

Notes

- 1 La Policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra s'està desplegant progressivament en el territori, en substitució de les forces i cossos de seguretat de l'Estat. En aquests moments el desplegament dels mossos ha arribat a les comarques gironines, a les lleidatanes, a les del Berguedà, Osona, el Bages, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental, el Maresme, l'Anoia, el Barcelonès i part del Baix Llobregat, cobrint el 76,67% del territori i el 78,92% de la població catalana.
- 2 El Pla general de seguretat de Catalunya 2006-2007 va ser aprovat en la sessió de la Comissió de Govern per a la Seguretat de la Generalitat de Catalunya celebrada el dia 4 de juliol de 2006. Disponible a www.gencat.net/interior/comunicacio/documentacio/pla_seguretat_catalunya.pdf
- 3 La Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional es va signar el 15 de novembre de 2000 a Palerm (Itàlia), i va entrar en vigor el 29 de setembre de 2003. El Protocol per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens és vigent des del 25 de desembre de 2003. El Protocol contra el tràfic il·lícit d'immigrants per terra, mar i aire, que també complementa la mateixa convenció, és vigent des del 28 de gener de 2004. Els tractats internacionals aprovats i publicats per l'Estat espanyol formen part de l'ordenament jurídic espanyol. Disponible a: www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_signatures_trafficking.html i www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_signatures_convention.html
- 4 La legislació espanyola en matèria de repressió del tràfic de persones té una important adaptació a les circumstàncies internacionals, i al Codi Penal es troben tipificades conductes contra els drets dels treballadors i contra els drets dels ciutadans estrangers. Es tipifica el tràfic de persones amb el propòsit d'explotació sexual, la inducció a la prostitució i específicament, assenyala com a delicte, lucrar-se amb l'explotació de la prostitució encara que sigui amb el consentiment de la víctima. També hi podem trobar la corrupció, tràfic i pornografia de menors i el tràfic d'òrgans. Així mateix es compta amb un conjunt de lleis de caràcter administratiu.
- 5 Per identificar un grup de delinqüència organitzada, el CME utilitza el sistema d'indicadors d'EUROPOL. D'onze indicadors se n'han de complir obligatòriament sis: quatre de fixos (més de dues persones; actuació prolongada o indefinida en el temps; sospita d'haver comès delictes greus; recerca de beneficis o poder) i dos de variables (repartiment de tasques; jerarquies, disciplina o control intern; activitat internacional; ús de violència o intimidació; ús d'estructures comercials o empresarials; blanqueig de diners; ús d'influència o corrupció).

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Immigració il·legal, crim organitzat i sobirania.

Paradoxes de les polítiques migratòries.

Raimo Väyrynen

Immigració il·legal, crim organitzat i sobirania

Paradoxes de les polítiques migratòries

Raimo Väyrynen Institut Finès d'Affers Internacionals

Els problemes legals de la immigració estan associats a l'ascens dels estats-nació en la mesura que aquests promulguen lleis i porten a terme polítiques per tal de promoure-la o de limitar-la. La legalitat de la immigració es defineix sobre la base de si l'entrada d'un immigrant al país és aprovada per l'Estat receptor i si, subseqüentment, els immigrants segueixen les regles del permís d'entrada. Així doncs, la immigració il·legal pot ser tant per l'entrada indocumentada al país com per allargar la permanència un cop ha expirat la validesa del visat.

Hi ha dues tendències contradictòries a l'actual pauta global de les migracions. D'una banda, la mobilitat de la gent que travessa fronteres es fa més fàcil, especialment entre els països industrialitzats, mitjançant acords bilaterals i multilaterals. L'ampliació de l'espai Schengen a Europa és el millor exemple d'aquesta tendència. D'altra banda, aquests mateixos països fan servir moltes vies –des de l'adopció de polítiques d'asil més estrictes fins a la construcció de tanques físiques– per mantenir allunyats els estrangers no desitjats. Aquestes restriccions s'apliquen especialment a les persones que es mouen des del Sud, allà on, a causa del creixent desequilibri demogràfic global, hi ha una pressió cada cop més gran per emigrar al Nord a la recerca de feina.

Les pressions per emigrar no desapareixeran en el futur, sinó que, al contrari, continuaran creixent. L'envelliment en els països industrialitzats pot provocar canvis en les seves polítiques immigratòries, però es fa difícil imaginar que hi hagi una liberalització profunda en les seves legislacions. Aquestes tendències contradictòries generen un dilema

genú; com més fortes són les pressions per emigrar i més altes les barreres per entrar, es dediquen més esforços a la immigració il·legal. L'entrada indocumentada en un país no pot ser abolida simplement amb la seva prohibició.

Molts tipus de migracions

És important distingir entre els diferents tipus d'immigració il·legal. La majoria d'immigrants il·legals entren al país de destí de manera legal i s'hi queden un cop ha expirat el seu visat; o bé arriben pels seus propis mitjans. Això és veritat, per exemple, a Espanya i als Estats Units, països que són objecte d'una migració massiva des del sud de les seves fronteres. Sovint l'entrada indocumentada en un país és perillosa, ja que les rutes de transport normals en aeroports, ports i punts fronterers habilitats no poden ser utilitzades.

Als Estats Units en particular, està de moda parlar d'immigrants *indocumentats* i no d'immigrants *il·legals*. Aquesta terminologia, però, no deixa de ser un eufemisme, perquè els immigrants sovint estan ben documentats. Existeix un mercat clandestí enorme que subministra documents de viatge falsificats, des de visats i passaports a cartes amb ofertes de feina, mitjançant els quals els immigrants es poden moure d'un país a un altre. Es té constància, per exemple, de la producció i ús fraudulent de passaports belgues, i també es coneixen nombrosos casos de funcionaris consulars d'un país que han venut visats per una suma molt elevada als migrants potencials, a vegades en col·laboració amb agències de viatge.

© Kay Chernush
Departament d'Estat dels Estats Units

Si les capacitats i la determinació dels països veïns per controlar les seves fronteres difereixen d'una manera significativa, el resultat pot ser una mena de síndrome d'acampada; centenars, fins i tot milers de joves, esperen la seva oportunitat d'entrar il·legalment al país de destinació desitjat. Aquesta mena de campaments es troben, per exemple, al Marroc (de camí cap a Espanya), a França (de camí cap al Regne Unit) i a Bangladesh (de camí cap a l'Índia).

La immigració il·legal *estàndard* s'ha de distingir del contraban i del tràfic d'éssers humans, en els quals hi ha una tercera part –l'*empresari* o *promotor*– que organitza el creuament indocumentat de la frontera. El contraban d'éssers humans es dona quan aquesta tercera part ajuda l'immigrant, a canvi d'una quantitat de diners, a entrar il·legalment en un país. Per la seva part, el tràfic humà significa que el contrabandista té en ment un *ús final* per al migrant. Aquest *ús final* pot ser il·legal, o fins i tot de naturalesa clarament delictiva (com l'ocupació en el mercat negre, el tràfic de drogues o la prostitució).

El contraban i el tràfic d'éssers humans sovint involucren països tercers que es converteixen en països de trànsit; Finlàndia, per exemple, ha estat utilitzada pels contrabandistes xinesos com a país de trànsit en el camí cap a l'Europa Central i del Sud i, de manera similar, la República Txeca fou, abans de la seva entrada a la UE, una estació de pas per als immigrants il·legals que, procedents de diverses parts d'Àsia, arribaven a la UE. Normalment, els contrabandistes trien com a estacions de pas els països on el control físic de les fronteres és menys estricte i on el risc de ser capturat per les autoritats és més baix; en aquest sentit, les barreres d'entrada són molt importants.

El contraban humà, concepte en el qual en aquest context incloem també el tràfic d'éssers humans, és una forma d'activitat econòmica. Els migrants tenen, per regla general,

motius econòmics que expliquen la seva decisió d'abandonar el país d'origen. I encara que els països receptors es queixen de l'augment de la immigració il·legal, les seves economies i les seves empreses tendeixen a beneficiar-se amb els moviments transfronterers de persones. Hi ha molts sectors de l'economia –com l'agricultura i les granges avícoles als Estats Units, o la indústria de la construcció a Espanya– que es trobarien amb greus dificultats si s'interrompés sobtadament l'entrada d'immigrants il·legals. Les raons d'aquesta situació són molt clares: els immigrants treballen més sovint que els autòctons en feines dures i irregulars, situades a la banda baixa de l'escala salarial. Això no obstant, els immigrants rarament provoquen desocupació ni rebaixen els nivells salarials i, en canvi, tendeixen a vigoritzar l'economia.

Si les capacitats i la determinació dels països veïns per controlar les seves fronteres difereixen d'una manera significativa entre ells, el resultat pot ser una mena de síndrome d'acampada

L'economia política del contraban humà

Les operacions dels contrabandistes poden ser vistes des d'una perspectiva d'economia política. Des d'aquesta òptica, els immigrants il·legals són considerats com una mercaderia amb la qual es pot aconseguir un benefici. De fet, normalment són els mateixos immigrants els que accepten voluntàriament convertir-se en mercaderies en la recerca d'una vida millor. Els costos inicials del promotor contrabandista són baixos, ja que necessita molt poca inversió de capital per començar el seu negoci.

Podem dir, d'una manera una mica sarcàstica, que els immigrants il·legals són una mercaderia excel·lent perquè no es deteriora fàcilment, pot durar setmanes emmagatzemada en embarcacions obertes i precàries que naveguen per alta mar, pot ser transportada a llargues distàncies, i pot ser reutilitzada i revenduda. Si el contrabandista ho decideix, també pot ser fàcilment abandonada o, fins i tot, destruïda a alta mar, en un desert o en un bosc. Hi ha autèntiques històries d'horror sobre immigrants il·legals que han estat abandonats a la seva sort quan el contrabandista temia trobar dificultats per fer un negoci lucratiu.

A més a més, els riscos a què fa front el contrabandista són relativament petits; fins ara, en la majoria de països, els càstigs legals al contraban d'éssers humans han estat força indulgents; molt més, per exemple, que els del tràfic de drogues. La raó sembla senzilla: el tràfic de drogues perjudica principalment els habitants dels països industrialitzats, mentre que el tràfic de persones perjudica més els *altres*, tot i que també causa problemes legals i morals als països de destinació i requereix accions legals. A més, el tràfic d'éssers humans és considerat com un negoci fastigós i repulsiu que rep una condemna unànime, mentre que la migració il·legal, i en determinades circumstàncies, fins i tot el contraban humà, es perceben com a justificats per les condicions socials que l'originen.

L'aproximació a la qüestió de la migració des del punt de vista de l'economia política dona per fet que existeix una mena de sistema de mercat en el negoci de la migració il·legal. El mercat té les seves pròpies lleis d'oferta i demanda, que també determinen el preu per a les operacions de contraban. Per exemple, com més llarga és la distància i més estrictes els controls fronterers, més elevat és el preu que el migrant indocumentat ha de pagar. Hi ha, fins i tot, una mena de competició de mercat en la mesura que diferents contrabandistes poden competir en la venda dels seus serveis, la qual cosa, al seu torn, pot afectar el preu previst. El fet que hi hagi competència entre els proveïdors de *serveis* és a causa simplement de la magnitud del mercat. Es calcula que cada any, uns 600.000 immigrants il·legals entren a l'Europa Occidental, i més d'un milió ho fan als Estats Units.

Les dimensions del país de destí també són importants: com més gran és el país més abundants són les oportunitats que ofereix. A més dels Estats Units, aquest argument també s'aplica a l'Europa Occidental, especialment a l'espai Schengen, on si l'immigrant aconsegueix entrar-hi, legalment

Els immigrants il·legals són considerats com una mercaderia amb la qual es pot aconseguir un benefici. De fet, normalment són els mateixos immigrants els que accepten voluntàriament convertir-se en mercaderies en la recerca d'una vida millor

o il·legalment, és molt més fàcil moure's d'un país a l'altre. Aquest fet ha tendit a reforçar els controls a les fronteres exteriors de l'espai Schengen.

No obstant això, la comparació del contraban humà amb el mercat és superficial des de molts punts de vista, tant per raons morals com per raons analítiques. El model de mercat no té en compte l'entorn social i polític en el qual es produeix el contraban, i passa per alt amb facilitat les condicions i les polítiques que l'alimenten. El model *empresarial* també presta una atenció insuficient a l'element d'explotació que significa el tràfic d'éssers humans, que priva aquests de qualsevol mena de protecció legal. Per tant, les violacions dels drets humans implícites en el contraban i el tràfic d'éssers humans s'han de prendre seriosament.

Analíticament, el model de mercat del contraban humà també té els seus defectes. Si hi ha un mercat, és òbviament un mercat imperfecte, ja que el *comerç* hi està distorsionat de maneres diverses. El grau de restricció i de coerció dels controls fronterers ve determinat per decisions polítiques, com també succeeix amb els càstigs penals aplicats als violadors de la llei. L'atractiu del país de destí, a més a més, no està determinat exclusivament per la seva prosperitat, sinó també per factors culturals, com l'idioma, fet que fa que el Regne Unit, per exemple, tingui més capacitat d'atracció que el Japó.

Un negoci *empresarial*: estructures centralitzades i grau d'internacionalització

A l'hora de jutjar la validesa de l'aproximació pròpia de l'economia política, cal prestar una atenció especial a la naturalesa dels actors involucrats. Els actors principals són els

migrants individuals i els governs. A diferència dels refugiats, els migrants normalment comencen el seu viatge per voluntat pròpia (tot i que hi pot haver expectatives per part dels pares i pressions per part de l'entorn). Òbviament, els migrants porten a terme una mena d'anàlisi costos/beneficis per avaluar si la migració paga la pena. Naturalment, aquesta avaluació tendeix a produir-se en unes condicions molt imperfectes pel que fa a informació, ja que el coneixement que es té de les condicions en el país de destí i de la ruta es basen sovint en la comunicació personal d'amics i parents que ja han fet el viatge.

En el cas de la immigració il·legal, els intermediaris (els promotors) són actors clau. Són els que planifiquen i porten a terme l'operació de contraban, i potser també els que la inicien. Sovint s'assenyala que el contraban humà està controlat per unes xarxes internacionals de criminals (màfies) que tenen unes estructures jeràrquiques i centralitzades, i a vegades, fins i tot, es fan comparacions amb les organitzacions terroristes. Cal tenir en compte, però, que els objectius de les màfies i els dels terroristes són diferents; les primeres volen fer diners, i els segons volen crear confusió per raons polítiques.

Sigui com sigui, l'existència d'un sistema de contraban humà organitzat és enganyós a molts llocs del món. De fet, moltes de les operacions de contraban les porten a terme operadors a petita escala que transporten els migrants, per exemple, des d'Albània a les costes d'Itàlia. Naturalment, el crim organitzat està involucrat en el contraban humà, però és erroni atribuir el problema exclusivament a les bandes criminals transnacionals. Si el contraban es generalitza, tendeix a afectar tota la societat i arrossegar cap a la seva òrbita gent completament *normal* que ha de trobar maneres de guanyar-se la vida.

Un altre aspecte del sistema de contraban és l'existència de vincles entre els traficants locals que estan connectats els uns amb els altres. Els reclutadors locals d'immigrants il·legals d'una regió concreta poden estar connectats amb un intermediari d'un altre país que organitza l'operació de contraban i que té, al seu torn, vincles amb grups del país de destinació. De vegades, aquests grups pertanyen a la mateixa comunitat ètnica, la qual cosa reforça l'eficàcia de la xarxa. En aquesta imatge, les xarxes de contraban són de naturalesa translocal més que internacional, ja que connecten comunitats interrelacionades de diferents països.

L'ús creixent d'Internet en el reclutament d'immigrants il·legals canvia, naturalment, la naturalesa de tota l'operació. El reclutament pot gestionar-se a distància i no requereix els contactes locals que han estat necessaris fins ara, per exemple, a Moldàvia. Sembla ser que el reclutament per Internet és més habitual en el cas del tràfic d'éssers humans que en el del contraban. L'organització del contraban humà també està més centralitzada quan es refereix al tràfic, a causa del seu caràcter més criminal que demana, al seu torn, un major secretisme i obediència. El tràfic d'éssers humans també és un delictes més greu que el contraban.

Finalment, els promotors del negoci del contraban i del tràfic d'éssers humans poden classificar-se, d'una banda, pel nivell de centralització de les seves organitzacions i, de l'al-

El crim organitzat està involucrat en el contraban humà, però és erroni atribuir el problema exclusivament a les bandes criminals transnacionals. Si el contraban es generalitza, tendeix a afectar tota la societat i arrossegar cap a la seva òrbita gent completament *normal*

tra, pel nivell d'internacionalització de les seves activitats. El creuament dels diversos valors d'aquestes dues dimensions dóna quatre categories diferents de *contrabandistes*. Això comprèn des de les organitzacions criminals internacionals centralitzades fins a les xarxes internacionals descentralitzades de contrabandistes d'éssers humans, passant pels operadors nacionals centralitzats i descentralitzats. És evident que els objectius i els mitjans d'aquests diferents tipus de promotors difereixen significativament segons els casos.

Hi ha exemples concrets d'aquests quatre tipus de contrabandistes, tot i que les fronteres que els separen són borroses. En una anàlisi més acurada, es poden buscar, per exemple, les interconnexions entre els operadors nacionals centralitzats i els operadors internacionals descentralitzats. Pot molt ben ser que hi hagi una *divisió del treball* entre diferents tipus d'operadors criminals, els quals poden haver trobat el seu propi segment en l'ampli mercat del contraban d'éssers humans.

Hi ha moltes històries relatives a les connexions transnacionals entre, per exemple, la màfia russa i les bandes criminals nigerianes. Certament, existeixen xarxes internacionals del crim organitzat; són l'altra cara del procés de la globalització. La seva naturalesa transnacional facilita, sens dubte, les operacions internacionals, però d'això no cal concloure que el contraban i el tràfic d'éssers humans estiguin dirigits per alguna mena de conspiració global. Més aviat cal recalcar la naturalesa descentralitzada del contraban transnacional d'éssers humans, en el qual hi ha determinats punts nodals nacionals i internacionals on es troben els interessos de diferents empresaris. Aquests punts de connexió poden trobar-se en els països industrialitzats, els països en desenvolupament i en tots els continents.

Sobirania i crim transnacional

Els estats justifiquen el control de les fronteres nacionals fent referència al principi de la sobirania, que proclama el respecte al caràcter sagrat de les fronteres i la inviolabilitat del territori nacional. Existeix una mena de pacte territorial que encara impera arreu del món. Això és, per descomptat, paradoxal perquè hi ha una contradicció entre l'èmfasi que es posa en els aspectes formals de la sobirania i l'erosió de la sobirania efectiva com a conseqüència del caràcter cada cop més porós de les fronteres nacionals, econòmiques i culturals. Aquesta contradicció demana una solució que, tanmateix, no és possible; ni els estats estan disposats a renunciar a la seva demanda de sobirania ni són capaços de restablir-ne la implementació efectiva. La sobirania s'ha anat convertint progressivament en una metàfora, deixant de ser una doctrina legal sòlida.

Això facilita una hipocresia que el crim transnacional organitzat està, entre altres reptes, posant a prova. D'una banda, els governs tracten de fer front a aquest repte tot reforçant les barreres d'entrada, és a dir, promulgant unes lleis d'immigració més estrictes i esforçant-se per fer-les complir efectivament; tracten així d'enfortir la idea de la sobirania efectiva. Però, de l'altra, amb això, els governs creen unes condicions que afavoreixen els *promotors*, que poden aplicar preus més alts als migrants il·legals per ajudar-los a evitar els controls fronterers.

Es crea així una enorme paradoxa, ja que els esforços dels governs per fer respectar el pacte de sobirania territorial són els que, alhora, creen les condicions òptimes per tal que activitats no estatals, algunes d'aquestes de caràcter criminal, facin valdre un ordre no-territorial diferent. En la recerca d'aquest nou ordre, les *forces del bé* lluiten contra les *forces del mal*, a les quals pertany el crim organitzat del tràfic d'éssers humans.

La raó de la paradoxa rau en el principi de sobirania que atorga als estats una autoritat metapolítica per criminalitzar determinades activitats transnacionals específiques, com és la immigració il·legal. Naturalment, cap país no pot fer complir totalment aquestes disposicions, el fracàs de les quals crea un buit en la sobirania efectiva d'un país. Dit d'una altra manera, la immigració il·legal representa un repte a l'omnipotència de la doctrina de la sobirania i a la integritat de l'Estat i de la nació (perquè la immigració legal pot ser teòricament controlada per l'Estat receptor). De tota manera, aquest repte sovint és més aparent que real, ja que les nacions normalment prosperen o decauen per raons molt diferents de la immigració.

Una altra raó del gran interès que tenen els governs per fer respectar les restriccions sobre la immigració, tant la legal com la il·legal, està relacionada amb les implicacions que aquesta representa per a la seguretat nacional. Els governs tenen una llarga tradició pel que fa a *securitzar* la immigració. Durant els anys vint i trenta, per exemple, el Govern noruec estava molt preocupat pel *perill finlandès*, és a dir, pel radicalisme polític, en realitat limitat, dels immigrants finesos que es dirigien al nord de Noruega.

Naturalment, en els temps actuals de terrorisme i de preocupació per la seguretat nacional, els riscos de seguretat vinculats a la immigració han adquirit una nova rellevància, i en molts països, concretament als Estats Units, aquests s'han convertit en un dels fonaments tant de les polítiques del dia a dia com de la política en majúscules. El debat actual als Estats Units proporciona elements molt interessants del caràcter dual del tema de la immigració; hi ha, alhora, un moviment per tancar les fronteres als terroristes i a d'altres elements no desitjats, i un moviment que reclama el reconeixement de l'existència d'uns 11 milions d'immigrants *indocumentats*. Molts d'ells han entrat il·legalment, amb o sense la col·laboració dels *coyotes* (traficants), i en molts casos han tingut dècades per arrelar profundament en el nou país.

La millor manera de posar fre al contraban i al tràfic d'éssers humans és relaxar, d'una manera gradual i controlada, les barreres i els costos d'entrada dels immigrants als països industrialitzats. Aquest suggeriment va en la direcció contrària a l'actual ideologia imperant, que està alimentada per les pressions populistes domèstiques a les quals els governs tendeixen a fer cas per mantenir el suport popular. ●

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Desmantellament de les xarxes del tràfic d'éssers humans.

L'abolició de l'esclavitud moderna.

Sigma Huda

Desmantellament de les xarxes del tràfic d'éssers humans

L'abolició de l'esclavitud moderna

Sigma Huda Relatora Especial de las Naciones Unidas sobre el tràfic de persones

Malgrat els enormes progressos realitzats i els èxits aconseguits durant aquest segle, l'esclavitud i la captivitat continuen essent una realitat en molts punts del planeta. Silenciosament, milions de persones estan patint situacions properes a l'esclavitud. És un fet que dura des de temps molt antics, si bé ha anat canviant de nom: així, el tràfic de persones, també conegut com a tràfic d'éssers humans, és la pràctica moderna de l'esclavitud. Actualment es tracta de la tercera indústria criminal del món, després del tràfic d'armes i del tràfic de drogues. Els traficants obtenen milers de milions de dòlars de benefici cada any i converteixen en víctimes milions de persones arreu del món. Cada any milions d'individus, la majoria dones i nens, són enganyats, venuts, coaccionats i obligats a viure situacions d'explotació de les quals no poden escapar. Són les mercaderies d'una indústria global que mou milers de milions de dòlars i que està dominada per grups criminals molt ben organitzats que actuen amb impunitat. El tràfic de persones és, en paraules de l'Organització Internacional del Treball (OIT), "la cara oculta de la globalització" i un dels reptes actuals més grans en la lluita pel respecte als drets humans.

Esclavitud i tràfic

L'esclavitud és un sistema socioeconòmic en virtut del qual determinades persones conegudes com a esclaves es veuen privades de llibertat personal i obligades a treballar o a prestar determinats serveis. La Convenció sobre l'esclavitud de 1926 defineix l'esclavitud com "l'estat o la condició d'una persona sobre la qual s'exerceixen alguns o tots els poders associats al dret de propietat". De manera semblant, el tràfic d'éssers humans, que normal-

ment implica el moviment de persones d'un lloc a un altre mitjançant l'ús de la violència, l'engany o la coerció, amb la finalitat d'obligar-les a treballar i de sotmetre-les a servitud o a pràctiques semblants a l'esclavitud, confereix el control total d'una persona sobre una altra amb l'objectiu i el propòsit d'explotar-la, i restringeix la llibertat de moviments i d'elecció. Aquesta pràctica viola el dret fonamental de totes les persones a la vida, la llibertat i la seguretat. També facilita l'exclusió social i el delictes, tot erosionant el capital humà i els drets humans, i té lloc tant a dins dels països com a través de fronteres, regions i continents.

El Protocol de les Nacions Unides per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens (2000), defineix el tràfic com "la captació, el transport, el trasllat, l'ocultació o recepció de persones, mitjançant amenaces o l'ús de la força o altres formes de coerció, recurrent al rapte, al frau, l'engany, l'abús de poder, o als beneficis per obtenir el consentiment d'una persona que tingui autoritat sobre una altra, amb finalitats d'explotació". També s'hi estipula que si qualsevol dels mitjans mencionats està present per obtenir aquesta finalitat, el possible consentiment donat per la víctima esdevé irrelevant.

Formes d'esclavitud actualment imperants

Molt sovint es diu que el comerç d'esclaus va ser abolit a començament del segle XIX, però en realitat l'esclavitud continua silenciosament fins avui mateix. Tot i que aquesta forma d'explotació sovint no s'anomena esclavitud, les condicions són les mateixes. Les persones són venudes com a objectes, obligades a treballar sense cobrar res o cobrant molt poc, estan

a la mercè dels seus *amos* i no poden exercir l'opció d'abandonar la situació en què es troben per por de les represàlies.

Les formes més característiques d'esclavitud són el treball en captivitat; el treball forçat; les pitjors formes de treball infantil; l'explotació sexual infantil amb finalitats comercials; els matrimonis precoços i forçats; l'esclavitud tradicional de *pertinença* (Anti-Slavery International, 2007a); l'explotació sexual i la prostitució.

Aquestes diverses variants es practiquen encara avui en forma de tràfic. És esclavitud perquè els traficants fan servir la violència, les amenaces i altres formes de coerció per tal d'obligar les seves víctimes a treballar en contra de la seva voluntat, i també per tal de mantenir-les confinades mitjançant la retenció dels seus documents de viatge i dels seus permisos de treball, especialment quan les víctimes han estat preses a l'estranger. Això inclou el control de les seves activitats i de la seva llibertat de moviments. Així doncs, no és erroni dir que el tràfic d'èssers humans és la forma moderna de l'esclavitud. En una entrevista realitzada amb motiu de la publicació de l'*Informe Mundial 2006 sobre el tràfic de persones*, l'ambaixador general extraordinari per als temes relacionats amb l'esclavitud internacional dels Estats Units, John R. Miller, va definir el tràfic de persones com una forma diferent del comerç d'esclaus: "L'expressió 'tràfic de persones' només és un eufemisme. És una altra forma de dir comerç d'esclaus i esclavitud; una esclavitud que, malauradament i després de tants segles, continua entre nosaltres amb aquesta forma moderna. Jo em pensava que l'esclavitud s'havia acabat amb la Guerra Civil. Aleshores, teníem una esclavitud tolerada per l'Estat i basada en el color de la pell. Avui, tenim un tipus diferent d'esclavitud. Ja no està aprovada per cap Estat del món. Ni es basa principalment en el color de la pell. Però hi ha esclavitud sexual, esclavitud agrícola, esclavitud industrial, esclavitud en forma de soldats infantils, de treball domèstic, de nens genets de camells. Hi ha moltes menes d'esclavitud" (Miller, 2006).

Les Nacions Unides i diversos experts calculen que la xifra total del mercat del tràfic d'èssers humans s'acosta als 32.000 milions de dòlars, 10.000 milions dels quals, aproximadament, provenen de la venda inicial de persones

Instruments a favor dels drets humans internacionals i per a la prohibició de l'esclavitud

Aquestes són algunes de les convencions específiques que, juntament amb la Convenció sobre els drets humans, s'han formulat sobre el tema de l'esclavitud i el tràfic de persones:

- La Convenció sobre l'esclavitud, firmada a Ginebra el 25 de setembre de 1926 i que va entrar en vigor el 9 de març de 1927 de conformitat amb l'article 12. L'article 1 defineix (1) l'esclavitud com "l'estat o condició d'un individu sobre el qual s'exerciten els atributs del dret de propietat o d'algun d'ells", i també defineix (2) el tràfic d'esclaus, que "inclou tot acte de captura, adquisició o cessió d'un individu per vendre'l o canviar-lo; tot acte de cessió per venda o intercanvi d'un esclau adquirit per vendre'l o canviar-lo, i en general, tot acte de comerç o de transport d'esclaus". Per la seva banda, l'article 4 se centra en l'abolició de l'esclavitud i en el comerç d'esclaus.
- La Declaració universal dels drets humans de 1948 proclama en l'article 4 que "ningú no serà sotmès a esclavitud o a servitud (...); l'esclavitud i el comerç d'esclaus queden prohibits en totes les seves formes".
- Per la seva banda, el Protocol de les Nacions Unides per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens (2000), defineix el tràfic en el seu article 3.

A més a més, existeixen els instruments següents: la Convenció suplementària sobre l'abolició de l'esclavitud, el comerç d'esclaus i les institucions i pràctiques similars a l'esclavitud, de 1956; el Pacte internacional sobre els drets civils i polítics (CCPR); la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW); la Convenció sobre els drets del nen (CRC); el Protocol opcional de la convenció sobre els drets del nen, relatiu a la venda de nens, la prostitució infantil i la pornografia infantil; la Convenció de l'OIT i altres lleis suplementàries que pretenen protegir avui els drets humans i evitar-ne la violació.

Una forma moderna d'esclavitud: una anàlisi de la situació

L'esclavitud moderna prospera a causa de la seva rendibilitat, ja que el tràfic d'èssers humans s'ha convertit en un gran negoci. Les Nacions Unides i diversos experts calculen que la xifra total del mercat del tràfic d'èssers humans s'acosta als 32.000 milions de dòlars, 10.000 milions dels quals, aproximadament, provenen de la *venda* inicial de persones, i la resta correspon als beneficis estimats de les activitats realitzades o de les mercaderies produïdes per les víctimes d'aquest delictes bàrbar que és el tràfic d'èssers humans. Fins a cert punt, les víctimes del tràfic poden fins i tot tornar a ser objecte de tràfic, i

els traficants poden treure'n uns guanys addicionals revenent-les a un altre propietari d'un prostíbuls o a un altre *amo* un cop pagat el seu deute, sovint molt inflat.

Factors que contribueixen al tràfic d'èssers humans. El tràfic de persones, considerat com una de les fonts de profit actuals més importants del crim organitzat, és una de les àrees més prolífiques de l'activitat criminal internacional, i un important motiu de preocupació tant per als països com per a la comunitat internacional. Les dones i els nens són, de forma predominant, l'objecte principal del tràfic humà.

De manera semblant al que es podria dir de l'esclavitud, els factors que porten a l'expansió del tràfic de persones són: les desigualtats creixents, les privacions i la marginalització dels pobres; la discriminació de les dones i la manca de consciència respecte de les realitats i dels perills a què s'enfronten les víctimes del tràfic. A més a més, el malestar social, els conflictes armats interns, els deutes heretats, les operacions bèl·liques i militars, els conflictes comunitaris, els desastres naturals o provocats per l'home, el desplaçament de poblacions, les diferents pràctiques tradicionals i culturals, la discriminació racial i de gènere són factors comuns que incrementen la vulnerabilitat a l'explotació i al tràfic.

Els traficants atrauen les seves víctimes amb la promesa d'una bona feina i les obliguen a treballar de manera forçosa o a prostituir-se. Un cop transportades als països de destí, les víctimes del tràfic són empresonades, torturades i no es poden escapar. Se'ls confisca el passaport; normalment no parlen l'idioma

del lloc on les han portades, ni saben ben bé on són. Finalment, de la mateixa manera que passa amb l'esclavitud, la víctima, que no té altra opció, es rendeix a la seva sort.

Esclavitud moderna: perspectiva general. Malgrat segles de lluita, l'esclavitud no ha estat eradicada del món. Com va dir en un acte celebrat a Londres Antonio María Costa, director executiu de l'Oficina de Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (UNODC): "L'esclavitud és un comerç internacional en expansió, menys obvi que fa 200 anys, evidentment, però tot i així present al nostre voltant".

L'esclavitud, present arreu del món, adopta formes molt diverses. A l'Índia existeix en forma de deutes heretats o en la donació de nenes petites als temples com a *devadasi*¹; al Pakistan, en els forns per fer maons; al Brasil, en les plantacions de cacau o en els camps de carbó; en prostíbuls d'esclaves sexuals a Manila, Tailàndia, Japó i Estats Units. També hi és present en els traginers d'aigua considerats béns mobles a Mauritània; en la prostitució infantil a l'Equador; en els nens que fan de genets de camell per als xeics benestants dels Emirats Àrabs Units, l'Àrabia Saudita, Kuwait i Qatar. Les persones sotmeses a tràfic acaben sent víctimes de l'esclavitud.

Segons l'informe més recent del Departament d'Estat d'Estats Units, es calcula que entre 600.000 i 800.000 persones són objecte de tràfic transfronterer cada any (Miko, 2007). Les dones representen el 80% de les víctimes, i els nens el 50%; el 70% d'aquestes dones i nens són usats amb finalitats d'explotació sexual².

© AP/WWP
Departament d'Estat dels Estats Units

Com a resultat de les pressions internacionals, en diversos estats del Golf Pèrsic els nens genets han estat substituïts per robots a les curses de camells.

Un nou estudi de l'OIT confirma que el treball forçós és un problema global molt greu, que es dona en totes les regions i en tots els tipus d'economia. En total, hi ha uns 9,5 milions de treballadors forçosos a Àsia; 1,3 milions a Amèrica Llatina i al Carib; 660.000 a l'Àfrica Subsahariana; 260.000 a l'Orient Mitjà i a l'Àfrica del Nord; 360.000 als països industrialitzats; i 210.000 als països de l'Europa de l'Est.

Dones i nens d'Àsia Central i Meridional són traficats al Pakistan i a l'Índia per ser destinats a servitud sexual i domèstica, mentre que els pakistanesos ho són a l'Orient Mitjà per a treballs forçosos. Tant els nois bengalins com els pakistanesos són traficats als països del Golf Pèrsic per servir com a genets professionals a les carreres de camells que s'hi organitzen (Shelby,

2005). Això no obstant, amb la col·laboració conjunta de governs, organitzacions intergovernamentals (OIG) i ONG, els estats del Golf Pèrsic han prohibit que els nens facin de joqueis, i també han establert fons econòmics per ajudar a reintegrar els nens genets traficats als seus països d'origen.

El tràfic de dones i nens també està sent documentat a Tailàndia, Myanmar, Indonèsia i Cambodja. Cada any, centenars de milers de dones i nens nepalesos són traficats a diferents bordells de Mumbai, Delhi i Calcuta, a l'Índia.

Els països africans són països d'origen, trànsit i destí per al tràfic destinat a l'explotació sexual comercial. El tràfic de dones cap a Europa amb aquesta finalitat és més freqüent a l'Àfrica Occidental que a cap altre lloc. Almenys el 60% de les prostitutes estrangeres d'Itàlia són de països africans, la majoria de Nigèria. L'Europa de l'Est i els territoris de la Comunitat d'Estats Independents (CEI) també són una àrea lucrativa on el tràfic no disminueix. Sota la disfressa de l'entreteniment, moltes persones, especialment dones i nens, s'internen en el món de la prostitució i de l'esclavitud sexual, en el rodatge de pel·lícules pornogràfiques, etc. Els matrimonis forçosos per *protegir* la identitat ètnica i la cultura també funcionen com a formes de tràfic. Es practica sobretot entre les famílies migrants ètniques d'Àsia, Àfrica i Amèrica Llatina, i és una forma corrent d'explotació en l'àmbit cultural del poble gitano, que l'accepta com una pràctica i una tradició cultural normal.

D'altra banda, i segons estimacions de Human Rights Watch, més de 120.000 nens han estat utilitzats en conflictes armats a l'Àfrica, entre els quals hi ha les guerres civils a Libèria, Sierra Leone, Angola, Burundi, Rwanda, República Democràtica del Congo (RDC), Uganda i Sudan. Mentrestant, la prostitució infantil està augmentant arreu d'Àfrica, alimentada per la creença errònia imperant que tenir relacions sexuals amb una noia verge pot curar la sida.

En moltes comunitats tradicionals, les dones i les nenes són les víctimes de les pitjors formes d'explotació, com la prostitució, el treball forçós, els matrimonis precoços i forçosos, el treball en condicions d'esclavitud, la servitud, etc. En alguns països europeus, com per exemple entre les comunitats gitanes de Bòsnia i Hercegovina, Croàcia, Macedònia, Moldàvia, Sèrbia, Itàlia, etc., el tràfic de dones per fer-les treballar d'*animadores* (*entertainers*) al Regne Unit, al Japó i a l'Orient Mitjà està creixent notablement.

Iniciatives internacionals per combatre el tràfic d'éssers humans

Avui en dia el tràfic d'éssers humans –el “nou comerç d'esclaus” (WCAR, 2001)– és un problema d'una importància crucial, i per això s'han iniciat una sèrie d'iniciatives a escala nacional, regional i internacional per tal de combatre'l.

L'any 2004, la Comissió sobre els drets humans em va nomenar relatora especial sobre el tràfic de persones, especialment dones i nens, per tal de centrar-me en els aspectes que afecten els drets humans de les víctimes del tràfic de persones.

La designació té per a objectiu respondre efectivament a les informacions fiables sobre possibles violacions dels drets humans, amb la missió de protegir els drets humans de les víctimes reals o potencials del tràfic de persones, i per cooperar plenament amb altres relators especials, en particular el relator especial sobre la violència contra les dones, i prendre en consideració les seves contribucions a la qüestió.

A més a més, Nacions Unides té aproximadament 28 mandats temàtics i 13 mandats específics per a determinats països que estan investigant tot un seguit de qüestions relacionades amb els drets humans a tot el món. Aquests experts no reben cap remuneració i normalment treballen en l'àmbit legal, en el món acadèmic i en altres àrees que s'hi relacionen.

Els estats han de considerar el tràfic d'èssers humans com un problema de drets humans que requereix la cooperació internacional per protegir els drets de les víctimes i castigar els traficants, inclosos els beneficiaris del tràfic

Al costat d'aquesta activitat, les Nacions Unides, diversos governs i ONG van posar en marxa conjuntament la Iniciativa per combatre el tràfic d'èssers humans, i van triar el 200 aniversari de l'abolició del comerç transatlàntic d'esclaus per lluitar contra aquest modern flagell que té atrapades més de 27 milions de persones. Cada any, a més, *l'Informe sobre el tràfic de persones* se centra en la situació concreta dels països, en les respostes polítiques internacionals i en les pràctiques reeixides assolides en diferents països.

Recentment, Amnistia Internacional ha fet una crida als 39 estats membres del Consell d'Europa i a la Comunitat Europea perquè demostrin el seu compromís en l'eradicació de la creixent esclavitud moderna, tot firmant i contribuint, sense més dilacions, a implementar les accions de la Convenció del Consell d'Europa contra el tràfic de persones.

D'altra banda, l'organització Anti-Slavery International treballa per cridar l'atenció sobre totes les formes de tràfic d'èssers humans i per a la protecció de les persones que en són objecte. Això inclou crides als governs per tal que aprovin legislacions que garanteixin uns nivells mínims de protecció per a les persones sotmeses a tràfic i que els asseguri un ajut especialitzat.

En anys recents, l'adopció de noves normes, l'establiment de noves institucions i la implementació de noves polítiques a escala nacional, regional i internacional que afecten els drets de les persones que són objecte de tràfic (inclòs el fet que l'explotació sexual i la prostitució de dones en situacions de conflictes armats són ara considerades com a "crims contra la humanitat" que poden ser jutjats pels tribunals de guerra internacionals i també pels tribunals criminals internacionals), ha tingut com a conseqüència que les qüestions relatives al tràfic d'èssers humans hagin estat introduïdes en l'agenda dels drets humans. Existeix encara una "escletxa d'implementació" entre les normes i la pràctica; entre el reconeixement formal i la situació real de les persones que són objecte de tràfic, però gràcies als progressos realitzats i els esforços duts a terme s'han identificat una sèrie d'iniciatives positives en la lluita contra el tràfic de persones.

Recomanacions

Per abolir l'esclavitud moderna i desfer la xarxa del tràfic d'èssers humans, encara cal fer moltes coses:

- Els estats han de considerar el tràfic d'èssers humans com un problema de drets humans que requereix la cooperació internacional per protegir els drets de les víctimes i castigar els traficants, inclosos els *beneficiaris* del tràfic, així com el compliment dels instruments internacionals relatius a la lluita contra el tràfic de persones, incloses les mesures que en dissuadeixin la demanda.
- Cal incloure mesures per a la prevenció del tràfic en els plans d'acció nacionals centrats en el tràfic d'èssers humans, especialment dones i nens.
- Els estats poden establir unitats especials o organitzar grups de treball que es facin responsables d'investigar i/o d'iniciar accions judicials contra els casos de diferents formes d'esclavitud, com el tràfic de persones. En col·laboració amb ONG i organitzacions de la societat civil, aquestes agències podrien també fer-se responsables de recollir i publicar informacions relatives al tràfic d'èssers humans.
- Els estats han de garantir que els actors clau, com els jutges i els fiscals, el personal diplomàtic i consular i les autoritats d'immigració estiguin qualificats i rebin formació sobre els aspectes legals, econòmics, culturals, socials i altres aspectes relacionats amb el tràfic de persones. Aquests actors també han d'aprendre a respectar la dignitat de les víctimes i a ser sensibles al trauma que passen.
- Els estats han de posar èmfasi en les campanyes de conscienciació públiques relatives a la naturalesa, l'abast i els danys que provoca el tràfic de persones. Aquestes campanyes han d'orientar-se especialment a l'opinió pública, als líders de la comunitat, als mestres i al personal mèdic i sanitari.
- Les pràctiques tradicionals, religioses o culturals, i les lleis i polítiques domèstiques no s'han d'utilitzar per justificar les violacions de les normes i estàndards relatius als drets humans internacionals.

- Els estats han de mantenir i actualitzar els bancs de dades sobre la incidència del tràfic de persones.
- Els estats han de promulgar lleis que criminalitzin els usuaris de la prostitució.
- Els estats han de garantir que totes les noies tinguin un accés igual a l'educació i a les institucions educatives, i han de fer respectar el seu dret a l'educació mitjançant mesures obligatòries, beques i programes d'escolarització. Aquestes mesures a favor de l'alfabetització han d'incloure l'alfabetització legal i econòmica, i s'han de considerar no solament com un pas encaminat a ajudar les víctimes rescatades, sinó també com un catalitzador per a la prevenció del delictes que és el tràfic d'éssers humans.
- Els estats han d'incloure en les seves disposicions legals i penals la consideració específica del caràcter delictiu dels matrimonis precoços i forçosos, el treball forçós, l'explotació sexual comercial, el treball infantil, el treball en condicions d'esclavitud, etc.
- Els estats han de crear oportunitats de mitjans de subsistència alternatius. Han de donar suport a les autoritats públiques i a les organitzacions no governamentals i de base comunitària que ja proporcionen assistència a les víctimes del tràfic de persones, inclosos refugis segurs que proporcionin serveis com seguretat, allotjament, assessorament legal, ocupació, educació, serveis sanitaris, i també assistència física i psicològica. En aquells casos en què les víctimes del tràfic de persones són traslladades d'un país a un altre, els estats no han de tractar les víctimes com si fossin immigrants il·legals.
- Els estats han de reforçar els programes antitràfic d'éssers humans a escala nacional, subregional i regional, i han de prendre en consideració les bones pràctiques internacionals com les que encarnen els principis recomanats i les orientacions de les Nacions Unides sobre el tràfic d'éssers humans.

Observacions finals

No existeixen solucions fàcils per acabar amb la plaga del tràfic d'éssers humans, l'esclavitud actual, ja que la naturalesa criminal transnacional d'aquesta mena de tràfic desborda les capacitats de les agències encarregades de fer respectar la llei de molts països. Aquestes agències no estan adequadament equipades per lluitar contra les bandes criminals organitzades que operen amb impunitat sense respectar les fronteres nacionals. Però la seva magnitud exigeix accions ràpides i apropiades, ja que en depèn la sort, especialment, de milions de dones i nens arreu del món. Els estats pobres que depenen de l'ajuda financera exterior sovint fan els ulls grossos davant els aspectes criminals del treball *il·legal* amb la condició que continuïn arribant al país les remeses de diners que permeten anar pagant els interessos dels préstecs que han rebut.

Malgrat aquesta tràgica realitat, diversos governs d'arreu del món estan fent una sèrie d'esforços per abordar el proble-

ma. Però en la majoria de països, els traficants operen amb una impunitat gairebé total, fins i tot en els casos més greus. Combatre aquest fenomen requereix adoptar i combinar mesures holístiques, interdisciplinàries, de curt, mig i llarg termini, que abordin tots els aspectes del cicle del tràfic de persones.

No cal dir que els governs han d'emprendre aquesta qüestió posant èmfasi en el processament dels responsables i en les estratègies de protecció i prevenció, i també, i de manera simultània, en el rescat, rehabilitació i reintegració de les víctimes. Aquestes accions combinades han de servir per abolir aquest crim brutal que encara continua vigent en aquest segle, malgrat tenir un nom diferent. Aquesta tasca tot just acaba de començar, i portar-la a terme serà un dels reptes d'aquest segle. ●

Notes

1 N. de l'ed.: Les *devadasi* (literalment, "serventes de Déu"), eren originàriament noies consagrades a una divinitat en algun temple hindú que gaudien d'un reconegut estatus social, en correspondència amb l'aprenentatge rebut en les tradicions índies clàssiques i en l'art. El concepte ha pres un significat diferent amb el temps ja que l'objectiu original ha derivat en molts casos en prostitució. En l'actualitat molts hindús i el propi Govern indi associen el fenomen de les *devadasi* a l'explotació sexual comercial.

2 Cal apuntar que aquestes estimacions es basen en el nombre de persones rescatades que han estat objecte de tràfic i en el nombre de persones desaparegudes de les zones vulnerables entre d'altres, però en cap cas podem tenir xifres exactes respecte del nombre de persones que són objecte de tràfic.

Referències bibliogràfiques

ANTI-SLAVERY INTERNATIONAL (2007a). *Anti-Slavery today's fight for tomorrow's freedom, 1807-2007*. (Consulta: 3 de maig de 2007).

www.antislavery.org/homepage/antislavery/modern.htm

ANTI-SLAVERY INTERNATIONAL (2007b). *Anti-Slavery International's views on Tackling Human Trafficking - Consultation on proposals for a UK action plan*. 27 de març de 2007.

MIKO, Francis T. *Trafficking in Persons: The U.S. and International Response*. Washington DC: Congressional Research Service. Actualitzat a 7 de juliol de 2007.

MILLER, John (2006). Entrevista de presentació de: *Trafficking in Persons Report*. Washington DC: U.S. Department of State. 5 de juny de 2006. (Consulta: 15 d'octubre de 2006). www.state.gov/g/tip/rls/rm/67521.htm

SHELBY, David. *State Department report praises Nepal, Bangladesh, Pakistan, South Asia Anti-Trafficking Efforts Improve, Report Says*. Washington DC: U.S. Department of State. Juny de 2005.

WCAR-World Conference against Racism (2001). *The Race Dimensions of Trafficking in Persons - Especially Women and Children*. Durban: Nacions Unides. www.un.org/WCAR/e-kit/issues.htm

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Imatges del tràfic de persones.

Imatges del tràfic de persones

El tràfic de persones és una activitat delictiva. La seva naturalesa fora de la llei dificulta l'obtenció de dades fiables sobre els casos de tràfic i sobre les característiques i el nombre de persones traficades. La majoria de dades s'obtenen a partir dels interrogatoris i investigacions fetes per les forces de seguretat, per declaracions de les víctimes o per algun tràgic accident que hagi pogut posar al descobert la fragilitat de les persones traficades. Però, malgrat l'enorme esforç que es realitza per a l'eradicació de l'activitat, aquestes situacions, sovint ocasionals, aleatòries o esporàdiques, només permeten albirar una petita part de la realitat que s'amaga al darrere.

Les dificultats per obtenir una imatge real del tràfic de persones s'agreugen amb les diferències existents entre països tant pel que fa a l'obtenció de les dades com per la confusió que s'estableix entre conceptes com ara "contraban" o "tràfic", o les desiguals legislacions que, en ocasions, permeten tractar les víctimes del tràfic com a immigrants irregulars. A aquests factors cal afegir-ne d'altres com el biaix geogràfic; la prioritat política que se li doni; el no-reconeixement de les diferents formes d'explotació; la disponibilitat i qualitat d'estadístiques oficials així com d'estructures nacionals per a la identificació, assistència i repatriació de les víctimes; o l'existència d'acords de cooperació bilaterals o multilaterals. És per tot això que les visions que es poden obtenir del tràfic de persones són tendències generals extretes majoritàriament de l'extrapolació de casos puntuals, tot i que aquests puguin ser nombrosos.

Malgrat tot, l'Oficina de Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (UNODC) realitza l'esforç d'aportar aquestes dades per generar una imatge del tràfic de persones a escala nacional, regional i mundial. L'any 2002, el Programa mundial contra el tràfic d'éssers humans (GPAT), creat el 1999 per l'UNODC en col·laboració amb l'Institut Interregional per a Investigacions sobre la Delinqüència i la Justícia (UNICRI), va elaborar una base de dades sobre el tràfic de persones. Aquesta base de dades, que en una primera fase recollia dades des del 1996 fins al 2003, s'alimenta de les principals fonts, a nivell mundial, que proporcionen informació sobre casos de tràfic de persones. Aquestes

fonts d'informació pública són 113 institucions i la informació subministrada és relativa a 161 països i territoris administratius.

Aquestes institucions (entre parèntesi s'indica el percentatge de dades introduïdes de les gairebé 5.000 que conformen la base de dades) són organitzacions governamentals (27%), organitzacions internacionals (32%) —com ara Nacions Unides i les seves agències, Europol, el Consell d'Europa o Interpol— ONG i xarxes d'ONG (18%), instituts de recerca i universitats (18%), i mitjans de comunicació (5%). A aquesta pluralitat de fonts cal afegir la distribució geogràfica de les institucions de manera que les organitzacions internacionals representen el 22% però aporten el 38% de les dades, les afiliades a països d'Europa Occidental, el 29% (i aporten el 22%), a Amèrica del Nord, el 18% (37%) i a l'Àsia l'11% (però només contribueixen en l'1% de les dades). Malgrat que no es disposa d'informacions de tots els orígens, s'ha intentat que les dades introduïdes fossin el màxim de representatives.

Cada vegada que una variable relacionada amb el tràfic de persones (com ara el nom del país, el tipus de país amb referència al tràfic —origen, trànsit o destinació—, si les víctimes són nens o adults, etc.) és citada en un document d'una d'aquestes institucions, s'enregistra a la base de dades. El nombre d'institucions que acaben esmentant les diferents variables ens proporciona un índex de citació per a cada país i per a cada situació: és a dir, si el país està citat com a país d'origen, trànsit o destinació. Per a cadascuna d'aquestes tres categories, s'estableixen nivells que van de "molt baix" (quan només una font ha citat aquest país en aquesta categoria), a "molt alt", passant per "baix", "mig", "alt", sempre seguint uns barems determinats de nombre de citacions.

En el **mapa** de la pàgina següent s'ha reflectit aquesta classificació i s'han agafat per a les diferents categories només els grups "alt" i "molt alt". Sobre aquesta base inicial s'han tingut en compte altres dades i apreciacions fetes pels mateixos autors d'aquest monogràfic, així com observacions procedents d'altres fonts.

Entre 600.000 i 800.000 persones (homes, dones i infants) són traficades cada any, creuant fronteres internacionals

El 80% són dones o nenes

Més del 50% són menors

Més de 2,4 milions dels 12,3 milions de treballadors forçats que hi ha al món han estat traficats

El 43% han estat utilitzats per a l'explotació sexual

El 32% han estat utilitzats per a l'explotació laboral

El 25% han estat víctimes d'ambdós tipus d'explotacions o per raons indeterminades

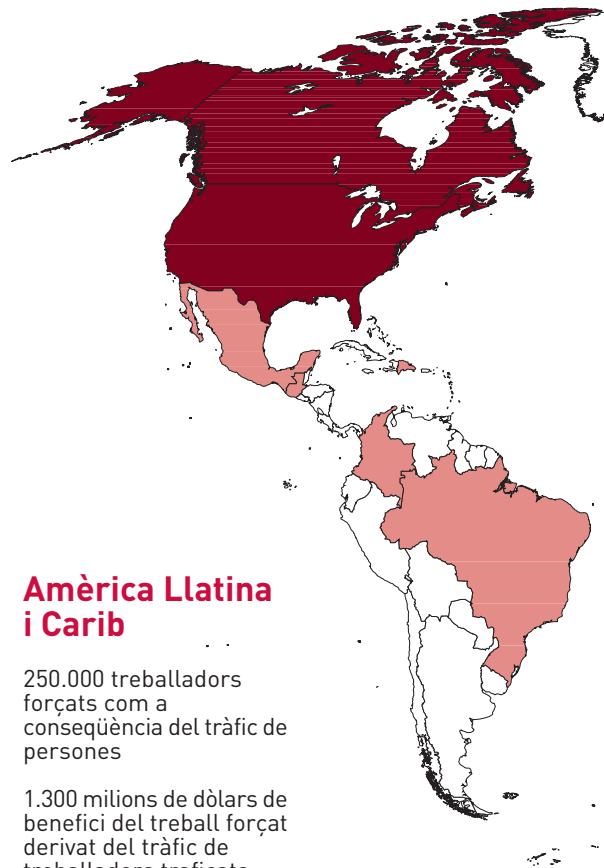
El benefici mundial del treball forçat derivat del tràfic de treballadors traficats és de 31.600 milions de dòlars (estimació anual)

Països desenvolupats (Europa Occidental i Amèrica del Nord)

270.000 treballadors forçats com a conseqüència del tràfic de persones

15.500 milions de dòlars de benefici del treball forçat derivat del tràfic de treballadors traficats

El 55% de les persones traficades són forçades a treballar en l'explotació sexual; un 23% treballen en altres sectors com el servei domèstic, la construcció i l'agricultura

Amèrica Llatina i Carib

250.000 treballadors forçats com a conseqüència del tràfic de persones

1.300 milions de dòlars de benefici del treball forçat derivat del tràfic de treballadors traficats

Més d'un milió d'infants són traficats per treballar, entre d'altres, en la pornografia i la prostitució

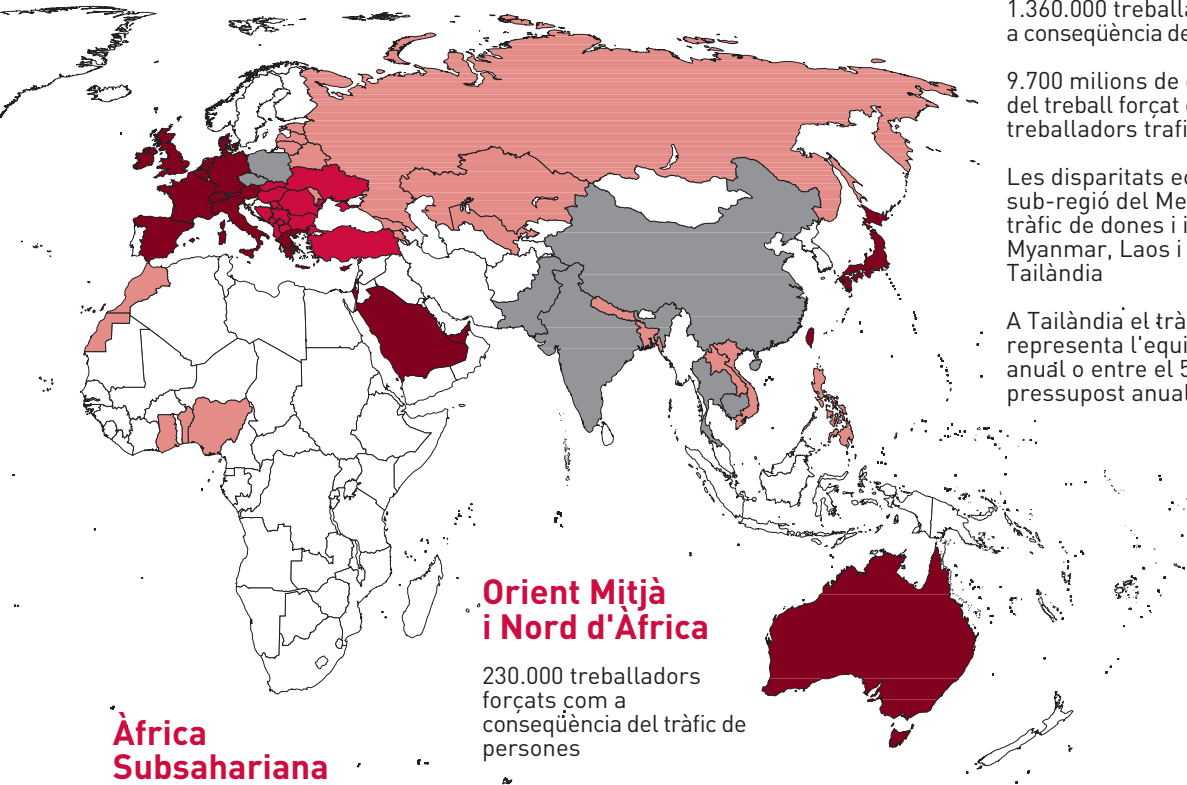
Països en transició

200.000 treballadors forçats com a conseqüència del tràfic de persones

3.400 milions de dòlars de benefici del treball forçat derivat del tràfic de treballadors traficats

Uns 200.000 infants de països en transició són traficats per a l'explotació laboral o sexual a l'Europa Occidental, Amèrica del Nord i altres països en transició

- Països principalment d'origen
- Països principalment de trànsit
- Països principalment de destinació
- Països principalment d'origen i destinació alhora

Àsia-Pacífic

1.360.000 treballadors forçats com a conseqüència del tràfic de persones

9.700 milions de dòlars de benefici del treball forçat derivat del tràfic de treballadors traficats

Les disparitats econòmiques a la sub-regió del Mekong estimulen el tràfic de dones i infants des de Myanmar, Laos i Cambodja cap a Tailàndia

A Tailàndia el tràfic d'infants representa l'equivalent comercial anual o entre el 50% i 60% del pressupost anual del Govern

Orient Mitjà i Nord d'Àfrica

230.000 treballadors forçats com a conseqüència del tràfic de persones

1.500 milions de dòlars de benefici del treball forçat derivat del tràfic de treballadors traficats

Nens entre 5 i 14 anys són traficats als Emirats Àrabs Units i altres països del Golf per treballar com a joqueis en les curses de camells

Àfrica Subsahariana

130.000 treballadors forçats com a conseqüència del tràfic de persones (la xifra no inclou els treballadors traficats fora del continent)

159 milions de dòlars de benefici del treball forçat derivat del tràfic de treballadors traficats

UNICEF estima que uns 200.000 nens són traficats anualment entre les fronteres d'Àfrica Central i Occidental, molts dels quals acaben convertint-se en components forçats de grups guerrillers

Mapa: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'informe *Trafficking in Persons: Global Patterns* de l'Oficina de Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (UNDOC), abril de 2006.

Fonts de les dades: Anti-Slavery International; Centre Internacional per als Drets Sindicals (ICTUR); Departament d'Estat dels Estats Units; Organització Internacional del Treball (OIT)

Ratificació del Protocol de Palerm (actualitzat a 14 de setembre de 2007)

Un dels acords internacionals adoptats més importants en la lluita contra el tràfic de persones és el Protocol per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens. Aquest Protocol, conegut com el Protocol de Palerm, complementa la Convenció contra el crim organitzat transnacional que, adoptada per l'Assemblea General de Nacions Unides el 15 de novembre de 2000, va ser presentada per ser signada a Palerm, Itàlia, en una conferència política d'alt nivell que va tenir lloc entre el 12 i 15 de desembre d'aquell mateix any.

A mitjan setembre de 2007, dels 193 membres de Nacions Unides, un total de 144 països havien signat el protocol. D'aquests, 115 havien confirmat el seu suport amb una posterior ratificació, accessió, acceptació, aprovació o successió. 49 països encara no han mostrat la seva voluntat de signar el protocol i afegir-se de forma explícita a la lluita internacional contra el tràfic de persones.

Països signataris del protocol i que l'han ratificat en alguna de les seves formes:

Albània, Alemanya, Algèria, Àrabia Saudita, Argentina, Armènia, Austràlia, Àustria, Azerbaidjan, Bahrain, Bielarús, Bèlgica, Belize, Benín, Bolívia, Bòsnia i Hercegovina, Botswana, Brasil, Bulgària, Burkina Faso, Cambodja, Camerun, Canadà, Cap Verd, Colòmbia, Comunitat Europea, Costa Rica, Croàcia, Dinamarca, Djibouti, Egipte, El Salvador, Equador, Eslovàquia, Eslovènia, Espanya, Estats Units d'Amèrica, Estònia, Federació Russa, Filipines, Finlàndia, França, Gàmbia, Geòrgia, Grenada, Guatemala, Guinea, Guinea-Bissau, Guinea Equatorial, Guyana, Hongria, Itàlia, Jamaica, Kenya, Kirguizistan, Kiribati, Kuwait, Laos, Lesotho, Letònia, Líban, Libèria, Líbia, Lituània, Macedònia, Madagascar, Malawi, Malí, Malta, Maurici, Mauritània, Mèxic, Moçambic, Moldova, Mònaco, Montenegro, Myanmar, Namíbia, Nicaragua, Níger, Nigèria, Noruega, Nova Zelanda, Oman, Països Baixos, Panamà, Paraguai, Perú, Polònia, Portugal, Regne Unit, República Centrafricana, República Democràtica del Congo, Romania, Rwanda, Saint Kitts i Nevis, São Tomé i Príncipe, Senegal, Sèrbia, Seychelles, Sud-àfrica, Suècia, Suïssa, Surinam, Tadjikistan, Tanzània, Tunísia, Turkmenistan, Turquia, Ucraïna, Uruguai, Veneçuela, Xile, Xipre i Zàmbia.

Països signataris del protocol però que no l'han ratificat:

Bahames, Barbados, Burundi, Congo, Grècia, Haití, Índia, Indonèsia, Irlanda, Islàndia, Israel, Japó, Lichtenstein, Luxemburg, Nauru, Corea, República Dominicana, República Txeca, San Marino, Sierra Leone, Saint Vincent i les Grenadines, Síria, Sri Lanka, Swazilàndia, Tailàndia, Togo, Trinitat i Tobago, Uganda i Uzbekistan.

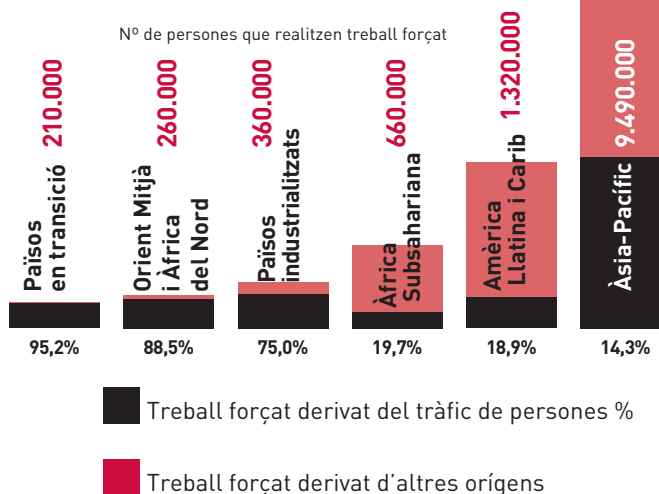
Països que no han signat el protocol: Afganistan, Andorra, Angola, Antigua i Barbuda, Bangladesh, Bhutan, Brunei Darussalam, Comores, Côte d'Ivoire, Cuba, Dominica,

Eritrea, Etiòpia, Fiji, Gabon, Ghana, Hondures, Iemen, Illes Marshall, Illes Salomó, Iran, Iraq, Jordània, Kazakhstan, Malàisia, Maldives, Marroc, Micronèsia, Mongòlia, Nepal, Pakistan, Palau, Papua Nova Guinea, Qatar, Corea del Nord, Saint Lucia, Samoa, Singapur, Somàlia, Sudan, Timor-Leste, Tonga, Tuvalu, Txad, Unió dels Emirats Àrabs, Vanuatu, Vietnam, Xina, Zimbabwe.

Treball forçat i tràfic de persones

Segons el Conveni 29 de l'Organització Internacional del Treball (OIT) de 1930 sobre el treball forçat o obligatori, aquest tipus de treball designa el treball o servei exigint a un individu sota l'amenaça d'una pena qualsevol i per al qual aquesta persona no s'ha ofert voluntàriament. L'OIT estima que, com a mínim, 12,3 milions de persones són víctimes del treball forçat arreu del món. D'aquestes, 9,8 milions són explotades per particulars i empreses privades, i els altres 2,5 milions són obligades a treballar per a l'Estat o per a grups militars rebels. Les regions d'Àsia-Pacífic, Amèrica Llatina i Carib i Àfrica Subsahariana són les regions amb major incidència de treball forçat amb relació a la seva població: el 3%, el 2,5% i l'1% de les seves respectives poblacions són víctimes del treball forçat. Els majors volums de persones que realitzen treballs forçats també els trobem a l'Àsia-Pacífic, 77% del total mundial, i Amèrica Llatina i Carib, amb l'11%. A més a més entre un 40% i un 50% del total de víctimes són menors de 18 anys, i gairebé tota l'explotació sexual comercial té les dones com a víctimes que també ho són del 56% de l'explotació econòmica forçada.

Més de 2,4 milions, un 20% del total de persones que realitzen treballs forçats, es troben en aquesta situació com a conseqüència del tràfic de persones. Als països industrialitzats, els països en transició, l'Orient Mitjà i els països del Nord d'Àfrica, aquest tràfic de persones representa més del 75% del treball forçat. Els guanys econòmics anuals generats pel tràfic de treballadors forçats ascendeix a gairebé 32.000 milions de dòlars i la meitat d'aquests beneficis s'obtenen als països industrialitzats. ●

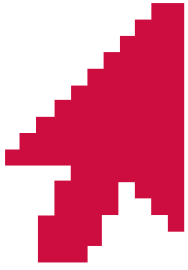
Elaboració pròpia. Font: OIT Una alianza global contra el trabajo forzado. Ginebra, 2005.

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Adreces d'Internet interessants.

Adreces d'Internet interessants

Antislavery International

www.antislavery.org

Idiomes: anglès, inclou informacions i materials en castellà, àrab, francès i italià

Aquesta organització amb seu a Londres, fundada el 1839 i degana en la defensa dels drets humans, treballa de forma exclusiva contra l'esclavitud i els abusos que s'hi relacionen, en l'àmbit local, nacional i internacional. Les accions que realitza van encaminades a: instar els governs a eliminar tota forma d'esclavitud; donar suport a les investigacions que avaluen la magnitud de l'esclavitud; treballar amb organitzacions locals per crear consciència pública; i realitzar campanyes per acabar amb l'esclavitud.

La seva web conté diversos recursos com mapes, informes, butlletins, material per a escoles i monogràfics en diferents idiomes, com també un ampli llistat d'enllaços a organitzacions que treballen en temes de drets humans i tràfic de persones, entre d'altres.

Global Alliance Against Traffic in Women (GAATW)

www.gaatw.net

Idiomes: anglès, inclou informacions i butlletins en castellà, francès, rus, italià, portuguès, tailandès i japonès

GAATW, organització independent amb seu a Bangkok, és una xarxa conformada tant per ONG –unes 70– com per persones individuals de tot el món que comparteixen una inquietud per les persones, els drets de les quals han estat violats a causa del tràfic de persones. Es va constituir inicialment com una aliança entre dones migrants per assegurar el respecte als

seus drets humans i la seva protecció per part de les autoritats. La xarxa treballa per aconseguir canvis en les estructures i sistemes polítics, econòmics, socials i legals que contribueixen al tràfic de persones. Al mateix temps promou i comparteix les bones pràctiques contra el tràfic i difon entre les dones informació sobre les condicions laborals i els seus drets com a treballadores.

La web ofereix informacions diverses entre les quals hi ha els butlletins mensuals de la xarxa, i els butlletins d'accés a la justícia, que, al mateix temps que proporcionen recursos a les persones que treballen amb víctimes del tràfic, promouen l'intercanvi d'opinions i experiències entre els associats. L'apartat d'enllaços ofereix un llistat força exhaustiu d'organitzacions d'arreu del món i xarxes que treballen contra el tràfic de persones i per a la protecció de les persones traficades.

Human Rights Watch

www.hrw.org

Idiomes: anglès, inclou materials en castellà, francès, alemany i portuguès entre altres llengües

Human Rights Watch és una ONG fundada el 1978 amb seus a Nova York, Washington, Los Angeles, Londres, Brussel·les, Dushanbe i Hong Kong. Estructurada en divisions geogràfiques

(Amèrica, Àfrica, Orient Mitjà, Àsia i Europa) i temàtiques (tràfic d'armes, drets dels infants i drets de les dones), l'organització realitza constants investigacions sobre violacions dels drets humans en més de setanta països, amb l'objectiu de prevenir abusos i forçar els governs a assumir les seves responsabilitats un cop aquests s'han produït.

Entre els recursos que ofereix la web cal destacar les publicacions que l'organització elabora, seleccionades per criteris geogràfics i temàtics, a més dels informes anuals. Tot aquest material es pot descarregar gratuïtament. També ofereix enllaços a múltiples recursos dins de cada divisió.

Human Trafficking

www.humantrafficking.org

Idioma: anglès

L'any 2000 els participants de la trobada de l'Asian Regional Initiative Against Trafficking (ARIAT) van proposar promoure la cooperació i el partenariat entre ONG, organitzacions internacionals, governs, el sector privat i les organitzacions de la societat civil que treballen contra el tràfic de persones. La creació de xarxes de cooperació regionals, inclosa la cooperació a través d'Internet, va originar la creació d'aquesta web, finançada pel Departament d'Estat dels Estats Units i implementada per l'Academy for Educational Development. El seu objectiu principal és acostar governs i ONG de l'Àsia Oriental i del Pacífic per tal de cooperar i aprendre de les experiències dutes a terme en la lluita contra el tràfic de persones.

La web té informacions específiques dels països de la regió, com ara la legislació nacional o els plans d'acció, així com una descripció de les activitats de les ONG. Inclou àmplies però no tan exhaustives seccions sobre altres regions del món. Conté molts enllaços amb recursos ben estructurats relacionats amb els diferents aspectes del tràfic de persones.

Human Trafficking Search

www.humantraffickingsearch.net

Idioma: anglès, inclou materials en diferents llengües, entre les quals el castellà i el francès

El National MultiCultural Institute (NMCI), organització no lucrativa amb seu a Washington, treballa amb persones, organitzacions i comunitats per crear societats fortes gràcies a la seva diversitat. En aquesta línia, la lluita contra el tràfic de persones esdevé un dels seus objectius principals. Per això han creat aquesta potent base de dades documental amb recursos procedents d'altres organitzacions. Inclou mapes interactius que permeten l'accés directe a la informació existent sobre un país determinat en temes de treball infantil, treball forçat, esclavitud sexual i tràfic de persones.

Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR)

www.legislationline.org/?tid=178&jid=1&less=true

Idioma: anglès i rus, inclou documents en altres llengües

L'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) va crear l'ODIHR, amb seu a Varsòvia, amb l'objectiu, entre d'altres, de promoció del respecte als drets humans, la tolerància, la no-discriminació i la protecció de les minories.

Una de les eines de treball que ofereix des del 2002 és una exhaustiva base de dades *on-line*, la *Legislationline*, sobre legislació de drets humans per tal que els estats membres de l'OSCE puguin posar les seves legislacions nacionals a nivell dels estàndards internacionals. A més de ser una font documental sobre legislació nacional i internacional, també proveeix assistència als qui treballen en la redacció de lleis.

The Protection Project

www.protectionproject.org

Idioma: anglès

Institut de recerca dels drets humans, amb seu a The Paul H. Nitze School of Advanced International Studies (SAIS) de la Johns Hopkins University, a Washington, fundat el 1994 amb l'objectiu d'assimular el tràfic de persones com una violació dels drets humans. The Protection Project treballa per a la seguretat humana, especialment amb referència als drets de les dones i els infants; impulsa la cooperació i la capacitat per promoure el desenvolupament d'ONG i grups de la societat civil, alhora que encoratja la participació ciutadana en la vida política, fomenta l'educació en els drets humans i l'eliminació del tràfic de persones. El seu principal objectiu és la investigació i documentació de la magnitud del tràfic de persones a escala mundial i, mitjançant la difusió oportuna d'informació rellevant, influir sobre la política i la pràctica en la lluita contra el tràfic.

Malgrat que alguns dels recursos que ofereix estan centrats en la situació o en la legislació nord-americana, es poden trobar informes sobre la situació del tràfic de persones en diferents països del planeta, així com enllaços amb organitzacions de tot el món o amb els acords internacionals més importants.

UNESCO Trafficking Statistics Project

www.unescobkk.org/index.php?id=1022

Idioma: anglès

L'oficina regional de la UNESCO per a Àsia i Pacífic, establerta a Bangkok, desenvolupa diversos programes entre els quals inclou un d'específic sobre el tràfic de persones. Aquest programa inclou el *Trafficking Statistics Project*, una base de dades que vol posar en ordre les dades estadístiques que hi ha sobre el tràfic de persones arreu del món. Amb aquest objectiu el projecte realitza una revisió de la literatura existent sobre el tràfic i una anàlisi de les declaracions fetes. Es fa una recerca a fons de l'origen de les dades citades en diverses fonts, i es comprova la metodologia emprada per calcular els valors, alhora que se n'analitza la validesa. Com s'explica a la mateixa web el projecte és un primer pas per clarificar el que sabem, el que creiem saber i el que desconeixem sobre el tràfic de persones. ●

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Documents de referència.

Documents de referència

La lluita contra el tràfic de persones només es pot realitzar de forma combinada, a partir de la col·laboració de tots els països, transcendent les fronteres nacionals. Malgrat que les legislacions i actuacions nacionals en la lluita contra el tràfic són imprescindibles, és l'enfocament regional i internacional el que ofereix la perspectiva necessària que ha de fer útils les eines per acabar amb el tràfic de persones. Les organitzacions criminals que en molts casos hi ha darrere el tràfic han estat eficients a l'hora de treure partit de la globalització de l'economia i de la tecnologia. La resposta internacional ha estat molt més lenta i ha calgut la reconversió d'eines de lluita que havien quedat desfasades.

En aquest apartat s'han seleccionat els principals documents que tracten la problemàtica del tràfic de persones amb aquesta òptica transfronterera, però que requereix de les accions policiaques i judicials nacionals per aconseguir els seus objectius.

Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525s.pdf

Aquesta convenció, adoptada per la resolució 55/25 de l'Assemblea General de 15 de novembre de 2000, és el principal instrument internacional en la lluita contra el crim organitzat transnacional. Coneguda com a Convenció de Palerm, ja que es va presentar per ser signada en una conferència d'alt nivell en aquella ciutat italiana, la convenció va entrar en vigor el 29 de setembre del 2003. La convenció es complementa amb tres protocols amb objectius específics en la lluita contra el crim, dels quals dos fan referència explícita al tràfic de persones: el Protocol per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens, i el Protocol contra el tràfic il·lícit d'immigrants per terra, mar i aire.

La convenció representa un pas molt important en la lluita contra el crim organitzat transnacional i la necessitat d'enfortir la cooperació internacional per tal de resoldre aquests problemes. Els estats que ratifiquen la convenció es comprometen a adoptar un seguit de mesures contra el crim organitzat transnacional, incloses mesures nacionals contra els delictes de participació en grup criminal organitzat, blanqueig de diners, corrupció i obs-

trucció de la justícia; nous marcs legals d'extradició; ajuda legal mútua i cooperació en l'aplicació de la llei; i promoció d'assistència tècnica per a la millora de capacitats de les autoritats del país.

• **Protocol per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens.**

Conegut com a Protocol de Palerm, va entrar en vigor el 25 de desembre de 2003 i ha esdevingut el primer instrument vinculant a escala mundial que estableix una definició consensuada sobre el tràfic de persones. Aquest fet és especialment rellevant ja que permet la convergència d'aproximacions nacionals en la lluita contra el tràfic de persones alhora que afavoreix la cooperació internacional en la seva persecució. Un altre dels objectius del protocol és protegir i assistir les víctimes del tràfic de persones i mantenir un respecte total pels seus drets.

• **Protocol contra el tràfic il·lícit d'immigrants per terra, mar i aire.**

Aquest protocol va entrar en vigor el 28 de gener del 2004. Tracta sobre el problema creixent dels grups criminals organitzats que trafiquen amb immigrants, sovint posant en perill la vida dels mateixos immigrants, per extreure'n un gran profit econòmic. Amb aquest protocol s'ha aconseguit adoptar una definició consensuada del tràfic d'immigrants. Els seus objectius són la prevenció i el combat contra el tràfic d'immigrants; la promoció de la cooperació entre els estats; la protecció dels drets dels immigrants traficats i la prevenció de les pitjors formes d'explotació que acostumen a acompanyar aquest tràfic.

Convenció del Consell d'Europa sobre l'acció contra el tràfic de persones

conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/197.htm

La convenció, que es va presentar a Varsòvia el maig del 2005, està signada (en data de 27 de setembre del 2007) per 27 estats membres del Consell d'Europa. Ara per ara només l'han ratificat nou estats; un menys del necessari perquè la convenció entri en vigor. El tractat és molt exhaustiu però focalitza la seva acció

en la protecció de les víctimes del tràfic de persones i dels seus drets, alhora que pretén prevenir el tràfic i perseguir els traficants. La convenció s'aplica sobre totes les formes de tràfic, sigui nacional o internacional i estigui o no relacionat amb el crim organitzat. També té aplicació sobre tot tipus de víctima, ja siguin dones, homes o infants, i sobre qualsevol forma d'explo-tació: sexual, laboral, etc. La convenció preveu la creació d'un mecanisme independent de supervisió per tal de garantir el seu compliment per part dels estats.

Pla d'acció d'Ouagadougou per combatre el tràfic d'éssers humans, especialment dones i nens

ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/docs/OUAGADOUGOU.pdf

En el marc de la conferència ministerial sobre migració i desenvolupament, celebrada el novembre del 2006, a Trípoli, entre la UE i els països africans, es va aprovar formalment el Pla d'acció contra el tràfic d'éssers humans elaborat a Ouagadougou el 2002. El pla descriu les principals causes del tràfic de persones, centra l'atenció en el paper de la dona en l'adopció de mesures contra el tràfic i destaca la necessitat de protegir específicament dones i infants com a principals víctimes. El pla ressalta la necessitat de protegir els drets humans de les víctimes del tràfic i d'assegurar-ne la seva protecció, i suggereix un seguit de mesures que els estats haurien d'assumir. Mesures que fan referència tant a la prevenció i recollida d'informació sobre el tràfic d'éssers humans, com a la protecció i assistència de les víctimes, el desenvolupament de polítiques nacionals, la reforma del marc legislatiu, l'enfortiment del sistema legal, i la cooperació i coordinació bilateral i multilateral.

Declaració de Brussel·les per a la prevenció i la lluita contra el tràfic d'éssers humans

www.coe.int/t/dg2/trafficking/campaign/Docs/OrOrg/Bruxdoc_en.pdf

Aquesta declaració va ser adoptada com a document oficial de la UE el 2003, després de la Conferència europea sobre la prevenció i la lluita contra el tràfic de persones, organitzada per l'Organització Internacional per a les Migracions (OIM) i celebrada el setembre del 2002. La declaració aprofundeix en la necessitat d'establir fons econòmics per a l'assistència de les víctimes del tràfic de persones, sovint criminalitzades. A la declaració es concreta la possibilitat de concedir permisos d'estades de curta durada per permetre la recuperació de les víctimes i per facilitar la seva col·laboració amb les forces policiaques en la persecució dels traficants. La declaració té com a objectiu el desenvolupament de la cooperació internacional i europea, de mesures concretes, estàndards, bones pràctiques i mecanismes per prevenir i combatre el tràfic d'éssers humans.

Trafficking in Persons: Global Patterns

www.unodc.org/unodc/en/trafficking_persons_report_2006-04.html

www.unodc.org/pdf/crime/trafficking_persons_report_2006-04_appendices.pdf

L'Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (UNODC) elabora diverses publicacions en la seva tasca de proporcionar informació i recursos en la lluita contra el tràfic de persones. L'abril de 2006 va publicar aquest informe per cobrir la manca d'informació sobre l'abast del problema del tràfic de persones. A partir de dades procedents de fonts públiques i privades, i malgrat la inexistència d'estadístiques d'alguns països, l'informe dibuixa, mitjançant un índex de citació, els patrons mundials d'aquest delicte. Tot i l'esforç realitzat per sistematitzar les informacions, però, es fa difícil intentar una anàlisi comparativa entre països. De tota manera és un bon retrat de les tendències generals respecte als països d'origen, trànsit i destí del tràfic d'éssers humans. L'informe es completa amb recomanacions diverses.

Els apèndixs d'aquest informe inclouen un llistat de les institucions de les quals s'ha obtingut dades, així com una descripció regional de la magnitud del problema. L'apèndix més voluminós inclou una fitxa per a cadascun dels 161 països descrits amb informacions sobre diversos indicadors del país, les categories en què es classifica el país segons l'índex de citació, i l'estatus de ratificació de la Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional i dels seus protocols.

Una alianza global contra el trabajo forzoso

www.ilo.org/dyn/declaris/declarationweb.download_blob?var_documentid=5061

Document publicat per l'Organització Internacional del Treball (OIT) el 2005 amb l'objectiu d'aportar informació sobre la importància del treball forçat en el món actual, la forma en què estats, treballadors i empresaris aborden el problema i el que caldria fer per acabar amb aquest. El document consta d'una primera part de definicions conceptuals i de dades mínimes sobre el treball forçat, i una segona que dibuixa la imatge dinàmica de la situació actual. A la tercera part es proposa establir una aliança mundial contra el treball forçat mitjançant compromisos nacionals amb plans temporitzats per eradicar el treball forçat. Aquests plans nacionals haurien d'estar sostinguts per les agències de desenvolupament i les institucions financeres. Els codis penals nacionals haurien d'incorporar, sempre segons el document, una legislació específica contra el treball forçat i el tràfic de persones; i les universitats, centres d'investigació i institucions públiques haurien de prioritzar la recerca i el coneixement sobre el treball forçat. ●

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Selecció de documents.

Selección de documentos

"2nd World Congress against the Commercial Sexual Exploitation of Children". *NGLS roundup*. No. 85 (January 2002). p. 1-6 • [Sig.: 45266-NGLS-R 85/02]

ADEPOJU, Aderanti. "Fostering free movement of persons in West Africa: achievements, constraints, and prospects for intraregional migration". *International migration*. Vol. 40, no. 2 (2004), p. 3-28 • [Sig.: 47963-IOM-IM 2/04]

AIERBE, Peio; **MAZKIARAN**, Mikel. "Análisis del tratamiento en la prensa de los términos 'ilegal' y 'mafias'". *Mugak*. No. 5 (mayo-agosto 1998), p. 42-53 • [Sig.: 34287-Mug. 5/98]

ARADAU, Claudia. "The perverse politics of four-letter words: risk and pity in the securitisation of human trafficking". *Millennium*, Vol. 33, no. 2 (2004), p. 251-277 • [Sig.: 58155-LSE-Mil. 2/04]

ARANCIBIA, Luis; **BUSTAMANTE**, Ángel; **CABALLERO**, Araceli. "La esclavitud hoy". *Folleto informativo*. No. 6, 1999, 58 p. • [Sig.: 43710-MU-FI 6/99]

BARROS, Lucile (et al.). *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. Ginebra: Oficina Internacional del Trabajo, 2002. VI, 140 p. • [Sig.: 47283-D]

BERMAN, Jacqueline. "[Un]popular strangers and crises (un)bounded: discourses of sex-trafficking, the European political community and the panicked state of the modern state". *European journal of international relations*, Vol. 9, no. 1 (March 2003), p. 37-86 • [Sig.: 58983-ECPR-EJIR 1/03]

BRUN, François (coord.) "Migrants de passage". *Migrations société*. Vol. 18, no. 107 (septiembre-octubre 2006), p. 41-263 • [Sig.: 59131-CIEMI-MS 107/06]

CALDWELL, Gillian; **HUGHES**, Donna M. "Would legalizing prostitution curb the trafficking of women?". *Transitions*. Vol. 5, no. 1 (January 1998), p. 96-99 • [Sig.: 40413-Tran. 1/98]

CASTLES, Stephen. "La política internacional de la migración forzada". *Migración y desarrollo*. No. 1 (octubre 2003), p. 74-90 • [Sig.: 50171-D]

DOOMERNIK, Jeroen (ed.); **KYLE**, David (ed.) "Organized migrant smuggling and state control: conceptual and policy challenges". *Journal of international migration and integration*. Vol. 5, no. 3 (Summer 2004), p. 265-360 • [Sig.: 52767-JIMI 3/04]

Estado de la población mundial 2006: hacia la esperanza: las mujeres y la migración internacional. New York, NY: Fondo de Población de las Naciones Unidas, 2006. III, 107 p. • [Sig.: ZFNUAP-EPM 2006]

FERRER FIGUEROA, Colman. "Apuntes y reflexiones sobre movimientos migratorios en el contexto europeo". *Revista de estudios europeos*. No. 66 (enero-abril 2004), p. 58-76 • [Sig.: 51336. R.E.Eur. 66/04]

GASTAUT, Yvan (coord.); **QUEMADA**, Bruno (coord.) "Migrations: quand les préjugés s'en mêlent". *Migrations société*. Vol. XIX, no. 109 (janvier-février, 2007), p. 27-206 • [Sig.: 58855-CIEMI-MS 109/07]

GUILD, Elspeth (ed.); **MINDERHOUD**, Paul (ed.) *Immigration and criminal law in the European Union: the legal measures and social consequences of criminal law in member states on trafficking and smuggling in human beings*. Leiden [etc.]: Martinus Nijhoff, 2006. VI, 424 p. • [Sig.: 56814-L]

GUIRAUDON, Virginie (ed.); **JOPPKE**, Christian (ed.) *Controlling a new migration world*. London [etc.]: Routledge, 2001. XI, 256 p. • [Sig.: 58854-L]

HENNIG, Jana (et al.). *Trafficking in human beings and the 2006 world cup in Germany*. Geneva: International Organization for Migration, 2007. 48 p. • [Sig.: 59323-D]

"[Human Smuggling]". *International migration*. Vol. 44, no. 4 (2006), p. 39-190 • [Sig.: 57537-IOM-IM 4/06]

JACKSON, Nicole J. "International organizations, security dichotomies and the trafficking of persons and narcotics in post-Soviet Central Asia: a critique of the securitization framework". *Security dialogue*. Vol. 37, no. 3 (September 2006), p. 299-317 • [Sig.: 58384-B.P.P. 3/06]

KAIZEN, Julie; **NONNEMAN**, Walter. "Irregular migration in Belgium and organized crime: an overview". *International migration*. Vol. 45, no. 2 (2007), p. 121-146 • [Sig.: 59168-IOM-IM 2/07]

LACZKO, Frank; **GOZDZIAK**, Elzbieta. "Data and research on human trafficking: a global survey". *International migration*, Vol. 43, no. 1-2 (2005), p. 5-363 • [Sig.: 54711-IOM-IM 1-2/05]

LONG, Lynellyn D. "Anthropological perspectives on the trafficking of women for sexual exploitation". *International migration*. Vol. 42, no. 1 (2004), p. 5-31 • [Sig.: 50193-IOM-IM 1/04]

MAZKIARAN, Mikel. "De mafias e ilegales". *Mugak*. No. 5 (mayo-agosto 1998), p. 39-41 • [Sig.: 34286-Mug. 5/98]

MELIS, Barbara. *Negotiating Europe's immigration frontiers*. The Hague [etc.]: Kluwer Law International, 2001. 251 p. • [Sig.: 44970-L]

NADIG, Aninia. "Human smuggling, national security, and refugee protection". *Journal of refugee studies*. Vol. 15, no. 1 (March 2002), p. 1-25 • [Sig.: 49901- J.R.S. 1/02]

OXMAN-MARTINEZ, Jacqueline (et al.) "Canadian policy on human trafficking: a four-year analysis". *International migration*. Vol. 43, no. 4 (2005), p. 7-89 • [Sig.: 55113-IOM-IM 4/05]

OXMAN-MARTINEZ, Jacqueline (et al.) "Trafficking women: gendered impacts of Canadian immigration policies". *Journal of international migration and integration*. Vol. 2, no. 3 (Summer 2001), p. 297-313 • [Sig.: 47880-JIMI 3/01]

POULIN, Richard. "Prostitution, crime organisé et marchandisation". *Revue Tiers Monde*, Vol. XLIV, no. 176 (octobre-décembre 2003), p. 735-769 • [Sig.: 52658 Ti.M. 176/03]

POULIN, Richard (coord.). "Prostitution, la mondialisation incarnée". *Alternatives Sud*. Vol. 12, no. 3 (2005), 238 p. • [Sig.: 54750-CETRI-AS 3/05]

PUIG CARTES, Sabina. "La trata de personas: la esclavitud del siglo XXI en las calles de nuestras ciudades". *ANUE*. No. 30 (junio 2005), p. 42-45 • [Sig.: 53702-NN.UU. 30/05]

RICHARDS, Kathy. "The trafficking of migrant workers: what are the links between labour trafficking and corruption?". *International migration*. Vol. 42, no. 5 (2004), p. 147-168 • [Sig.: 52028-IOM-IM 5/04]

SALT, John; **STEIN**, Jeremy. "Migration as a business: the case of trafficking". *International migration*. Vol. 35, no. 4 (1997), p. 467-494 • [Sig.: 29787-OIM-IM 4/97]

SCHENDEL, Willem van (ed.); **ABRAHAM**, Itty (ed.) *Illicit flows and criminal things: states, borders, and the other side of globalization*. Bloomington [etc.]: Indiana University Press, 2005. VIII, 266 p. • [Sig.: 57460-L]

SKELDON, Ronald (et al.) "Perspectives on trafficking of migrants". *International migration*. Vol. 38, no. 3 (2000), p. 1-131 • [Sig.: IOM-IM 3/00]

STOOP, Chris de. *Los "Otros": la deportación de los "sin papeles" en Europa*. Barcelona: Bellaterra, 1999. 172 p. • [Sig.: 36915-L.]

TAPIA, Stéphane de. *New patterns of irregular migration in Europe: seminar report 12 and 13 November 2002*, Council of Europe. Strasbourg: Council of Europe, 2003. 81 p. • [Sig.: 59706-L]

UEHLING, Greta. "Irregular and illegal migration through Ukraine". *International migration*. Vol. 42, no. 3, (2004), p. 77-109 • [Sig.: 56323-IOM-IM 3/04]

WILLIAMS, Suzanne (et al.) "Trafficking and slavery". *Gender and development*. Vol. 10, no. 1 (March 2002), p. 2-95 • [Sig.: 49118-Gen.De. 1/02]

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Introducció.